

alle weken opnieuw hun kinderen tot bestudeering van hun lessen hebben aangespoord.

Een groote moeilijkheid komt daar, waar de kinderen, in Frankrijk geboren of klein naar Frankrijk meegegaan, voor het onderwijs volkomen afhankelijk geweest zijn van de Fransche school. Toch kan hieruit het geestelijk peil van sommige gezinnen blijken, dat door het lezen van de preek, het lezen uit de Bijbelsche geschiedenissen van Van der Hulst, het leeren van psalmen, enz. vele kinderen zonder eenig ander hulpmiddel in het gezin en door het gezin zich zooveel kennis van de Nederlandsche taal hebben eigen gemaakt, dat ze die even goed lezen en soms ook schrijven als kinderen in Nederland, al hebben ze nooit een voet in Nederland gezet. Om dit noodzakelijk werk te vergemakkelijken zijn aan meerdere gezinnen leesboekjes uit de 1e klas van de lagere school in Nederland gezonden, opdat, zoodra ze de letters op de Fransche school hebben geleerd, ze zich ook in de Nederlandsche taal kunnen bekwamen. Met trots komen ze met hun boekjes naar den predikant om hun vorderingen te toonen.

Het spreekt vanzelf, dat het niet overal even goed is, omdat de gaven en de geestelijke kracht der ouders niet gelijk zijn. Want bij allen arbeid, die onder verstrooiden ook mag geschieden, hangt tenslotte alle resultaat in de eerste plaats van den zegen Gods, maar daarbij van de getrouwheid en vastheid der ouders af. Het is langs den weg van hun inspanning en gebedsworsteling, dat de Heere zijn zegen aan de kinderen geeft. In het eenzame Frankrijk is er niemand, geen predikant, geen onderwijzer of wie ook, die maar eenigermate hun arbeid zou kunnen overnemen of verlichten. Wat het bezoek van den predikant slechts kan brengen, is aanmoediging om in getrouwheid voor te gaan.

In de maatschappelijke toestanden is de laatste drie jaren niet veel verbetering gekomen. Frankrijk heeft op landbouwgebied een groote crisis moeten doormaken. De boeren zijn blij, als ze voor hun gezin het brood kunnen verdienen. Van vooruitgang is weinig te merken. De arbeiders onder onze leden moeten meest met gering loon tevreden zijn. Maar ze achten het hun eere, dat ze zelf hun brood verdienen. Indien ze teruggingen naar Nederland zou dit zeer waarschijnlijk niet het geval zijn. Toch zijn er velen, die, wanneer het leven in Nederland weer ruimer werd en er werkgelegenheid kwam, gaarne naar het vaderland zouden teruggaan voor hun kinderen en omdat de geestelijke eenzaamheid ze drukt. Voor wie door Gods gunst in een gemeente mag leven, is het nauwelijks in te denken hoe dor het leven in Frankrijk is en hoe gemakkelijk de geestelijke kracht daardoor wegvloeit.

Op het oogenblik schijnt er op landbouwgebied een kentering gekomen. De prijzen worden hooger. We zullen hopen, dat de tijd aanbreekt, dat èn boer èn arbeider zich weer over voorspoed mogen verheugen. Frankrijk blijft tenslotte een land, waar voor wakkere, energieke menschen een mogelijkheid ligt, die Nederland hun niet kan bieden.

Moge de synode van de gereformeerde kerken te Amsterdam ten volle haar aandacht wijden aan de moedige leden van onze kerk, in wie niets van een Jan Saliegeest is te bespeuren, maar die in deze benarde tijden hebben gedaan, wat ze meenden te moeten doen om in het levensonderhoud van hun gezin te voorzien.

De kerkeraad van Brussel wil waarlijk niets afdoen van de verplichting onzer kerken om zending te drijven onder Joden, heidenen en Mohammedanen of evangelisatie te voeren onder Roomschen, maar hij legt er vollen nadruk op, dat wat eerst is, ook eerst moet staan. Daar is een plicht onzer kerken te verzorgen, wat God ons reeds gaf. De steun, die Brussels kerk bij haar arbeid en voor haar arbeid ontving, was daarmee tot op heden geenszins in overeenstemming. Met minimale middelen heeft zij moeten werken.

Conclusies:

I. De kerkeraad van de gereformeerde kerk van Brussel, kennis genomen hebbende van de maandelijksche rapporten van ds J. Maaskant betreffende den arbeid onder de verstrooide leden van Brussels kerk in Frankrijk; gehoord hebbende het eindrapport over de laatste driejarige periode; gelet hebbende op den grooten omvang, dien dit werk in de laatste jaren heeft aangenomen;

is van meening, dat de beste oplossing zou zijn, dat de kerkeraad finantieel in staat werd gesteld om niet alleen zijn eigen predikant te honoreeren, doch dit werk aan een tweeden predikant kon opdragen, die zich dan metterwoon te Parijs zou kunnen vestigen.

II. De bestending van den huidigen toestand is onmogelijk geworden, omdat:

1. de zware en vermoeiende reizen in Frankrijk en de bearbeiding van de verspreide gemeente van Brussel in engeren zin de fysieke krachten van één predikant te boven gaan;

2. de toelage vastgesteld door de synode van Middelburg geheel ontoereikend is en het niet behoorlijk is, dat een kerkeraad voor dezen tweevoudigen arbeid slechts een honorarium kan aanbieden, dat beneden het minimum daalt, dat in het algemeen door de gereformeerde kerken in Nederland is gesteld. Bovendien zijn de in moeilijkheden verkeerende leden in Frankrijk geheel op de diaconale zorgen van Brussels kerk aangewezen.

III. Voortzetting van den arbeid op den huidigen voet acht de kerkeraad mogelijk:

1. wanneer ds J. Maaskant in zijn arbeid wordt bijgestaan door ds H. J. Winter, waartoe de kerkeraad van Antwerpen bereid is mede te werken, indien door het comité Grosheide-Schouten aan Mechelen voor drie jaar een hulpprediker wordt toegestaan;

2. indien de kerk van Brussel een jaarlijksche toelage ontvangt van f 5000.—.

IV. De kerkeraad verzoekt aan de commissie met de vaststelling van de regeling voor de komende driejarige periode belast, den kerkeraad in de gelegenheid te stellen aan de besprekingen deel te nemen.

Namens den kerkeraad:

J. MAASKANT, *praeses.*
P. NEVEN, *scriba.*

Brussel, Juli 1936.

BIJLAGE XXV_a.
Art. 122.

RAPPORT van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, samen te komen in Amsterdam, den 25 Augustus 1936 en volgende dagen (agendum N 3).

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

Van de deputaten, welke door de synode van Middelburg 1933 voor de correspondentie met buitenlandsche kerken waren benoemd (artikel 269 harer Acta, sub 14) werd dr J. C. Rullmann in het voorjaar 1936 door den dood weggenomen. Met bijzondere dankbaarheid zij hier herdacht wat deze broeder ook in deze kwaliteit voor onze kerken heeft mogen doen! In zijn plaats trad br H. Mulder van Groningen, de eerste van de aangewezen secundi.

Door de deputaten werden br Van Beeck Calkoen als voorzitter, prof. Aalders als scriba en prof. Van Schelven als penningmeester aangewezen.

Een zevental vergaderingen werden gehouden.

A. Wat betreft de uitvoering van de opdrachten der synode van Middelburg (artikel 211 harer Acta) rapporteeren deputaten het volgende.

1° de opdracht inzake de correspondentie met de „Church of Scotland” (Acta artikel 211 sub 4° a) wijst terug naar de opdracht, door de synode van Arnhem 1930 (Acta artikel 168 sub 6e) verstrekt. Deputaten meenden deze opdracht niet te mogen losmaken van de andere vraag welke door de synode van Arnhem aan de door haar benoemde deputaten in overweging was gegeven (Acta artikel 168 sub 1): „of en in hoeverre de correspondentie mag worden voortgezet met die kerken, die in leer en kerkregeering niet meer of niet ten volle meer met de gereformeerde belijdenis overeenstemmen”. En hoewel zij zich strikt genomen hadden kunnen bepalen tot de beantwoording van de concrete vraag, zooals die door de synode van Middelburg in aansluiting aan de synode van Arnhem was gesteld, of het gewenscht is de correspondentie die voorheen onderhouden werd met de „United Free Church in Scotland” voort te zetten met de vereenigde kerk die den naam draagt van „The Church of Scotland”, hebben zij geoordeeld er goed aan te doen door uw synode een afzonderlijk rapport aan te bieden, waarin eerstens historisch de aangelegenheid van het contact met gereformeerde kerken in het buitenland wordt nagegaan en vervolgens getracht wordt een daarbij aansluitend principieel en practisch antwoord te geven op de vraag,

door de synode van Arnhem (Acta artikel 168 sub 1) gesteld. In verband met de conclusies waartoe dat rapport komt kunnen deputaten dan zonder verdere overwegingen der synode het advies geven de correspondentie, die met de „United Free Church” tot op het oogenblik harer vereeniging met „The Church of Scotland” onderhouden werd en die met de vereenigde kerk, die onder den naam „The Church of Scotland” optreedt, voorloopig bestendigd werd, met deze laatste te blijven voortzetten. Immers de daad van deze vereeniging kan op zichzelf niet beschouwd worden als een principieele of practische verloochening van de beginselen welke in de „United Free Church” tot op het moment der vereeniging golden. Wat de beide vereenigde kerken tevoren scheidde was geen verschil in leer of kerkregeering, weshalve men niet kan zeggen dat het feit der vereeniging als zoodanig in de kerkrechtelijke en confessioneele positie eenige wezenlijke verandering heeft gebracht.

En zoo kan er voor onze kerken in het feit dier vereeniging geen aanleiding liggen om de correspondentie die met eene van de vereenigde kerken bestond met de vereenigde kerk thans af te breken.

Deputaten herinneren eraan, dat de door de synode van Arnhem benoemde deputaten aan de synode van Middelburg rapporteerden dat zij geen gelegenheid hadden gehad zich door een persoonlijk bezoek van de kerkelijke verhoudingen en toestanden in Schotland op de hoogte te stellen (Acta der synode van Middelburg, bijlage XLVII, bladzijde 243). Tot hun bijzonder leedwezen moeten zij mededeelen dat ook hun die gelegenheid heeft ontbroken. Desniettenstaande meenen zij thans het bovenvermelde advies wel te mogen geven.

2° In betrekking tot de opdracht om relaties te zoeken met buitenlandsche groepen en kerken van gereformeerde belijdenis en min of meer gereformeerde kerkregeering (Acta van Middelburg artikel 211 sub 4 b) heeft de aandacht van deputaten vooral bezig gehouden de zich ontwikkelende gereformeerde beweging in de Poolse Oekraïne, zooals hun dit trouwens ook afzonderlijk was opgedragen (Acta van Middelburg artikel 264 sub 2). Zij hebben zich zoo goed mogelijk van hun taak trachten te kwijten, maar verhelen niet dat zij daarbij op ernstige moeilijkheden stuitten. Reeds om finantieele redenen konden zij bezwaarlijk een onderzoek ter plaatse gaan instellen, doch ook indien zij dit hadden kunnen doen zou het hun weinig baat hebben gebracht, wijl de algeheele onbekendheid met de taal toch een onoverkomelijk beletsel moest opleveren om zich in de Oekraïne zelf te oriënteren. Zij hebben er zich derhalve toe moeten bepalen om geregeld met het comité tot steunverleening aan de gereformeerde beweging in de Oekraïne verbinding te onderhouden en met de enkele voor mannen van die beweging welke een bezoek aan Nederland brachten en ook een andere dan de Oekraïnsche taal machtig waren persoonlijk contact te zoeken (zoo met prof. Basil Kusiw en het schoolhoofd Karl Nowak). Deputaten hebben wel den indruk dat er een groeiende begeerte is naar de ontvouwing van Gods Woord in gereformeerden zin, maar tot een klaar en bezonken oordeel omtrent belijdenis en kerkinrichting konden zij nog niet komen. Er is echter een weg, die naar zij durven verwachten toch wel tot eenige meerdere betrouwbare gegevens zal leiden: zij vonden namelijk een gereformeerden broeder, dien zij tot oordeelen volkomen bevoegd mogen achten n.l. dr J. A. Nederbragt, bereid zich door informatie en persoonlijk bezoek op de hoogte te stellen. Het resultaat van diens onderzoek was hun bij de vaststelling van dit rapport nog niet bekend geworden; inmiddels is een zeer uitvoerig rapport van dr Nederbragt bij hen ingekomen, dat door hen niet meer in behandeling kon worden genomen, maar dat zij thans als bijlage III van dit rapport aan de synode aanbieden.

Van belang is voorts, dat deputaten, als een uitvloeisel van het contact met de Presbyteriaansche Alliantie, aanraking verkregen met de Deutsche gereformeerde kerk in Kopenhagen. Daar is tegen het eind van 1934 predikant geworden dr Ernst Mengin, voorheen predikant van de Hugenottenkirche in Berlijn, dien een tweetal van uw deputaten leerden kennen op de samenkomst van de Presbyteriaansche Alliantie te Mazamet in Zuid-Frankrijk in September 1931, en die zich daar als een beslist Calvinist openbaarde en met de afgevaardigden van uw deputaten en enkele andere deelnemers aan die samenkomst der Alliantie ettelijke malen in een afzonderlijken kleinen kring van „vrienden van den Heidelbergischen Catechismus” zich vereenigde. Deze bearbeit nu de genoemde Deutsche gereformeerde kerk van Kopenhagen, een stichting van de Hessen-Kasselsche prinses Charlotte Amalie, die met den Deenschen koning Christiaan V gehuwd was, in echt gereformeerden geest.

Het ligt voor de hand dat deputaten zich over het aanknoopen van deze relaties ten zeerste verheugen en zij wenschen met nadruk gereformeerde Nederlanders,

die Kopenhagen mochten bezoeken of zich daar zouden vestigen, naar deze kerk te verwijzen.

3° Inzake de bijwoning van vergaderingen van de Presbyteriaansche Alliantie (Acta van Middelburg, artikel 211 sub 4 c) valt te vermelden dat de samenkomst van de Oostelijke sectie, gehouden te Podebrady en Praag in September 1935, op verzoek van deputaten werd medegemaakt door prof. dr F. W. Grosheide, die daarvan een rapport heeft uitgebracht, dat deputaten als bijlage I aan dit rapport toevoegen. Op enkele punten, door prof. Grosheide naar voren gebracht, wenschen deputaten de bijzondere aandacht te vestigen: 1° dat allerwege in het buitenland zulk een groote belangstelling gevonden wordt voor de theologie van Karl Barth, hetgeen naar het oordeel van deputaten noodzakelijk maakt, dat onze kerken, zooveel maar eenigszins mogelijk is en waar daartoe maar eenigszins de gelegenheid bestaat, ook in het buitenland haar stem laten hooren; 2° dat de gereformeerde beweging in Hongarije van bepaalde zijde uit Nederland zulke scherpe bestrijding ondervindt, en dat het deswege zeer gewenscht is, dat weder eens vertegenwoordigers onzerzijds daarheen gezonden worden.

4° Aan de opdracht om de ingekomen gelden ten behoeve van Görlitz, Ebersbach en Oderwitz te besteden ten behoeve van den predikant (Acta van Middelburg, artikel 211, sub 7) is voldaan.

5° De verdere voorbereiding van het samenkomen eener oecumenische synode (Acta van Middelburg, artikel 211, sub 9) heeft nog tot geen resultaat geleid. De oeconomische toestanden, die in 1933 een groote belemmering vormden, zijn sedert dien, zoo zij zelfs niet verslechterd zijn, althans niet in die mate verbeterd dat de mogelijkheid van het samenkomen van zulk een synode er grooter op geworden is. Bovendien wenschen deputaten het oog van de synode te richten op nog een andere niet geringe moeilijkheid: welke onderwerpen er op een eventueele oecumenische synode aan de orde zouden moeten worden gesteld. Zij veroorloven zich uw vergadering de vraag voor te leggen of dienaangaande ook eenige aanwijzingen zouden kunnen worden gegeven?

B. Het zenden van afgevaardigden naar de kerkelijke samenkomsten van buitenlandsche kerken waarmede onze kerken in correspondentie staan heeft zich in het tijdvak dat sedert de synode van Middelburg verlopen is beperkt tot de deputeering van br Van Beeck Calkoen naar de „General Assembly of the Presbyterian Church of Wales”, te Liverpool in Juni 1935, ter gelegenheid van het tweede eeuwgetij dezer kerk. Het door dezen uitgebrachte rapport gaat als bijlage II hierbij.

Het zeer beperkte crediet dat aan deputaten was toegestaan en de moeilijkheid om daarbij een keuze te doen heeft ertoe geleid dat geen verdere afvaardigingen plaats vonden. In dit verband moet erop gewezen worden, dat met name in de kringen van de Christelijke gereformeerde kerk in Amerika een regelmatige wisseling van afgevaardigden dringend gewenscht wordt, bepaald ook met de bedoeling dat deze afgevaardigden aan de beraadslagingen der synoden zullen deelnemen, ten gevolge waarvan de correspondentie meer effect sorteert dan bij een bloote wederkeerigheid van beleefdheden.

Deputaten nemen dan ook de vrijheid aan uw synode dringend te verzoeken, aan de nieuw te benoemen deputaten een ruimer crediet te willen toestaan, opdat nevens andere dringende afvaardigingen ook naar de synode der Christelijke gereformeerde kerk van Amerika in 1938 een deputatie van onze kerken kunne plaats vinden.

Volgens de voor hen vastgestelde instructie hebben deputaten uitnodigingen tot bijwoning van uw synode gezonden aan al de kerken met welke correspondentie wordt onderhouden, waarop een gunstig antwoord is ontvangen van de Christelijke gereformeerde kerk en van de Gereformeerde kerk in Amerika, van de kerken van Görlitz, Ebersbach en Oderwitz, van „The Church of Scotland”, „The Free Church of Scotland” en de „United Original Secession Church of Scotland”. Van de „Presbyterian Church of Wales” is bericht ontvangen dat zij ditmaal geen afgevaardigde kan zenden.

C. Deputaten achten het niet noodig uw eerwaarde vergadering te vermoen met een opsomming van de talrijke brieven die zij ontvingen en waarin hun om advies werd gevraagd in betrekking tot de afgifte van attestaties en dergelijke. Genoeg zij het, mede te deelen dat zij steeds naar hun beste weten aan de tot hen gekomen verzoeken hebben voldaan. Evenmin oordeelen zij het wenschelijk gewag te maken van de veelvuldige uitnodigingen tot deelname aan conferenties of gedachtenisvieringen, of van de onderscheidene verzoeken om

aanbevelingen, zelfs om finantieelen steun, die zij meestal in ontkennenden zin moesten beantwoorden als liggende buiten hun bevoegdheid.

Medegedeeld kan worden dat het archief van deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken is overgebracht naar de archiefbewarende kerk van 's Gravenhage-West.

D. Een bizondere aangelegenheid die zij ter sprake hebben te brengen is de volgende. Namens de Presbyteriaansche Alliantie kwam bij hen een schrijven in, waarin hun de vraag werd voorgelegd of het op prijs zou worden gesteld indien harerzijds een afgevaardigde uw synode een korte begroeting zou komen overbrengen. Deputaten hebben hierop geantwoord, dat het niet de gewoonte van onze synoden is, anderen dan afgevaardigden van kerken in haar midden te ontvangen, dat deputaten daarom te dezer zake geen beslissend antwoord konden geven, maar de aangelegenheid aan het oordeel der synode zouden onderwerpen met het oog op een eventuele herhaling van een dergelijke vraag. Zij leggen de zaak bij deze aan uw synode voor en verzoeken uw vergadering zich daarover te willen uitspreken.

E. Tenslotte stellen deputaten aan de synode voor, dat aan de nieuw te benoemen deputaten, behalve wat naar de voor hen door de synode van Dordrecht 1893 vastgestelde instructie tot hun taak behoort, eveneens wederom eenzelfde opdracht worde verleend als door de synode van Middelburg 1933 geschied is inzake het zoeken van relaties met buitenlandsche groepen en kerken van gereformeerde belijdenis en min of meer gereformeerde kerkregeering, alsmede inzake het bijwonen van vergaderingen van de Presbyteriaansche alliantie.

Uw vergadering ook bij de behandeling van deze materie de leiding des Heiligen Geestes toebiddende,

de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken,

G. CH. AALDERS, *rappporteur.*

BIJLAGE XXVb.

Art. 122.

RAPPORT over de ingediende rapporten van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken (agendum N 3).

Deputaten hebben twee rapporten ingediend.

In het eerste geven zij een uitnemend overzicht van de wijze, waarop door de gereformeerde kerken in ons land het contact met buitenlandsche kerken van gereformeerde belijdenis is opgevat en beoefend. Hierop laten zij eenige „vingerwijzingen” en een advies voor de correspondentie met buitenlandsche kerken in onzen tijd volgen. Uw commissie kan zich met dit rapport, dat van veel studie getuigt, geheel vereenigen.

In het tweede brengen zij verslag uit van wat door hen sinds de synode van Middelburg is verricht, vestigen op enkele punten bijzondere aandacht en komen met enkele vragen tot de synode. Wat hun handelingen betreft is uw commissie van oordeel, dat zij zich blijkens hun rapport en de bijlagen van de opdracht der synode van Middelburg op alleszins loffelijke wijze binnen de grenzen van hun finantieele krachten hebben gekweten. Slechts de „verdere” voorbereiding van een oecumenische synode, hun opgedragen, hebben zij niet ten uitvoer gebracht. Zij wendden zich dienaangaande tot uw synode. Daarover nader.

Uit de instemming, welke uw commissie betuigt met het eerste rapport volgt, dat zij het advies van deputaten om de correspondentie, welke vroeger onderhouden werd met de United Free Church in Scotland voort te zetten met de vereenigde kerk, welke den naam van Church of Scotland draagt, tot het hare maakt.

Deputaten vestigen allereerst de aandacht op het feit, dat allerwege in het buitenland voor de theologie van Barth groote belangstelling bestaat, waarom zij het noodzakelijk achten, dat onze kerken, zooveel maar eenigszins mogelijk is, en waar daartoe maar eenigszins de gelegenheid bestaat, ook in het buitenland haar stem laten hooren. Uw commissie is van hetzelfde oordeel. Het ligt ongetwijfeld niet in de bedoeling van deputaten om voor dit doel zooveel

mogelijk afgevaardigden naar allerlei conferenties in het buitenland te zenden, wat de credieten, welke aan dit deputaatschap kunnen worden toegestaan voor een niet gering deel zou opeischen, waartegen het nut — immers laat de aard dier conferenties gewoonlijk niet toe daar meer dan een vluchtig woord te spreken — niet opweegt. Uw commissie wenscht in overweging te geven, dat deputaten een rondschrĳven opstellen, waarin kort en bondig wordt aangetoond, dat de beginselen van de zoogenaamde dialectische theologie in flagranten strijd zijn met de gereformeerde belijdenis en de gereformeerde broeders in het buitenland gebeden worden zich niet te laten afvoeren tot een ander evangelie alsmede, dat deputaten een of meer van onze theologen verzoeken om in buitenlandsche tijdschriften artikelen te plaatsen ter bestrijding van de zgn. dialectische theologie.

In de tweede plaats brengen deputaten te uwer kennis, dat de gereformeerde beweging in Hongarije van bepaalde zijde uit Nederland scherpe bestrijding ondervindt en het daarom zeer gewenscht is, dat weder eens vertegenwoordigers onzerzijds daarheen worden gezonden. Ook dit is uw commissie uit het hart gegrepen. Zij maakt daarvan gaarne een voorstel.

Vervolgens stellen deputaten een drietal vragen aan uw synode:

1° welke onderwerpen op een eventueele oecumenische synode (welker realisering zij overigens nog verder verwijderd achten dan in 1933) aan de orde zouden moeten worden gesteld? Uw commissie meent, dat daarop geen beter antwoord is te geven dan dat prof. dr G. Ch. Aalders gaf als rapporteur van een commissie, die had te adviseeren omtrent een schrĳven van de gereformeerde kerk van Zuid-Afrika betreffende een oecumenische synode n.l. dat zij het „staande deze synode” niet doenlijk acht, „het uitgebreide onderzoek in te stellen, dat hier zou worden vereischt. Bovendien zou voor de vaststelling van een volledig en wel-overwogen advies ook nadere correspondentie met de gereformeerde kerk van Zuid-Afrika, alsook met andere gereformeerde kerken in het buitenland noodzakelijk zijn. Uw commissie acht het daarom wenschelijk deze zaak in handen te geven van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken, opdat deze op de e.k. generale synode daarover rapporteeren” (Acta, Arnhem 1930 bijlage LXVI, bl. 295). Het komt, geheel in overeenstemming met het besluit van de synode van Arnhem 1930, uw commissie voor, dat de „wijze en samenstelling” van zulk een oecumenische synode praealabele kwesties zijn, waaromtrent eerst helderheid dient te worden verkregen. Hierover is echter noch op de synode van Middelburg (1936), noch op deze synode iets gerapporteerd. Het schijnt uw commissie gewenscht de opdracht aan te benoemen deputaten tot deze praealabele vragen te beperken. Behalve wat briefport kost zulk een onderzoek geen geld. En de zaak zelf zou daarmee een eindweegs verder kunnen worden gebracht;

2° wat moet aan de Presbyteriaansche alliantie worden geantwoord, indien deze de vraag herhaalt of het door onze synode op prijs zou worden gesteld, indien harerzijds een afgevaardigde uw synode een korte begroeting zou komen overbrengen? Uw commissie zou gaarne gezien hebben, dat deputaten zelf met een bepaald advies waren gekomen. Gelijk bekend is, ging indertijd niet dan nadat daartegen ernstige bezwaren waren geopperd, de synode van Arnhem 1930 ertoe over deputaten toe te staan vertegenwoordigers te zenden naar de vergaderingen der Presbyteriaansche alliantie en dan nog met nadrukkelijke restricties. Dit dient wel te worden bedacht bij de vraag of de Presbyteriaansche alliantie nu ook zal kunnen afvaardigen naar onze synoden. De Alliantie dient zich wel aan als een Wereldbond van kerken, maar bezit geenerlei kerkelijk gezag. Daarenboven ontbreekt, gelijk de toenmalige deputaten op de synode van Arnhem 1930 opmerkten, het haar aan elke confessioneele basis en blijkt ook uit haar doelstelling niets van eenig streven om de handhaving en doorwerking der gereformeerde belijdenis te bevorderen (bijlage LVII, bl. 280). Het spreekt vanzelf, dat van een toelaten van afgevaardigden der Presbyteriaansche alliantie, die eenzelfde positie zouden innemen als de afgevaardigden der buitenlandsche kerken, op onze synode geen sprake kan zijn, zal ons contact met buitenlandsche kerken niet geheel van karakter veranderen. Gevraagd zou kunnen worden of vertegenwoordigers der Presbyteriaansche alliantie niet als *gasten* onze synoden kunnen bijwonen, gelijk in 1923 twee representanten van de Hongaarsche kerk zijn toegelaten. Deze gevallen staan echter niet gelijk. Vooreerst toch waren de laatsten vertegenwoordigers van een *kerk*. Vervolgens erkent deze kerk, hozeer ook in verval, de gereformeerde belijdenis nog als haar grondslag. Gehoopt kon worden, dat van hun toelating nog een gezegende aandrang tot reformatie van hun kerk kon uitgaan. Dit motief wordt bij het eventueel vertegenwoordigd

zijn van de Presbyteriaansche alliantie geheel gemist. De Presbyteriaansche alliantie kan zich niet reformeeren, omdat zij geen kerk en bovendien a-confessioneel is. Ook is, gezien de tegenwoordige leiding van de Presbyteriaansche alliantie, het gevaar niet denkbeeldig, dat haar vertegenwoordigers bij hun begroeting woorden zullen spreken, welke met de gereformeerde belijdenis niet strooken. Dan zou er voor de synode een conflict ontstaan tusschen hoffelijkheid en beginseltrouw. De vertegenwoordigers zóó diplomatiek te beantwoorden, dat kool en geit worden gespaard, zou misschien mogelijk zijn, maar daardoor zou de synode haar roeping verzaken. Daarom moet zulk een conflict worden vermeden. Voorkomen is ook hier beter dan genezen. Uw commissie adviseert dan ook uw synode, dat haar deputaten op een eventueel nieuwe aanvraag zullen antwoorden, zooals zij dat ook totnogtoe hebben gedaan, n.l. dat onze synoden slechts afgevaardigden van kerken in haar midden ontvangen;

³⁰ dat voor de zaak van het contact met buitenlandsche kerken ditmaal een hooger bedrag zal worden uitgetrokken. Op de synode van Middelburg (1933) werd slechts een crediet verleend van f 1000.—. Er was nog in kas f 619.07. Het verwondert dan ook niet, dat slechts in twee gevallen een afvaardiging kon worden gezonden, naar de General assembly van „The Presbyterian church of Wales”, gehouden te Liverpool in 1935 en naar de samenkomst van de Presbyteriaansche alliantie te Podebrady en Praag, eveneens in 1935. Uw commissie wenscht niet curieuselijk te onderzoeken of wat voor andere posten door uw synode wordt gevoteerd niet dikwijls royaal moet worden genoemd tegenover de kleine som, welke te Middelburg voor buitenlandsche kerken werd bestemd. Jammer genoeg komen deputaten ook in deze niet met een gepreciseerd voorstel. Zelfs leggen zij geen verantwoording over van al hun uitgaven, zooals de synode van Groningen in 1927 (Acta, artikel 220) hun in opdracht gaf en wat in elke nieuwe opdracht ligt opgesloten. Daarnevens ware het ook wenschelijk een begroeting voor de komende 3 jaren in te dienen. Naar het oordeel van uw commissie zou het een en ander zeer bevorderlijk zijn om de synode de overtuiging te schenken, dat voor deze zaak met een laag crediet niet kan worden volstaan. Bij het ontbreken van deze gegevens moet uw commissie ten aanzien van de credietaanvraag op eigen kompas varen. Zij stelt daarbij voorop, dat zij niet het bedrag zal noemen, wat als normaal kan gelden. Zij houdt rekening met de abnormale oeconomische omstandigheden, waarin onze kerken verkeerden. Wie geen hand heeft, kan geen vuist maken. Daarbij gaat zij uit van de gedachte, dat *primordiaal* behoort te zijn de afvaardiging naar buitenlandsche kerken, *secundair* het zoeken van relaties met buitenlandsche gereformeerde groepen en kerken van gereformeerde belijdenis en min of meer gereformeerde kerkregering, *tertiair* het bijwonen van vergaderingen zooals die der Presbyteriaansche alliantie. Het verheugt uw commissie, dat deputaten het noodig oordeelen, dat op de synode der Christelijke gereformeerde kerk in Amerika in 1938 onze kerken vertegenwoordigd zullen zijn. Uw commissie vraagt zich af of in de komende periode ook geen afvaardiging naar Zuid-Afrika behoort te geschieden en of billijkheids-halve deze in geval van keuze niet den voorrang moet hebben. Immers zijn er sinds 1924, toen prof. dr H. H. Kuyper de kerken in Zuid-Afrika bezocht, daaraan geen afgevaardigden meer gezonden, terwijl in dien tusschentijd onze kerken driemaal bij de kerken in Noord-Amerika zijn vertegenwoordigd geweest n.l. in 1926 door prof. dr S. Greijdanus, in 1930 door prof. dr V. Hepp, in 1932 door dr S. O. Los. Nu kwam uw commissie ter oore, dat in de komende jaren eenige broeders, die zeer wel onze kerken kunnen representeeren, door particulier initiatief daartoe in staat gesteld, de Vereenigde Staten zullen bezoeken. Bedenkt men dat van de 3 bovengenoemde afvaardigingen naar Noord-Amerika er één geheel buiten de kas der deputaten viel en een andere slechts een geringe bijdrage in de vergoeding der reiskosten vorderde, zoo kan worden verwacht, dat wanneer de te benoemen deputaten de aangewezen gelegenheid benutten, de kosten van afvaardiging naar Noord-Amerika of niets of zeer weinig zullen bedragen. Wellicht kunnen deze besomd worden op ten hoogste f 400.—. In Zuid-Afrika bestaat evenzeer de gelegenheid door lezingen en preeken de onkosten der afvaardiging aanmerkelijk te verlichten. Denkelijk kan op die wijze met een bedrag van f 900.— volstaan. Ideaal is deze oplossing niet. Maar onmogelijk evenmin. Wij leven nu eenmaal in een tijd, waarin ieder het voorbeeld van „aanpassing” moet geven. Stelt men voorts afvaardiging naar de Schotsche kerken, die steeds zoo trouw onze synoden bezoeken, naar Hongarije, naar een vergadering van de Presbyteriaansche alliantie en verdere uitgaven op f 1200.—, dan zou dit tezamen f 2500.— bedragen. Uw synode zal gevoelen, dat dit zeer krap berekend is en dat daarvan niets meer af kan. Wordt echter op de aangegeven wijze te werk

gegaan, dan kan er veel worden bereikt en zal de waarde van de correspondentie met buitenlandsche kerken aanmerkelijk worden verhoogd.

Uw commissie adviseert dat de synode besluite: [volgt in artikel 122].

V. HEPP, *rapporteur*.

BIJLAGE XXVI.
Art. 131.

RAPPORT van deputaten inzake het leerboek voor de catechisaties (agendum A 1).

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Amsterdam op 25 Augustus 1936 en volgende dagen.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd te Middelburg in 1933, besloot o. a. opnieuw deputaten te benoemen, die een volgende synode zouden hebben te adviseeren inzake een leerboek voor de catechisaties en benoemde daartoe prof. dr G. Ch. Aalders te Hilversum, dr H. Kaajan te Utrecht en dr K. Sietsma te Eindhoven, thans te Amsterdam.

Deze deputaten hebben, ingevolge verschillende uitspraken der synode, als hun opdracht beschouwd:

1. Een algemeenen oproep te doen uitgaan, geplaatst in de kerkelijke bladen uit naam der synode, waarbij broeders werden uitgenoodigd een proeve voor een leerboek bij hen in te zenden. Daarbij hadden zij opmerkzaam te maken op den wensch der synode, dat dit leerboek georiënteerd zij, zooveel mogelijk, naar den gedachtengang van den Heidelbergischen Catechismus, waarbij dan aan de stukken der leer, welke met het oog op onzen tijd moeten worden behandeld, en aan de bestrijding van hedendaagsche dwalingen een logische plaats worde gegeven.

2. Een speciale uitnoodiging te richten tot den auteur van het concept, bij de synode van Middelburg ingediend onder het motto „Eucharistie”, om aan dezen oproep zijnerzijds gehoor te geven door inzending van een proeve.

3. De eventueel ingezonden concepten te beoordeelen en, indien mogelijk, daaruit een keuze te doen en dit concept, gemotiveerd, vóór 1 Maart 1936 aan de kerken door te zenden en bij de generale synode van 1936 in te dienen.

4. In geval geen concept werd ingezonden, of indien deputaten geen der ingezonden concepten konden aanbevelen, dit aan de kerken mee te delen en aan de synode over hun bevindingen te rapporteeren. In het laatste geval met motiveering van hun afwijzend advies.

Deputaten hebben, zooveel mogelijk, aan hun opdracht voldaan en hebben de eer hierbij hun bevindingen aan de synode voor te leggen. Zij doen dit onder mededeeling, dat zij zich hebben geconstitueerd onder praesidium van prof. dr G. Ch. Aalders, terwijl het scribaat en rapport werd opgedragen aan dr K. Sietsma.

Gevolg gevende aan hun opdracht, deelen deputaten allereerst aan de synode mee, dat zij zich niet met een speciale uitnoodiging hebben kunnen wenden tot den auteur van „Eucharistie”. De schrijver toch van dit concept heeft, vóór deputaten zich tot hem konden richten, zijn proeve, in eenigszins gewijzigden vorm, gepubliceerd. Hij voegde daarbij een schrijven, waarin hij mededeelde aan de te verwachten uitnoodiging geen gevolg te zullen geven, vooral ook om de bepaling, dat de proeve zich zou moeten oriënteeren aan den gedachtengang van den Heidelbergischen Catechismus. Hoewel nu niet vast stond, dat deze broeder den wensch der synode juist interpreteerde, meenden deputaten, zeer tot hun leedwezen, dat door deze publicatie de mogelijkheid van nadere onderhandeling met dezen auteur was uitgesloten.

Zij hebben zich dus beperkt tot een algemeenen oproep, die door middel van de bladen ter kennis van belanghebbenden is gebracht.

Ingevolge dezen oproep zijn bij deputaten ingekomen een zestal concepten voor een leerboek, respectievelijk onder het motto:

„Het heil is des Heeren”;
 „Non nova sed nove”;
 „Psalm 119 : 105: Uw woord is mij een lamp voor mijnen voet”;
 „Kerkopbouw”;
 „Verus thesaurus ecclesiae est sacrosanctum evangelium gloriae et gratiae Dei”;
 „Die arbeiden in het Woord en de leer”.

Deputaten hebben deze proeven eerst ieder voor zich gelezen en beoordeeld en daarna in gemeenschappelijke vergadering besproken en hun eindoordeel opgesteld.

Zij moeten uw vergadering rapporteeren, dat zij, tot hun innig leedwezen, geen vrijmoedigheid vonden één dezer concepten aan uw vergadering voor te leggen met advies dit goed te keuren en aan te bevelen.

Zij gingen daarbij uit van de gedachte, dat allereerst moest worden gevraagd, of een proeve, zij het dan ook mogelijk na correctie en aanvulling, zou kunnen dienen om als semi-officieel leerboek den Catechismus te vervangen en of dus in eenige proeve een leerboek school, dat eenigermate nabij kwam voor onzen tijd, wat de Catechismus voor zijn tijd geweest was.

Bij veel waardeering voor allerlei voortreffelijken arbeid, waarin uitnemende kwaliteiten der schrijvers uitkwamen, vonden deputaten *dit* in de aangeboden proeven niet.

Derhalve hebben deputaten geen concept aan de kerken toegezonden, maar alleen het eindresultaat meegedeeld, terwijl zij uw vergadering meer breedvoerig en gemotiveerd rapporteeren.

Het oordeel van deputaten over de verschillende proeven is als volgt:

I. Het concept, dat werd ingezonden onder het motto: „*Het heil is des Heeren*” munt uit door grooten eenvoud en beperking tot het hoog noodige en is duidelijk opgesteld met het doel voor oogen, een leerboek voor catechisanten te leveren. Ook is getracht de Schrift te laten spreken, al zou het noodig zijn het al te rijke tekstenmateriaal te beperken en de meest geëigende schriftuurplaatsen in den tekst op te nemen.

Maar het is den schrijver niet gelukt zich te oriënteren naar den gedachten-gang van den Catechismus, zooals de synode wilde. Feitelijk heeft de auteur tweeërlei gedachtengang gevolgd en deze beide dooreengemengd. Hij vangt aan met een vraag over den eenigen troost en behandelt dan verder het leerstellige gedeelte naar de meest gangbare methode der dogmatiek. Evenwel houdt hij ook deze methode niet consequent vol, waar hij b.v. het stuk van de voleinding plaatst in het deel over den Verlosser (naar analogie van den Catechismus).

Ook verder is de behandeling niet overzichtelijk en niet scherp belijnd. Zoo worden uitverkiezing en genadeverbond besproken vlak na de wedergeboorte (vr. 87 vv.). Ook worden in vragen en antwoorden 41—46 niet scherp onderscheiden werkverbond, verbond met Noach en genadeverbond en evenmin algemeene openbaring en bijzondere openbaring, algemeene genade en bijzondere genade.

De moeite, die de schrijver zich heeft gegeven om de antwoorden van den Catechismus door meer „moderne” te vervangen, is loffelijk. Maar, waar hij ook „klassieke” omschrijvingen van ons leerboek, als die van het geloof (in vr. 83), van de schepping naar Gods beeld (in vr. 31), van de sacramenten (in vr. 103), heeft trachten te verbeteren door zijn definities, is bepaald van achteruitgang sprake. Voorbeelden van ongelukkige formuleeringen zijn te vinden in antwoord 116 (over de openbare geloofsbelijdenis) en in antwoord 140 (over het tweede gebod).

Over het algemeen achten deputaten dit ontwerp te arm aan inhoud. Ook is aan de dwalingen te weinig aandacht geschonken.

Deputaten kunnen derhalve dit concept niet aanbevelen.

II. De schrijver van het ontwerp onder het motto: „*Non nova, sed nove*” heeft zich zeer streng willen houden aan den gedachtengang van den Catechismus. Hij leidt zijn behandeling in met vragen over den eenigen troost en de drie stukken en met een meditatie over dien „troost”, en bespreekt daarna de leer der zonde, de leer der verlossing en de leer der dankbaarheid.

Dit doet echter de Catechismus niet. Deze behandelt achtereenvolgens het *stuk* der ellende, der verlossing en der dankbaarheid. Dit is iets wezenlijk anders, dan hetgeen de schrijver uitdrukt in zijn titulatuur. De auteur heeft dan ook de schepping van den mensch niet willen bespreken in zijn eerste deel, maar behandelt daardoor val en verbond, zonder van de schepping naar Gods beeld te

hebben gesproken. Misplaatst is in zijn deel I de vraag over de verootmoediging over de zonde.

Duidelijker worden de bezwaren van dezen opzet in deel II. Daar komen, onder de leer der verlossing, ter sprake o. a.: de leer van schepping en voorzienigheid en de belijdenisgeschriften (de laatste te breed). Verder krijgt het stuk van de Drieëenheid niet de juiste plaats en staat de leer der rechtvaardigmaking onder het hoofddeel: van het werk van den Heiligen Geest.

Een groot bezwaar tegen dit concept is verder, dat het de grenzen van een leerboek voor catechisanten ver overschrijdt. Verhandelingen over verschillende vertalingen der Schrift en over het verschil tusschen LXX en Hebreuwschen tekst van het Oude Testament (p. 14), over de eigenschappen van den raad Gods (vr. 25), over de middelen der bijzondere openbaring (vr. 11 v.) e. d., behooren naar het oordeel van uw deputaten in een dergelijk leerboek niet thuis. Hier en daar is de opzet meer die van een populaire dogmatiek.

Ten slotte is veel detailcritiek te leveren, voornamelijk doordat de schrijver niet nauwkeurig en scherp formuleert.

Zoo zegt hij: „God schoof in de openbaring het voorhangsel der verborgenheid opzij, waarachter Hij zich een eeuwigheid lang schuil had gehouden” (vr. 12); rekent hij tot het beeld Gods „in ruimeren zin”: alles, waardoor de mensch boven het dier uitgaat en aan God verwant is: zijn onsterfelijke ziel, met haar gaven en krachten, zijn spraakvermogen, de rechtopgaande houding van zijn lichaam” (vr. 32); en verklaart verder, dat wij door den val „niet tot het peil van het redeloze dier zijn gezonken”. Hij geeft „gestaltens Gods” in Filip. 2 : 6 weer door „het goddelijke wezen deelachtig”, omschrijft het geloof zoo, alsof het kenniselement daarin een zeer geringe plaats inneemt (vr. 54; cf. vr. 2), en zijn behandeling van het stuk der kerk is zeer verward en verwarrend.

Om al deze redenen kunnen deputaten niet gunstig over dit concept adviseeren.

III. Als derde proeve kwam binnen een ontwerp onder het motto: „Ps. 119 : 105: *Uw Woord is mij een lamp voor mijnen voet*”.

Dit concept is een vrij losse verzameling van korte, zakelijke stellingen, gerangschikt naar de volgorde: belijdenis, wet en gebed. Daarbij wordt het eerste deel nader geordend naar de methode van de dogmatiek. Als repetitieboek voor een zeer ontwikkelden cursist achten deputaten het vrij verdienstelijk, hoewel ook dan aan het overzicht en het verband veel ontbreekt.

Als leerboek voor de catechisatie kunnen deputaten het niet aanbevelen.

Ten eerste is de gedachtengang niet die, welke gevraagd werd.

Ten tweede wordt den leerlingen geen overzicht geboden over hetgeen gekend en beleden moet worden.

Ten derde wordt de persoonlijke toon vrijwel geheel gemist.

Deputaten adviseeren daarom, ook dit ontwerp ter zijde te leggen.

IV. Ook het ontwerp, aangeduid met het motto: „*Kerkopbouw*”, ontmoette bij uw deputaten bezwaren.

Allereerst is ook de opzet van dit concept in strijd met den wensch der synode van Middelburg: oriëntering naar den gedachtengang van den Catechismus.

De schrijver neemt toch als inleiding een behandeling van het genadeverbond; daarmee zou de synode misschien genoegen kunnen nemen.

Maar hij gaat verder de stof indeelen naar wat hij noemt de ontplooiing van het leven in het verbond, waarbij hij behandelt: Het belijden van den Naam des Heeren (de belijdenis); het verwachten van het leven en de zaligheid van den Heere (de sacramenten); het leven in de vreeze des Heeren (de wet); het zoeken van des Heeren aangezicht in het gebed.

Deze opzet nu bevredigt niet, wijl deze deelen niet aan elkaar nevéngeschikt zijn, zooals de schrijver ze ziet; wijl deze behandelingswijze ál te anthropocentrisch is; wijl zoo b.v. de onderscheiding van deel I en II licht een valsche verhouding van „objectief” en „subjectief” te weeg brengt. Ook wordt zoo b.v. het stuk van de verkiezing en de vrije genade besproken in deel II onder het hoofdthema: de genademiddelen (nader: de Sacramenten).

Een aanzienlijk bezwaar achten deputaten ook, dat het ontwerp niet summarisch genoeg is, maar hier en daar, zoo reeds in de inleiding, breede verhandelingen worden gegeven, die toch ook weer niet zonder meer kunnen worden uitgelicht.

Ook ontbreekt de evenredigheid in de behandeling, zoodat een goede indeeling in lessen niet te maken is.

Ten slotte zouden deputaten bezwaar hebben om een ontwerp in de „spelling Marchant” aan de kerken voor te stellen.

Om deze en meerdere redenen moeten de deputaten uw vergadering adviseeren deze proeve niet aan te bevelen.

V. Verder beoordeelden wij een concept, onder motto: „*verus thesaurus ecclesiae est sacrosanctum evangelium gloriae et gratiae Dei*”.

Deze proeve is een parafrase van den Heidelbergschen Catechismus met een zeer breede toelichting. De onderscheiding van vraag en antwoord is verbeterd en de formulering dikwijls gemoderniseerd, terwijl de niet of niet breed in den Catechismus behandelde waarheden aan een vraag, die zich daartoe scheen te leenen, werden toegevoegd. Zoo b.v. het stuk der Schrift aan de (in den Catechismus) laatste vraag van Zondag 6, waarbij ook van den Raad Gods wordt gesproken; het stuk der verkiezing aan Zondag 21. Andere, minder goed onder te brengen, stukken worden in een aanhangsel behandeld.

Zóó streng is de aansluiting aan de volgorde van den Catechismus, dat zelfs het betoog van Zondag 5 is overgenomen; dat schepping en voorzienigheid blijven doorengemengd in Zondagen 9 en 10; dat de Paapsche mis blijft verdeeld over Zondagen 29 en 30.

Een werkboekje is toegevoegd, ongeveer in den trant van enkele nieuwere methoden Vaderlandsche geschiedenis en aardrijkskunde op de lagere school.

Deze opzet is door de synode van Middelburg o. i. niet bedoeld. Oriënteeren naar den gedachtengang van den Catechismus wil niet zeggen: een parafrase geven van dit leerboek, of: den Catechismus geschikt maken en aanvullen voor dezen tijd, zooals de schrijver het werk zijner handen betitelt. Dat heeft de synode van Leeuwarden uitdrukkelijk afgewezen, ook al om het gevaar, dat zoo een nieuwe Catechismus zou ontstaan, die toch eigenlijk een (niet officieele) gereviseerde belijdenis was. Ook is het „aanhangen” van ontbrekende stukken op een plaats, naar den klank gekozen, door de synode niet bedoeld.

In het veranderen en verbeteren van den Catechismus is de auteur niet steeds gelukkig geweest.

Ook is de uitwerking dikwijls vrij onnauwkeurig, vooral in het weergeven van het gevoelen, dat bestreden wordt. De schrijver zegt b.v., dat de roomschen de erfzonde loochenen (vr. 12); „dit materialisme (blijkbaar terugslaande op de „latere evolutionisten”, die de oerstof, de oerkracht, den oorsprong van al het bestaande zouden noemen) vinden wij in socialisme, communisme, en *in de moderne wetenschap* (vr. 36 3);” de roomschen verwachten de verlossing van de erfzonde van Christus, van eigen zonde verwachten ze die van zichzelf, van de heiligen, van iets anders (vr. 40); Luther leert, dat na Christus' opstanding zijn lichaam goddelijke eigenschappen kreeg (vr. 47).

Ook het thetische deel is niet steeds helder en duidelijk; zoo b.v. in het stuk van de kerk (Zondag 21).

Onze conclusie is, dat deputaten deze proeve niet kunnen aanbevelen.

VI. Het ontwerp onder motto: „*Die arbeiden in het Woord en de leer*” onderscheidt zich zeer sterk van al de andere en van al, wat deputaten mochten verwachten.

Het is een uitgebreide reeks van verhandelingen of meditaties van zeer interessante opzet en inhoud, die zich groepeeren naar: Doopsformulier en beteekenis van het genadeverbond; Heidelbergsche Catechismus; Avondmaalsformulier met de beteekenis van de versterking van het geestelijk leven.

Dit is niet, wat de synode mocht verwachten, gezien haar oproep en dit is ook niet bruikbaar als leerboek. Ook het middelste deel, dat den Catechismus heet te behandelen, kan niet zóó genomen worden voor dit doel.

De Doop is wel de onderstelling van de catechisatie en het Heilig Avondmaal het einde er van, maar dat rechtvaardigt nog niet den leergang, die deze volgorde kiest voor het onderwijs.

De parafrase van den Catechismus, met uitlichting van de stukken over den Doop en het Heilig Avondmaal, geeft wonderlijke groepeeringsen. Zoo komen verkiezing en verwerping voor in het stuk over den Doop en het genadeverbond; worden schepping en voorzienigheid slechts terloops behandeld; wordt de Schrift heel kort besproken en wel als aanhangsel, daar, waar Zondag 6 geparafraseerd wordt; komt over de openbaring in het geheel geen paragraaf voor; etc.

Ook de omvang van de proeve maakt, dat zij niet kan worden aanbevolen. Zij is meer aangelegd op een handboek voor den catecheet of een studieboek voor zeer ontwikkelde gemeenteleden, dan op een leerboek voor den gemiddelden

catechisant. Hoe buitengemeen verdienstelijk het verrichte werk dan ook in vele opzichten is, het leek uw deputaten, ook om deze reden, minder geschikt, waar het ook niet door een eenvoudige recensie kan worden verkort en practisch bruikbaar gemaakt.

De onderwerpen zijn veelszins origineel aangevat en men kan van het standpunt van den schrijver met waardeering kennis nemen. Toch komen heel wat uitspraken in het ontwerp voor, die wel eens aanleiding konden geven tot een levendige en warme discussie pro en contra en daartoe mag een leerboek o. i. niet drijven. Zoo hetgeen gezegd wordt over de wederopstanding des vleesches; de verhouding tusschen geest en stof; de verbondsbeschouwing, die hier en daar verbondsverabsolteering zeer nabij schijnt te komen.

Bepaald bezwaar hebben deputaten als o. a. gezegd wordt, dat in diep gezonken kerken het ambt niet het recht heeft kinderen van den doop te weren (les 4); dat wij den doop van „andere kerken” erkennen, omdat zoo vaak nog een terugkeer uit afgedwaalde kringen plaats heeft (les 8); als het oordeel over afvallige bondskinderen en dat over andere ongelooovigen niet wordt onderscheiden (les 8; cf les 27 v.). Ook de kerkbeschouwing van den schrijver zouden deputaten moeten ontraden.

Wij achten het meegedeelde voldoende om ons afwijzend advies te motiveeren.

Het doet uw deputaten leed, dat zij niet anders aan de synode kunnen rapporteeren. Zij meenden evenwel, dat zij het niet op hun verantwoording mochten nemen een concept bij de synode aan te bevelen, dat niet aan de hoogste eischen beantwoordt.

Waaraan het te danken is, dat bij de inzenders klaarblijkelijk zoo weinig begrip aanwezig was van wat een leerboek moet zijn, wagen deputaten niet te beoordeelen. Wel meenen zij te moeten opmerken, dat er een veelvuldig misverstand bestond van de bepaling, dat het leerboek georiënteerd moest zijn aan den gedachtengang van den Heidelbergschen Catechismus. Indien de synode het oordeel van deputaten over deze proeven zou onderschrijven en toch zou willen doorgaan op den ingeslagen weg, zou het misschien overweging verdienen om de bedoeling der synode iets scherper te omschrijven.

Een advies tot al of niet voortgaan met een poging om een leerboek te verkrijgen is hierin evenwel niet opgesloten. Deputaten werd geen opdracht in dezen verstrekt.

Concludeerende stellen deputaten aan de synode voor:

geen der aangeboden ontwerpen voor een leerboek van een aanbeveling der synode te voorzien, maar ze alle terzijde te leggen, omdat ze niet voldoen aan de te stellen eischen.

Met de meeste hoogachting en de bede dat de Heere uw vergadering leide in alle waarheid door Zijn Geest,

uw deputaten

G. CH. AALDERS.

H. KAAJAN.

K. SIETSMA, *rapporteur*.

BIJLAGE XXVII.
Art. 132.

RAPPORT inzake Brussel en den arbeid in Frankrijk (agendum N 2).

In handen van uw commissie is gesteld het rapport van de kerk van Brussel over den arbeid in Frankrijk en de daarmee samenhangende voorstellen van de kerk van Brussel.

Daar dit belangrijke rapport zich in handen van al de leden van uw vergadering bevindt, kan worden volstaan met een noemen van de meest belangrijke feiten. Deze zijn, dat de generale synode van Groningen 1927 aan de kerk van Brussel de verzorging van de verstrooide gereformeerden in Frankrijk heeft opgedragen, dat ds J. Maaskant zich met grooten ijver heeft gegeven en dat het hem gelukt is de adressen van meer dan 200 gereformeerden in Frankrijk te vinden, dat deze broeders en zusters voor een deel in een viertal groepen althans

nog eenig kerkelijk samenleven hebben, doch dat anderen daarvan geheel verstoken zijn, dat het werk onder de verstrooiden in Frankrijk vooral met het oog op de kinderen dringend voortzetting en uitbreiding eischt en dat deze voortzetting en uitbreiding finantieel de krachten van de kerk te Brussel te boven gaat; die reeds niet in staat is uit eigen middelen de gereformeerden in de agglomeratie Brussel te verzorgen en dat ook ds Maaskant fysiek niet langer vol kan houden door Frankrijk te reizen, als hij het de laatste jaren ongeveer tien dagen per maand heeft gedaan.

Het is om deze redenen, dat de kerk van Brussel de volgende conclusies onder uw aandacht brengt: [zie het slot van bijlage XXIV].

Uw commissie heeft met groote belangstelling kennis genomen van deze voorstellen van de kerk van Brussel en zij vergunt zich daarover het volgende op te merken.

Het ware ongetwijfeld het beste, indien voor het werk in Frankrijk een predikant kon worden beroepen. Maar op dit oogenblik kan daarvan geen sprake zijn. Vooreerst kan niemand thans ramen, wat een predikant voor Frankrijk aan onze kerken zou kosten. In de tweede plaats is niet terstond duidelijk, door welke kerk zulk een predikant zou moeten worden beroepen. Op dit oogenblik kan zeker geen kerk te Parijs worden geïnstitueerd. En in de derde plaats wisselen de toestanden in Frankrijk met den dag. Eerste eisch is dus, dat door de generale synode opdracht wordt gegeven om te onderzoeken, of voor het werk onder de verstrooiden in Frankrijk kan worden beroepen en welke kosten daaraan voor onze kerken verbonden zijn.

Wanneer het nu het beste zou zijn een predikant voor Frankrijk te beroepen, doch dit op dit oogenblik nog niet kan geschieden, volgt daaruit noodzakelijk, dat het 't beste is om in de komende driejarige periode, waarin dan het bovengenoemde onderzoek plaats vindt, het werk op den bestaanden voet voort te zetten. Uw commissie is van oordeel, dat voorloopig het werk onder de verstrooiden in Frankrijk aan de kerk van Brussel moet blijven opgedragen. Of de kerkeraad van Brussel zich bij dien arbeid ook van de hulp van ds Winter wil bedienen, blijve aan dien kerkeraad overgelaten.

Uw commissie heeft zich verder bezig gehouden met de vraag, hoe het werk onder de verstrooiden finantieel moet worden gesteund. Dit geschiedde in de vorige periode uit de Afscheidingscollecte, maar op deze wijze kan het nu niet weder geschieden. De kerk van Brussel vraagt in haar laatste voorstel f 5000.— om het werk op den bestaanden voet voort te zetten. Opgemerkt wordt, dat die f 5000.— niet worden gemotiveerd en uw commissie weet niet, hoe ze aan dat bedrag is gekomen. Maar wel meent zij uit het rapport te moeten afleiden, dat die f 5000.— bedoeld zijn als steun van de kerk van Brussel in het algemeen, zoodat daardoor hulp zou worden geboden aan de kerk van Brussel, die qua talis hulpbehoevend is en aan den arbeid onder de verstrooiden. Uw commissie stelt daartegenover, dat hier onderscheid moet worden gemaakt. Het werk onder de verstrooiden in Frankrijk is zeer bijzonder als afzonderlijke arbeid opgedragen aan de kerk van Brussel en moet finantieel worden losgemaakt van de kerk van Brussel. Is die kerk hulpbehoevend, dan moet zij op de gewone wijze naar artikel XI K.O. worden gesteund. Voor het werk in Frankrijk moet afzonderlijk worden gezorgd. En nu geen fondsen zijn aan te wijzen, waaruit steun aan Frankrijk kan worden geboden, zal daarvoor afzonderlijk moeten worden ge-collecteerd. Het zal echter niet noodig zijn voor dit doel jaarlijks te collecteeren; op dit oogenblik zal naar schatting ongeveer f 2500.— per jaar noodig zijn. Wordt in alle kerken in deze driejarige periode éénmaal ge-collecteerd voor de verstrooiden in Frankrijk, dan komt voldoende geld binnen en blijft er hopelijk nog iets over, om voor te bereiden het beroepen van een predikant voor Frankrijk.

Zoo komt uw commissie tot de volgende conclusies: [volgt in artikel 132].

F. W. GROSHEIDE, rapporteur.

BIJLAGE XXVIII.   **RAPPORT over het voorstel van de classis Haarlem inzake vacature-diensten en emeriteering (agendum F 4).**
 Art. 133.

Commissie II heeft te rapporteeren over een niet nader toegelicht schrijven der classis Haarlem, waarin deze drie voorstellen doet:

1° dat de generale synode

a. zal verzoeken aan de kerken om bij voorkomende vacatures slechts in uiterste noodzakelijkheid hoogleeraren en emeriti predikanten uit te noodigen tot voorgaan in den dienst des Woords en

b. zal verzoeken aan de hoogleeraren en emeriti predikanten „om dezelfde gedragslijn te volgen”.

Bedoeld zal wel zijn aan hoogleeraren en emeriti predikanten te verzoeken, dat zij eventueel z.g. preekverzoeken zullen afwijzen. De classis Haarlem beoogt hiermee den theologischen kandidaten meer gelegenheid te geven de kerken te dienen;

2° in de tweede plaats stelt deze classis voor dat de generale synode, tenzij naar haar oordeel „het profijt der kerken anders mocht eischen”, er bij deze kerken op zal aandringen dat de predikanten na 40-jarigen dienst of op 70-jarigen leeftijd eervol emeritaat aanvragen.

Het doel, dat de classis hierbij op het oog heeft, wordt *niet genoemd*. Uw commissie meent te mogen aannemen dat het hetzelfde is als bij het eerste voorstel, n.l. het verschaffen van meer gelegenheid aan theologische kandidaten om de kerken te dienen, of misschien in wat meer algemeene bewoordingen: steunbieding aan en ruimte maken voor de theologische kandidaten en

3° het derde voorstel der classis Haarlem geeft uw synode in overweging een geheele herziening van artikel XIII K.O. ter hand te nemen ingeval het tweede voorstel wordt aangenomen en de uitvoering daarvan deze kas op te zware lasten zou komen.

Het tweede en het derde voorstel staan dus met elkaar in onlosmakelijk verband en kunnen dan ook met elkaar worden behandeld.

Wat betreft voorstel I merken wij op, dat uw commissie, dus ook uw vergadering dit heeft te bezien met het oog op het daarbij aangegeven doel: meerdere gelegenheid om de kerken te doen dienen door theologische kandidaten.

Hier zij opgemerkt, dat o.i. het zeer weinige dat bereikt zou worden boven hetgeen in dezen al bereikt is in de laatste jaren, volgens het voorstel vrucht zal moeten zijn van

a. een vrij gevaarlijke inmenging in de bemoeiingen der kerkeraden tijdens een vacature;

b. een zeer willekeurige inperking van de bevoegdheid der hoogleeraren en emeriti predikanten om in de evangeliebediening voor te gaan, welke bevoegdheid zij toch behouden zoolang zij „de eere en den naam eens dienaars” behouden en

c. een niet gewenschte verzwakking van den band tusschen hoogleeraren en kerken.

Uw commissie acht het daarom ongewenscht om te voldoen aan het eerste deel van het voorstel der classis Haarlem en bijgevolg even ongewenscht om ingevolge het tweede deel daarvan aan hoogleeraren en emeriti predikanten te verzoeken in het vervolg geen z.g. preekverzoeken in vacatures aan te nemen.

En niet alleen ongewenscht, maar ook overbodig, gelet op de praktijk der kerken, die genoegzaam toonen van goeden wille te zijn om de theologische kandidaten te helpen.

Wat het tweede voorstel betreft meent uw commissie te handelen in den geest der voorstellers, als ze ook dit beziet in verband met de te bieden hulp aan de kandidaten. Zij merkt hierbij op, dat een zoo ingrijpende zaak als de emeriteering onzer dienaren des Woords na 40-jarigen dienst of op 70-jarigen leeftijd toch waarlijk niet zoo maar eens incidenteel kan worden behandeld en uitgemaakt als onderdeel van een poging om iets te doen voor de kandidaten, daargelaten nog de vraag of geen principieele bezwaren tegen deze pensionneering kunnen worden ingebracht.

De classis Haarlem heeft de belangrijkheid dezer zaak zelf ook gevoeld, gelet op het feit, dat zij in dit haar tweede voorstel aan uw vergadering den eisch stelt, dat zij eerst zal uitmaken hoe het „profijt der kerken” zich verdraagt met een in te voeren regeling en bovendien in haar derde voorstel nog nadrukkelijk wijst op de finantieele gevolgen, die aanneming van dit tweede voorstel zou

kunnen hebben — (en volgens inzicht der generale synode van Middelburg 1933, artikel 191, ook *zou* hebben, waarom deze nadrukkelijk waarschuwd tegen onnoodige pensioensaanvragen na 40-jarigen dienst).

De classis Haarlem, uw vergadering aldus plaatsende voor den dubbelen eisch om eerst „het profijt der kerken” en daarna de finantieele gevolgen onder de oogen te zien, stelt uw synode dus voor de onmogelijke taak om incidenteel, zonder de beschikking te hebben over volledige feitenkennis en zonder statistische en finantieele gegevens het geheele omvangrijke vraagstuk der emeriteering af te doen.

Dit nu moet uw commissie uw vergadering zeer beslist ontraden.

Mocht hiertegen worden opgemerkt, dat de classis Haarlem niet meer vraagt dan dat de generale synode zal *aandringen* bij de kerken dat *deze* wederom zullen aandringen bij haar dienaren om ze te bewegen na 40-jarigen dienst of op 70-jarigen leeftijd emeritaat aan te vragen, dan wijst uw commissie er op, dat het twijfelachtig profijt daarvan voor de kandidaten niet wettigt om van uw synode zulk een omvangrijken en voor de kerken en haar dienaren zulk een ver reikende beteekenis hebbenden arbeid als boven omschreven te vragen.

Gelet op vorenstaande overwegingen stelt uw commissie uw vergadering voor te besluiten: [volgt in artikel 133].

J. J. BEUKENKAMP, *rapporteur*.

BIJLAGE XXIX.
Art. 135.

RAPPORT inzake een verzoek van de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.), de strekking hebbende om het recht van beroep op de generale synode te beperken (agendum K n).

In handen van uw commissie werd gesteld het navolgende besluit van de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.):

„De particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.), overwegende, dat op de generale synode tal van bezwaarschriften worden ingediend, die op de particuliere synoden gevoegelijk kunnen worden afgedaan, geeft aan de generale synode in ernstige overweging een dusdanige beslissing te nemen, waardoor het recht van appèl op de generale synode wordt beperkt tot die zaken, waarin de particuliere synode naar haar oordeel geen eindbeslissing kan nemen”.

Het is inderdaad een feit, dat onze generale synoden steeds meer worden overladen met bezwaarschriften van allerlei aard, en dat van vele dezer bezwaarschriften moet worden gezegd, dat zij niet alleen gevoegelijk op de particuliere synoden zouden kunnen worden afgedaan, maar dat zij ook geenszins den tijd en de moeite waard zijn, die er aan moeten worden besteed. Ongetwijfeld wordt in heel veel gevallen van het recht van beroep, dat artikel XXXI der K.O. geeft, misbruik gemaakt.

Toch zal het wel buitengemeen moeilijk zijn om een weg te vinden, waarin dit misbruik kan worden gekeerd. De particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) geeft aan de synode in overweging een beslissing te nemen waardoor het recht van appèl op de generale synode wordt beperkt tot die zaken, waarin de particuliere synode naar haar oordeel geen eindbeslissing kan nemen. Maar uw commissie ontveinst zich niet, dat het nemen van een dusdanige beslissing zeer ernstige bezwaren ontmoet. Het eerste bezwaar ligt in de beoordeeling van de gevallen waarin de particuliere synode geen eindbeslissing kan nemen. Uit de redactie van het verzoek is niet volkomen duidelijk of het oordeel daarover aan de particuliere, dan wel aan de generale synode zou moeten toekomen. Is de particuliere synode bedoeld, dan zou hiertegen het bezwaar bestaan, dat dezelfde vergadering, die het beroep behandelt, tevens heeft uit te maken of van haar beslissing al dan niet hooger beroep zal openstaan. Is de generale synode bedoeld, dan zou door haar een omschrijving moeten worden gegeven van verschillende categorieën van gevallen waarin de particuliere synoden al dan niet de eindbeslissing zouden kunnen nemen; want, zou de generale synode omtrent elk

geval afzonderlijk moeten oordeelen of de betrokken particuliere synode daarin de eindbeslissing kon nemen, dan zou zij zich van al deze gevallen behoorlijk op de hoogte moeten stellen en haar arbeid zou aldus zeker niet noemenswaard worden verlicht. Het geven van een omschrijving der onderscheidene categorieën van gevallen die al dan niet voor een beroep op de generale synode in aanmerking zouden komen, zou echter ook al niet mogelijk zijn, omdat het misbruik van het recht van appèl niet afhankelijk is van een bepaald soort van gevallen, maar uitsluitend van de bijzondere omstandigheden der gevallen. Het tweede en nog veel ernstiger bezwaar is, dat de beperking van het recht van appèl op de generale synode een verkorting beteekent van het recht dat de leden onzer kerken bezitten. Het recht van appèl is hierin gegrond, dat ook kerkelijke vergaderingen kunnen dwalen en onrecht doen en waaraan zou men de vrijmoedigheid ontleenen om vast te stellen, dat, althans in bepaalde gevallen, de mogelijkheid van dwaling en onrecht bij de particuliere synode ophoudt? Zelfs zal niemand durven beweren, dat deze mogelijkheid bij de generale synode ophoudt; maar verder gaan dan iemand het recht te geven zijn zaak voor de gezamenlijke kerken van heel ons vaderland te bepleiten kan men nu eenmaal niet.

Uw commissie, hoezeer ook overtuigd dat in vele gevallen van het recht van appèl misbruik wordt gemaakt, durft uw synode echter niet voorstellen, dat zij tegen het gebruik van dat recht beperkende bepalingen zal maken. Maar wel zou zij het goed achten indien bij de behandeling van bezwaarschriften, wanneer van misbruik ten aanzien van het recht van appèl blijkt, meer dan tot dusverre de indiener van zulk een bezwaarschrift vanwege zijn eigenzinnigheid, stijfhoofdigheid, zucht om gelijk te hebben, of onboetvaardigheid, in de synodale conclusies wierd vermaand en bestraft.

Zij stelt uw synode derhalve voor: [volgt in artikel 135].

G. CH. AALDERS, rapporteur.

BIJLAGE XXX.
Art. 141.

THEOLOGISCHE SCHOOL: het vraagstuk van het Promotie-recht (agendum C 2).

In handen van commissie II werd gesteld het volgende voorstel van de particuliere synode van Drenthe:

„De particuliere synode van Drenthe stelt aan de generale synode voor:

Na te gaan, hoever het staat met „de genoegzame eenparigheid”, opdat onder den zegen des Heeren op een volgende synode de zaak van het promotierecht der Theologische School tot een goed einde worde gebracht”.

In dit voorstel wordt heengewezen naar het besluit, dat door de generale synode van Arnhem 1930 met algemeene stemmen werd genomen (Acta artikel 239):

De generale synode,

kennis genomen hebbende van de voorstellen inzake de instelling van het doctoraat aan de Theologische School en van de desbetreffende rapporten,

van oordeel, dat de kerken tot deze instelling niet behooren over te gaan dan met genoegzame eenparigheid,

constateerende, dat zulk een eenparigheid thans niet bestaat,
besluit:

1° onder deze omstandigheden over de ingediende rapporten geen beslissing te nemen en mitsdien de bovengenoemde voorstellen zoowel die tegen als die voor de instelling van het doctoraat terzijde te leggen,

2° hartelijk dank te betuigen aan de curatoren en hoogleeraren voor al den arbeid door hen in dezen verricht.

Aangaande deze „genoegzame eenparigheid”, om welke ontbreken de generale synode van Arnhem besloot, in deze zaak geen beslissing te nemen, stelt de particuliere synode van Drenthe thans voor, dat de generale synode zal onderzoeken, hoe het daarmede gesteld is en ze doet dat met de toevoeging „opdat onder den zegen des Heeren op een volgende synode de zaak van het promotierecht der Theologische School tot een goed einde worde gebracht”.

In uw commissie werd van onderscheiden zijden teleurstelling uitgesproken over het feit, dat het vraagstuk van het promotierecht der Theologische School hiermede reeds zoo spoedig weer op het synodale agendum werd geplaatst. Aan de andere zijde wil uw commissie haar waardeering uitspreken, dat de particuliere synode, nu ze eenmaal meende dit te moeten doen, het gedaan heeft in dezen vorm. Ze heeft daarmede toch de beslissing van Arnhem niet alleen geëerd, maar zich ook duidelijk op het daar ingenomen standpunt geplaatst, dat tot de instelling van het genoemde doctoraat niet anders dan met genoegzame eenparigheid behoort te worden overgegaan.

Wat nu de strekking van het voorstel betreft, is de toevoeging zeker aldus te verstaan, dat de particuliere synode hiermede enkel uitdrukking geeft aan een bij haar levenden wensch en niet bedoelt, dat de generale synode dit als leidende gedachte van het door haar in te stellen onderzoek zou aanvaarden. Immers, bij het instellen van een dergelijk onderzoek zou de synode het uiteraard in het midden moeten laten, of de zaak over drie jaar tot een beslissing zou kunnen worden gebracht en eveneens, in welken geest die beslissing dan zou uitvallen. Wel echter is er o. i. uit te concludeeren, dat de particuliere synode niet gedacht heeft aan het nemen van een beslissing reeds door deze synode en dus zeker ook wel, dat ze althans gerekend heeft met de mogelijkheid, dat bij aanvaarding van haar voorstel het onderzoek niet rechtstreeks door de synode zelf zou worden ingesteld, maar — wat ook stellig meer doelmatig zou zijn — door deputaten, waarschijnlijk dan wel door haar deputaten-curatoren, aan wie onze generale synoden de behartiging van de belangen der Theologische School plegen op te dragen.

We komen thans tot de hoofdzaak, het nagaan, „hoever het staat met de genoegzame eenparigheid”.

Uw commissie merkt op, dat er ten opzichte van zulk een eenparigheid in abstracto nog weer tweeërlei mogelijkheid bestaat.

De eerste mogelijkheid zou zijn, dat over voorstellen in den geest van de te Arnhem ingediende thans genoegzame eenparigheid zou bestaan hetzij dan in positieven, hetzij in negatieven zin. Uw commissie heeft geoordeeld, het instellen van een onderzoek naar zulk een eenparigheid aan de synode met beslisselijkheid te moeten ontraden. Ze ziet toch niet in, hoe de synode dit zou kunnen doen, zonder dat, eerst wel in besloten kring, maar weldra in het publiek, het debat over deze zaak werd heropend. Nu is het nog slechts een zestal jaren geleden, dat over dit punt in onze kerken een heftige strijd is gevoerd. Het einde van de moeizame debatten, waarbij men over en weer zich tenvolle heeft kunnen uitspreken, is geweest, dat men elkander op geen enkel punt heeft kunnen overtuigen en geen andere uitkomst zag dan te constateeren, dat men bij zulk een verdeeldheid van gevoelens geen beslissing kon nemen. Uw commissie zou het niet verantwoord achten, indien de synode zonder noodzaak onze kerken ging blootstellen aan het gevaar, dat een dergelijke strijd reeds thans weer zou ontbranden.

Intusschen is dit van de zijde uwer commissie in dezen niet het laatste woord. Er is n.l., althans in abstracto, voor de in dezen noodige eenparigheid nog een tweede mogelijkheid. Het ware toch denkbaar, dat er door onderling overleg een schikking of regeling zou kunnen worden gevonden, waarin met de tegenover elkander staande opvattingen in zulk een mate rekening was gehouden, dat men van weerszijden, zij het dan ook niet geheel zonder bezwaren, zich hierin toch zou kunnen vinden en dus, gedreven door een eensgezinde begeerte dit geschilpunt uit het leven onzer kerken weg te doen, met genoegzame eenparigheid zou kunnen besluiten, dezen weg te aanvaarden. Ofschoon het nu niet blijkt, dat Drenthe's synode ook aan deze mogelijkheid heeft gedacht, meent uw commissie toch niet buiten de bedoeling van het voorstel en dus ook niet buiten haar opdracht te treden, wanneer zij deze tweede mogelijkheid hier ter sprake brengt en haar meening uitspreekt, dat er veel voor te zeggen is, Drenthe's voorstel te beantwoorden met het instellen van een onderzoek in den hiermede aangegeven geest.

Vooreerst toch zou de generale synode aan Drenthe hiermede in ieder geval deze voldoening geven, dat ze zou bewijzen, gaarne het hare te willen doen om deze zaak onder den zegen des Heeren tot een goed einde te brengen. En tegen een onderzoek in dezen geest bestaan naar het oordeel uwer commissie niet de bezwaren, die zij tegen de eerst besproken mogelijkheid heeft aangevoerd. Immers betreft het hier een zaak, die wel enkele malen in persoonlijke uitingen — ook in de pers — is ter sprake gekomen, maar die toch nog nimmer van officieele zijde aan een gemeenschappelijk onderzoek is onderworpen. En wel ontveinst uw commissie zich niet, dat zich hier belangrijke moeilijkheden zouden

opdoen, maar met het oog op het belang der zaak acht zij het toch verantwoord, de poging te ondernemen, natuurlijk mits het geschiede met de ernstige begeerte om zoo immer mogelijk elkander te vinden en met de bede tot God, dat Hij dien arbeid moge zegenen, opdat deze zaak, om nogmaals met Drenthe's synode te spreken, onder den zegen des Heeren tot een goed einde worde gebracht.

Uw commissie heeft daarom de eer, het navolgende voorstel te doen: [volgt in artikel 141].

J. RIDDERBOS, *rapporteur.*

BIJLAGE XXXI.
Art. 142.

RAPPORT van deputaten tot oefening van het verband van de gereformeerde kerken in Nederland met de theologische faculteit der Vrije Universiteit (agendum D).

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, te houden Augustus 1936 te Amsterdam.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

De generale synode van Middelburg 1933 heeft, zooals uit artikel 269 harer Acta blijkt, tot deputaten voor de oefening van het verband tusschen de gereformeerde kerken en de theologische faculteit der Vrije Universiteit benoemd: ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort, ds K. Fernhout, emeritus predikant te Baarn, ds W. H. Gispén te Scheveningen, ds J. J. Miedema te Groningen, ds J. L. Schouten te Amsterdam en dr J. Thijs te Zwolle.

Op hun eerste vergadering, die 5 October 1933 gehouden werd, hebben deputaten tot voorzitter aangewezen ds W. Breukelaar, tot secretaris ds W. H. Gispén en tot penningmeester ds J. J. Miedema.

Een half jaar later reeds ontviel ds Gispén aan den kring der deputaten. Den 29sten April 1934 heeft de Heere hem zeer onverwachts tot Zich genomen. Sinds 1908, dus gedurende meer dan vijf en twintig jaren, was hij deputaat voor het verband en van 1926 af heeft hij het scribaat vervuld. Ds Breukelaar en ds Schouten hebben deputaten bij de begrafenis vertegenwoordigd en door den eerste is op het kerkhof een woord tot zijn gedachtenis gesproken.

Aan het moderamen der generale synode van Middelburg hebben deputaten de vraag gedaan wie van de door de synode benoemde secundi de plaats van ds Gispén had in te nemen. Het moderamen wees dr H. Kaajan van Utrecht aan. Op de vergadering van 25 Juni 1934 was dr Kaajan voor het eerst tegenwoordig en werd dr Thijs in de plaats van ds Gispén tot scriba benoemd.

Deputaten verheugen er zich over dat ds Schouten, die ernstig en langdurig ongesteld is geweest, voor hun kring mocht gespaard blijven en dat ds Miedema van zijn reis naar Indië behouden in het vaderland mocht terugkeeren.

In de vergadering van 25 Juni 1934 was ter tafel een door heeren directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs gezonden opgave van de kerken, die in de jaren 1931, 1932 en 1933 niet volledig aan haar verplichtingen tegenover de theologische faculteit der Vrije Universiteit hadden voldaan. Besloten werd thans niet meer de nalatig gebleven kerken daarover aan te schrijven, maar heeren directeuren te verzoeken ieder jaar in de maand Mei aan deputaten mede te deelen welke kerken in elke provincie in gebreke zijn gebleven, opdat hiervan aan de betrokken particuliere synoden tegelijk met de gewone jaarlijksche circulaire bericht zou kunnen gezonden worden. Deputaten hebben echter daarna geen opgave van heeren directeuren ontvangen.

Bij het begin van elk cursusjaar werd een rooster voor het bezoeken der colleges vastgesteld. In den cursus 1933/'34 zijn bezocht 56 colleges en werden 2 candidaats-examens en een doctoraal examen bijgewoond. In den cursus 1934/'35 33 colleges en 7 candidaatsexamens. En in den cursus 1935/'36 door verhinderende omstandigheden in den kring der deputaten slechts 11 colleges, 6 candidaats-examens en een doctoraal examen.

Ook de promoties in de theologische faculteit zijn door een of meer uwer deputaten bijgewoond.

Zooals blijkt uit het rapport, ter synode van Middelburg uitgebracht, had prof. Hepp toegezegd te zullen overwegen op welke wijze bij het niet-geven van een compendium der dogmatiek zou kunnen voorzien worden in de daardoor ontstane leemte. Resultaat van deze overweging is geweest dat de hoogleeraar een tekstencollege heeft gegeven, waarbij op alle hoofdzaken der dogmatiek de aandacht gevestigd werd, terwijl door hem bij schrijven van 9 Augustus 1934 aan deputaten werd medegedeeld, dat het zijn voornemen was, wanneer deze colleges voltooid waren, een dictaat te geven over de voornaamste quaestiones der dogmatiek.

De hoogleeraar Aalders trof op ons verzoek een regeling inzake het preekcollege, die naar het oordeel uwer deputaten aan het gehalte der preeken zal ten goede komen en waardoor ook tegemoetgekomen wordt aan een opmerking der particuliere synode van Noord-Holland 1934, onder de aandacht van deputaten gebracht.

Op een schrijven van den raad der gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West d.d. 1 Mei 1935, waarin de kerkeraad naar aanleiding van de polemiek in kerkelijke bladen deputaten verzocht om te zamen met de curatoren der Theologische School of alleen allen mogelijken invloed op betreffende instanties uit te oefenen en (of) anderszins het initiatief er toe te nemen, dat er een weg gevonden worde tot herstel en bewaring van de gewenschte eenheid — een verzoek, dat gesteund werd door den kerkeraad van Gramsbergen en later nog door de classis Batavia — hebben deputaten geantwoord, dat zij met alle waardeering voor de bedoeling van den raad aan zijn verzoek geen gevolg konden geven, daar zij niet konden inzien dat wat door den kerkeraad van hen gevraagd werd binnen de grenzen van hun instructie lag.

Bij schrijven van 8 November 1935 meldde het college van curatoren der Vrije Universiteit, dat het aan directeuren wenschte voor te dragen ter benoeming van gewoon hoogleeraar in de theologie dr D. Nauta te Woubrugge en vroeg het of deze voordracht de goedkeuring van deputaten kon wegdragen. Uw deputaten konden antwoorden, dat er bij hen geenerlei bezwaar tegen deze voordracht bestond. De inaugureele oratie van prof. Nauta werd namens deputaten bijgewoond.

Ieder jaar hebben uw deputaten overeenkomstig artikel 4 van hun instructie zich tot de particuliere synoden gewend met het verzoek aan haar deputaten ad examina op te dragen om, indien zij iets hadden op te merken naar aanleiding van de examens, door candidaten der Vrije Universiteit afgelegd, deze opmerkingen te hunner kennis te brengen. Slechts van de deputaten ad artikel XLIX K.O. van de particuliere synode van Drenthe kwam een opmerking omtrent een examen binnen. Deze opmerking werd door uw deputaten beantwoord.

Evenals vorige malen voelen deputaten zich ook thans gedrongen hun dankbaarheid te betuigen aan de theologische faculteit voor de medewerking, die zij ondervonden hebben, tot het vervullen van de hun opgedragen taak. En ook thans mogen zij voor uw vergadering als hun oordeel uitspreken, dat het onderwijs in de theologische faculteit gegeven werd in volkomen overeenstemming met de bepalingen van het bestaande contract. Het is hun een oorzaak van blijdschap, dat zij geenerlei afwijking van Gods Woord en van de gereformeerde belijdenis-schriften behoeften te constateeren. En zij meenen te mogen zeggen, dat het onderwijs aan de theologische faculteit geschikt is te achten voor de opleiding tot dienaar des Woords in onze kerken.

De rekening en verantwoording der uitgaven van deputaten wordt als bijlage bij dit rapport gevoegd.

Deputaten nemen de vrijheid u voor te stellen voor de te benoemen deputaten een gelijk crediet te openen als de vorige synode deed. Wel zijn de uitgaven in de verlopen drie jaren gebleven beneden het toegestane bedrag, maar dit is veroorzaakt door de omstandigheid, dat uw deputaten gedurende den laatsten cursus te weinig collegebezoek hebben kunnen doen.

Eindelijk hebben deputaten u nog mede te deelen, dat ds Fernhout wegens zijn hoogen leeftijd verzoekt niet voor een herbenoeming in aanmerking te worden gebracht.

Leide onze God uw vergadering door Zijn Geest en moge Hij ook in de toekomst, gelijk tot dusver, de theologische faculteit der Vrije Universiteit tot een zegen stellen voor onze gereformeerde kerken.

Namens deputaten voornoemd,

J. THIJS, rapporteur.

BIJLAGE XXXII.
Art. 143.

RAPPORT van de gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West, inzake de geestelijke verzorging van de gereformeerden op Curaçao (agendum N 5).

Aan de generale synode te Amsterdam 1936.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

Inzake de geestelijke verzorging van de gereformeerden op Curaçao heeft de raad der gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West de eer u het volgende mede te deelen:

Door de generale synode van Arnhem (1930) werd, zooals u bekend kan zijn o.m. besloten (artikel 264):

„de gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West uit te noodigen om de correspondentie met den kring van gereformeerden op Curaçao op zich te nemen en in samenwerking met de te benoemen deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen en zoo noodig met finantieelen steun van dezen, te trachten daarheen een jeugdig dienaar des Woords te zenden, opdat het aldaar in den kerkeijken weg zoo spoedig mogelijk tot institueering eener gereformeerde kerk kome”.

De raad van voornoemde kerk heeft deze uitnoodiging gaarne aanvaard en toen de volgende werkzaamheden verricht om aan de opdracht van de generale synode te voldoen.

1. In de eerste plaats heeft hij, zooals ook reeds op de zitting der generale synode van Middelburg (1933) gerapporteerd werd, een drietal deputaten voor deze zaak benoemd, thans bestaande uit dr K. Dijk en de ouderlingen D. Hoekstra en M. van der Sluys, die in verbinding staan met de deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen; met den voorzitter en secretaris dezer deputaten, ds A. H. van Minnen en ds T. J. Hagen vormen zij de „gedeputeerden voor de zaken van Curaçao”. Voor deze gedeputeerden is een korte instructie opgesteld, welke instructie èn door den kerkeraad van 's Gravenhage-West èn door de deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen is goedgekeurd.

2. Ten tweede heeft de kerkeraad, in overleg met de zoeven genoemde deputaten, besloten de broeders en zusters op Curaçao en Aruba als buitenleden van de gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West in haar ledenregisters in te schrijven, nadat de attestaties der aldaar wonende gereformeerden binnengekomen waren.

3. In de derde plaats werden door de deputaten van den kerkeraad met de deputaten voor de geestelijke verzorging der militairen ernstige pogingen in het werk gesteld om te komen tot de beroeping van een dienaar des Woords voor Curaçao. Zooals bekend is uit de Acta der generale synode van Middelburg (1933) werden deputaten eerst teleurgesteld door een jeugdig dienaar des Woords, die uit het aantal sollicitanten het meest geschikt geacht werd om door de kerk van 's Gravenhage-West naar Curaçao te worden uitgezonden en die verklaard had een eventueel beroep te zullen aannemen, doch die zich op het laatste oogenblik terugtrok.

Intusschen werden door deputaten nieuwe pogingen aangewend om tot het begeerde doel te geraken en zoo werd begin 1934 met algemeene stemmen besloten voor den arbeid op Curaçao te beroepen den candidaat H. W. Kroeze, toen sedert 1932 hulpprediker te Kampen. Deze vond vrijheid het beroep op te volgen en werd in een avonddienst op 7 Maart 1934 in de Nieuwe Zuiderkerk te 's Gravenhage-West in het ambt bevestigd door nu wijlen ds J. Gispén van Groningen.

Op dienzelfden avond deed ds Kroeze zijn intrede, waarop hij reeds enkele dagen later naar zijn arbeidsveld vertrok.

Tot heden werd nog niet overgegaan tot zelfstandige institueering der kerk op Curaçao, zoodat men daar vergadert als „Wijkraad Curaçao van de gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West”. Op voorstel van ds Kroeze werden door den kerkeraad van 's Gravenhage-West benoemd:

tot ouderling br H. Tiesma,

tot diaken de brs Z. Pijpers en D. N. Verschoor,

die 1 September 1935 in hun ambt bevestigd werden. Als ouderling was reeds op Curaçao werkzaam br L. J. v. d. Wurff, die tevoren in dit ambt te 's Gravenhage-West stond.

Er wordt een geregelde correspondentie gevoerd tusschen den wijkraad en

den kerkeraad van 's Gravenhage-West, welke laatste aan Curaçao adviezen geeft, de attestaties voor Curaçao behandelt, enz.

Toch hebben er reeds besprekingen plaats gehad met de bevoegde instanties te Den Haag over een mogelijke institueering der kerk op Curaçao en is er alle hoop, dat er van Regeeringswege geen bezwaar tegen institueering zal gemaakt worden.

Omtrent den arbeid van den wijkraad op Curaçao mag met blijdschap en dankbaarheid getuigd worden, dat de zegen des Heeren tot heden in rijke mate ervaren werd; hetgeen niet alleen blijkt uit de toeneming van het aantal leden en kerkgangers, maar vooral uit de geestelijke vrucht en uit de liefde tot den dienst des Heeren.

Was er vóór de komst van ds Kroeze op Curaçao een aantal van 27 belijdende en 43 doopleden, thans bedraagt dit 57 belijdende en 76 doopleden. Verder bevinden zich op Aruba 9 belijdende en 11 doopleden en in Suriname 10 belijdende en 12 doopleden.

Ook deze leden worden nu en dan door ds Kroeze bezocht. Bovendien zijn ingeschreven 9 gast-leden, zijnde belijdende leden eener andere kerk, die bij ons tot den dienst des Woords opgaan.

Tot op heden vergaderde de gemeente in een quarantaine-gebouw, daartoe kosteloos door het gouvernement beschikbaar gesteld. Echter werd reeds herhaaldelijk door de autoriteiten aangedrongen op het zoeken naar een andere plaats van samenkomst, daar bedoeld gebouw niet langer afgestaan kon worden.

Kerkbouw werd tenslotte zóó dringend, dat de broeders op Curaçao de handen ineen sloegen en den wijkraad een bedrag van f 9000.—, grootendeels tegen 4 % rente ter leen aanboden om tot kerkbouw te kunnen overgaan. Met instemming van den raad der gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West en van deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen werd April 1936 tot kerkbouw besloten en zoo hoopt de wijkraad Curaçao nog dit jaar tot ingebruikneming van het kerkgebouw over te gaan.

De kosten voor dezen bouw zijn vastgesteld op f 13875.—, inclusief aanleg electrisch licht, waterleiding, rioleering en de omheining.

Zowel voor den bouw als de administratie der kerk wordt de wijkraad door ter zake kundige broeders geadviseerd en ter zijde gestaan.

Verder zij nog vermeld, dat de wijkraad elk kwartaal een rapport aan den kerkeraad van 's Gravenhage-West zendt en dat het laatste, van 1 Mei 1936, zijnde het 8e rapport, o. a. vermeldt:

„Het aantal kerkbezoekers blijft steeds stijgen, gemiddeld bedraagt dit per Zondag 73 (in 1934 was het 41, in 1935: 66). Aan het laatstgehouden Avondmaal namen 32 broeders en zusters deel.

De evangelisatie-arbeid door huisbezoek en leetuurverspreiding had goeden voortgang.

De begroting kerkdienst sluit met een voordeelig saldo”.

Tenslotte moge hier nog gerapporteerd worden, dat de kerkeraad van 's Gravenhage-West een commissie in het leven geroepen heeft om bij de leden der gemeente wekelijksche of maandelijksche bijdragen, door middel van een busje voor Curaçao te innen, terwijl bovendien aan een aantal gereformeerden in en buiten Den Haag-West per circulaire een gave voor Curaçao's kerkbouw gevraagd werd. Ook deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen hebben geregeld de belangstelling voor den arbeid op Curaçao levendig gehouden en giften daarvoor gevraagd en ontvangen. Als resultaat van een en ander kon op 14 Juli j.l. de eerste f 1000.— aan den wijkraad Curaçao worden toegezonden.

Deputaten blijven zich beijveren voor den hun opgedragen arbeid.

Uw vergadering de leiding des Geestes toebiddend,

namens den raad der gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West

K. DIJK, voorzitter van deputaten.

's Gravenhage, Augustus 1936.

BIJLAGE XXXIII.   RAPPORT inzake de quaestie betreffende een beslissing van de generale synode van Middelburg 1933, artikel 214 4° (agendum S 4 a en 3 f, S 1 Zendingrapport 26 2).

Bij uw commissie (III) zijn ingekomen twee missiven: een van de particuliere synode van Friesland (N.G.) en een van de particuliere synode van Friesland (Z.G.), beide gehouden op 3 Juni 1936, ter voldoening aan een bij beide particuliere synoden bovengenoemd gedaan verzoek van de Friesche zendingssynode, gehouden 22 en 28 Mei 1935. Beide missiven gingen vergezeld van een vrij uitvoerig, gelijkkluidend rapport.

Uit deze aan uw eerwaarde vergadering toegezonden stukken bleek uw commissie, dat de zendingssynode van de gereformeerde kerken in Friesland, vergaderd op Woensdag 22 en op Dinsdag 28 Mei 1935, te Leeuwarden, het volgende besloten heeft:

De zendingssynode der gereformeerde kerken in Friesland, vergaderd op Woensdag 22 Mei en Dinsdag 28 Mei 1935 te Leeuwarden, die volgens het „Accoord van samenwerking enz.” inzake de Friesche zendingsaangelegenheden de particuliere synoden van Friesland (N.G. en Z.G.) vervangt,

kennis genomen hebbende van het rapport der commissie inzake bezwaarschrift ds K. van Dijk (artikel 6b Acta zendingssynode 1934),

overwegende

a. dat daaruit blijkt, dat de gedachte, om bij overname van Wonosobo door de Friesche kerken één der missionaire dienaren te Wonosobo te plaatsen, ook reeds in het rapport der Algemeene Vergadering van zendingarbeiders aanbevolen werd (zie Rapportenboek generale synode Arnhem, 1930, bijlage II, p. 90 van het Zendingrapport) en hiermede klaarblijkelijk door de generale synode van Middelburg in haar besluit (zie Acta, artikel 214, 4°) niet genoegzaam rekening is gehouden;

b. dat mede uit het rapport der genoemde commissie blijkt, dat ds Van Dijk niet naar Wonosobo is gegaan alvorens hij daartoe de toestemming van zending kerk en deputaten in overleg met generale deputaten voor de zending had ontvangen;

besluit

1° de aandacht der a.s. generale synode op een en ander te vestigen en (erkennend dat de loop der zaken wel eenige aanleiding tot misverstand heeft gegeven) haar te verzoeken op het desbetreffende besluit van de generale synode terug te komen, en met name ds K. van Dijk te zuiveren van den blaam als zou hij naar Wonosobo zijn gegaan eer nog in Holland een beslissing te dezer zake was genomen;

2° de particuliere synoden van Friesland (N.G. en Z.G.) te verzoeken, daartoe dit besluit met het rapport ter kennis der a.s. generale synode te brengen.

Voorts is bij uw commissie (III) een brief ingekomen gericht aan de a.s. generale synode van de hand van ds K. van Dijk, missionair dienaar des Woords te Wonosobo, onder meer inhoudende een zeer ernstig bezwaar tegen de uitspraak van de generale synode van Middelburg, 1933, voorkomende in haar Acta, artikel 214 4°. Voorts heeft hij deze grieven, dat de generale synode van Middelburg, 1933, hem geheel onverhoord heeft veroordeeld en hem van het besluit dezer synode (zie Acta, 214 4°) geen behoorlijke mededeeling is verstrekt.

Ten slotte is bij uw generale synode ingekomen het bekende Rapport inzake de zending onder heidenen en Mohammedanen van deputaten der generale synode van Middelburg, 1933, aan de generale synode van de gereformeerde kerken, saam te komen te Amsterdam in den jare 1936.

In dit rapport wordt onder meer gehandeld over: de moeilijkheden met ds K. van Dijk.

Deputaten der generale synode deelen aan de synode mede, dat zij met ds K. van Dijk, in tegenwoordigheid van één afgevaardigde van de kerk van Heeg, een breedvoerige bespreking hebben gehad en dit o. a. 24 Juni 1935. Vrucht van deze bespreking was dat generale deputaten en ds K. van Dijk met elkander zijn overeengekomen:

De deputaten der generale synode spreken uit:

dat zij, gehoord de mededeeling van ds K. van Dijk: dat naar zijn stellige meening de kosten der verzorging van Wonosobo door zijn vestiging aldaar niet zouden worden verhoogd en dat hij daarmede geheel in overeenstemming

was met het in 1930 namens de Algemeene vergadering ingediende rapport, gaarne verklaren, dat zijn gedrag ten dezen, dan geen afkeuring verdient, maar het nu wel begrijpelijk is, dat hij van stonden aan er op toegelegd heeft de dringend noodige betere verzorging van Wonosobo met volle kracht en toewijding aan te vatten.

Ds K. van Dijk spreekt uit, dat hij, gehoord de mededeeling der deputaten, dat vooral ten gevolge van de vestiging van een missionair predikant te Wonosobo de verzorging van den hoofd- en schooldienst aldaar aan de generale kas meer dan dubbel zooveel heeft gekost, dan waarop gerekend was, thans gaarne verklaart, nu wel te verstaan, dat dit feit op zich zelf aanleiding gaf tot bevreemding en teleurstelling.

De deputaten verbinden zich voorts aan de eerstkomende generale synode bij de indiening van hun rapport te zullen voorstellen, om het besluit der generale synode van 1933 artikel 214 4°, waartegen ds K. van Dijk bezwaar heeft, in dien vorm terug te nemen en in plaats daarvan uit te spreken:

a. dat, gehoord de mededeeling van ds K. van Dijk dat naar zijn stellige meening de kosten der verzorging van Wonosobo door zijn vestiging aldaar niet zouden worden verhoogd en dat hij daarmede in overeenstemming was met het in 1930 namens de Algemeene vergadering ingediend rapport, zijn gedrag dan geen afkeuring verdient, maar het dan begrijpelijk is, dat hij van stonden aan er op toegelegd heeft de verzorging van het door de Friesche zending aanvaarde terrein met volle toewijding zijner krachten aan te vatten;

b. dat echter het feit, dat de kosten der verzorging van den hoofd- en schooldienst te Wonosobo van het begin af van de generale kas meer dan het dubbele hebben gevraagd dan het bedrag dat volgens het in 1930 namens de Algemeene vergadering ingediend rapport daarvoor noodig was en waarop gerekend was, zeer begrijpelijk en niet ten onrechte bevreemding wekte en betreurd werd, te meer wijl de generale kas hierdoor in ongelegenheid kwam.

Nog spreken deputaten uit, dat zij hopen, dat hun handelingen in deze zaak de goedkeuring der generale synode kunnen wegdragen. Zij verzoeken deze synode de uitspraak in artikel 214 4° der Acta van 1933 te wijzigen zooals in bovengenoemde publicatie is gestipuleerd.

Uw commissie vond in de Acta van de generale synode van Middelburg 1933 inderdaad deze beslissing (zie artikel 214 4°).

„De generale synode besluit:

4° ernstige bevreemding en leedwezen uit te spreken dat, *terwijl in het rapport, namens de Algemeene vergadering ingediend, de bearbeiding van Wonosobo door inlandsche helpers voldoende werd geacht*, zeer kort na de synode uit Indië werd aangedrongen op de vestiging van een missionair dienaar des Woords te Wonosobo en dat ds K. van Dijk reeds naar Wonosobo is gegaan eer nog in Holland een beslissing te dezer zake was genomen.”

Volgens ds K. van Dijk van Wonosobo is het geursiveerde onjuist.

Ook de zendings-synode van de gereformeerde kerken in Friesland, op 22 en 28 Mei 1935 te Leeuwarden gehouden, gaat met de bezwaren van ds K. van Dijk bovengenoemd akkoord en dit op ongeveer dezelfde gronden.

Zeker, in het door de generale synode aangehaalde rapport, namens de Algemeene vergadering in 1930 ingediend, wordt nadrukkelijk verklaard: „dat, althans de eerste jaren, de plaatsing van een missionair predikant te Wonosobo niet strikt noodzakelijk is. Noodzakelijk zou zijn, dat het aantal goeroes Indijl met één werd uitgebreid.”

Maar en daarop willen we met nadruk wijzen, in dit rapport namens de Algemeene vergadering ingediend, stond ook deze clausule:

„Mocht de verzorging van Wonosobo aan de Friesche kerken kunnen worden opgedragen, die reeds een missionair predikant op Java beschikbaar hebben, zou het zeker aanbeveling verdienen om op Wonosobo een missionair predikant te plaatsen.”

Deze uitspraak van de Algemeene vergadering is schijnbaar over 't hoofd gezien.

De broeders in Indië klemden zich inzonderheid aan deze laatste uitspraak van de Algemeene vergadering vast.

Ook de Afzonderlijke vergadering van missionaire dienaren des Woords verklaart:

„Onze vergadering kan het slechts een consequentie van het toen (in 1930) ingenomen standpunt achten, dat zij na het besluit der synode van Arnhem aandrang op het plaatsen van één der beide missionaire predikanten van Heeg te

Wonosobo. Naar haar meening kan er dan ook voor „ernstige bevreemding en leedwezen” van de zijde der generale synode geen sprake zijn.”

Maar terecht zegt de zendingssynode van de Friesche kerken in 1935, dat zij erkent, dat de loop der zaken wel eenige aanleiding heeft gegeven tot *mis-verstand*. Men vergete niet, dat het meergenoemde rapport, namens de Algemeene vergadering in 1930, voor hoofd- en schooldienst te Wonosobo slechts een bedrag van f 3000 per jaar noodig achtte. Door de vestiging van een missionair dienaar des Woords te Wonosobo werd dit bedrag van f 3000 per jaar *overschreden*.

Uw commissie is van oordeel, dat misverstand dus niet was uitgesloten. Wist uw commissie met zekerheid, dat ds K. van Dijk het met de generale deputaten in de vergadering van 24 Juni 1935 gestipuleerde ook thans nog ten volle gestand deed, dan zou de taak uwer commissie in dezen een zeer eenvoudige zijn geweest. Uw eerwaardige vergadering zou naar alle waarschijnlijkheid van uw commissie het advies hebben ontvangen om het door de generale deputaten en ds K. van Dijk overeengekomene en nauwkeurig geformuleerde tot besluit uwer generale synode te maken.

Die zekerheid hebben wij niet. Daarom acht uw commissie meer gewenscht u een ander voorstel te doen. Zij dringt er thans bij u ernstig op aan, ten einde den zoo droef verstoorden vrede te helpen herstellen, de door de zendingssynode van de Friesche kerken en door ds K. van Dijk minder juist geachte clauseule in de Acta van Middelburg artikel 214 4° eenvoudig *terug te nemen*.

Het andere bezwaar èn door ds K. van Dijk te Wonosobo èn door de zendingssynode van de Friesche kerken ter generale synode van Amsterdam 1936 ingebracht, betreft de uitdrukking, te vinden in de Acta van de synode van Middelburg 1933, artikel 214 4° 't laatste gedeelte: „De synode besluit: ernstige bevreemding en leedwezen uit te spreken, dat ds K. van Dijk reeds naar Wonosobo is gegaan eer nog in Holland te dezer zake een beslissing was genomen.”

Ook hier stuiten we weer op een donkere geschiedenis van misverstanden, die maar al te gemakkelijk tusschen de moederkerk in Nederland en de dochterkerk in Indië kunnen ontstaan.

Ds Van Dijk, dit is een *feit*, algemeen geconstateerd en ook door allen thans aanvaard, is *niet* naar Wonosobo gegaan eer nog in Holland te dezer zake een beslissing was genomen.

In den breede hier aan te geven alles wat tot de gewraakte uitspraak van de generale synode van Middelburg van 1933 heeft aanleiding gegeven, acht uw commissie niet noodig.

Wel staat vast, dat deze beslissing over of liever deze veroordeeling van ds K. van Dijk op dezen missionairen dienaar des Woords den blaam heeft geworpen, alsof hij geheel sua sponte, zonder de toestemming daartoe uit Holland, naar Wonosobo is gegaan.

De zendingssynode van de Friesche kerken in 1935 is van oordeel, dat de generale synode van Amsterdam 1936 ds K. van Dijk van den op dezen gelegden blaam heeft te zuiveren.

Uw commissie dringt er dan ook bij uw eerwaarde vergadering op aan ook deze laatste clauseule uit de Acta der synode van Middelburg, 1933, artikel 214 4° *terug te nemen*, wijl ze tot ernstig misverstand aanleiding heeft gegeven en ook wijl ze met de feiten in strijd is.

Uw commissie doet het leed, dat op ds K. van Dijk te Wonosobo, zij het door misverstand, een ernstige blaam geworpen is, waardoor hij ongetwijfeld zeer werd gegriefd.

Ook doet het uw commissie leed, dat ds K. van Dijk op dit punt niet terstond is gehoord en hem van de beslissing van de generale synode van Middelburg geen mededeeling is gedaan.

Uw commissie doet het leed, dat op Ds K. van Dijk te Wonosobo, zij het door de synode van Middelburg 1933 genomen besluit, te vinden in de Acta artikel 214 4°, zeker zal leiden tot opruiming van ernstige grieven, die 't zieleleven van ds K. van Dijk ten zeerste hebben geschaad.

Uw commissie stelt aan uw eerwaarde vergadering voor: [volgt in artikel 149].

H. KAAJAN, *rapporteur*.

BIJLAGE XXXIV. **RAPPORT inzake het voorstel-Bolsward (agendum K o 1).**
Art. 151.

In de motiveering van haar verzoek onthoudt de classis Bolsward, naar zij schrijft, zich met opzet van nadere concrete aanduidingen. Dit levert voor uw commissie geen geringe moeilijkheid op om over deze zaak een zoo mogelijk afdoend advies uit te brengen. Een duidelijke aanwijzing van concrete gevallen behoort immers het uitgangspunt te zijn voor een juiste beoordeeling.

Toch betreft het verzoek een te gewichtige aangelegenheid, dan dat uw commissie zou durven voorstellen het ter zijde te leggen. De kern der kwestie is volgens haar hierin gelegen, dat de pers, die kerkelijke zaken bespreekt, den laatsten tijd soms de aan polemiëk te stellen grenzen overschrijdt, waardoor de vrede onder de broederen wordt bedreigd. De synode zal zich niet blind kunnen houden voor het feit, dat dit kwaad metterdaad voorkomt, noch zich onttrekken aan de overtuiging, dat daardoor het algemeen belang van onze kerken niet wordt gediend, ofschoon ook verblijdende verschijnselen, welke men ten deze in den jongsten tijd kon opmerken, niet over het hoofd mogen worden gezien.

Nu is het ver van de bedoeling uwer commissie verwijderd het goed recht van polemiëk ook onder broederen te betwisten. Evenmin maakt zij er aanmerking op, dat ter voorkoming van misverstand bij het stellen van kwesties scherp wordt onderscheiden. Ook denkt zij er niet aan te ontkennen, dat het een enkele maal zelfs noodig kan zijn tegen een persoon krachtig op te treden. De apostel Paulus heeft daarvan een voorbeeld gegeven, toen hij Petrus in het aangezicht wederstond (Gal. 2). Hierbij mag echter niet worden vergeten, dat Petrus zich had schuldig gemaakt aan veinzerij, waardoor hij veroordeeld was. En ook daarbij was het Paulus niet te doen den persoon van Petrus te treffen, maar de beginselverloochening, door Petrus bedreven, welke voor de kerk des Heeren verstrekken gevolgen kon hebben. Dan — aan dit uitzonderingsgeval mag geen regel worden ontleend. Hoewel het niet op den weg van de synode ligt regels voor de polemiëk aan te geven, zou het wellicht een gunstige uitwerking kunnen hebben, indien zij een zacht, doch ernstig vermaan deed uitgaan om bij alle polemiëk het broederhart met onmiskenbare duidelijkheid te laten spreken, opdat er geen onderlinge verbittering ontsta en bij de gemeente des Heeren de achting en eere, welke zij haar voorgangers verschuldigd is, niet worde geschaad.

Wat de overige opmerkingen van de classis Bolsward betreft, leeft ook onder uw commissie de indruk, dat niet zelden in de „kerkelijke pers” gepubliceerd wordt wat nog te weinig doordacht is, waarbij met de gevoelens van godgeleerden uit het verleden, wien God met een diep inzicht in Zijn waarheid begiftigde, niet voldoende wordt gerekend en waarbij de schrijver zich niet genoeg afvraagt, of het in de gemeente geen verwarring kan stichten.

Daarom stelt uw commissie voor: [volgt in artikel 151].

V. HEPP, rapporteur.

BIJLAGE XXXV. **RAPPORT van het moderamen der generale synode van 1933 inzake de door deze synode verleende opdrachten (agendum R 1).**
Art. 174.

Aan de generale synode van Amsterdam van 1936.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

Door de generale synode van Middelburg 1933 werd aan haar moderamen het volgende opgedragen (behalve het bepaalde in artikel 270 vermeld):

1° een brief samen te stellen, waarbij de kerken krachtig worden opgewekt tot herdenking van de Afscheiding, door het houden van een dank- en bededag op Zondag 14 October 1934; (artikel 249) en

2° den rooster voor de catechisatie aan de schipperskinderen opnieuw aan de kerken te zenden (artikel 255).

Aan deze tweevoudige opdracht heeft het moderamen voldaan; het voegt hierbij een exemplaar van den sub 1 genoemden brief.

Voorts deelt het moderamen u nog mede, dat van den kerkeraad der kerk van 's Gravenhage-West, welke kerk aangewezen was als archief-bewarende kerk (Acta Middelburg, artikel 262 sub 3, 4) bericht inkwam, dat aan de volvoering van de opdracht der synode van Middelburg alleen kon worden voldaan, indien in den archiefkelder van de Westduinkerker een groote geheel-brandvrije kluis werd gemaakt, waarvoor een som van c.a. f 1200, als onkosten, werd begroot. Het moderamen heeft gemeend tot den bouw van zulk een kluis te moeten besluiten, wat echter met zich medebracht, dat het gevoteerde bedrag ad f 300 met ongeveer f 800 is overschreden. Voor het archief was deze overschrijding echter noodzakelijk, en alle stukken konden nu geborgen worden in een naar alle eischen ingerichte geheel vochtvrije safe.

Aan deze mededeeling voegt het moderamen ook nog een voorstel toe. Het is z. i. wenschelijk, dat de synode met de gereformeerde kerk van Den Haag-West een contract sluite inzake het bezit en de huur van de bovengenoemde kluis. De synode moet n.l. de zekerheid hebben van het recht van toegang, — omdat deze kluis zich bevindt in een van de kerkgebouwen van meergenoemde kerk —, en tevens den waarborg, dat, indien onverhoopt de relatie tusschen haar en de kerk van Den Haag-West van de zijde dezer kerk verbroken werd, de kluis, welke door alle kerken bekostigd werd, niet voor haar verloren gaat en alleen aan de zich-onttrekkende kerk bleef. Het moderamen stelt u derhalve voor om het moderamen van deze synode te machtigen met de kerk van Den Haag-West een contract aan te gaan, waarbij

a. de archief-kluis van deze kerk gehuurd wordt voor een bedrag van f 1.— per jaar en

b. bepaald wordt, dat, indien van de zijde van de kerk van Den Haag-West deze verbintenis met de generale synode op welke wijze dan ook verbroken wordt, deze kerk zich verplicht aan de gereformeerde kerken te betalen een som van f 700 voor het blijvend bezit van de kluis, met dien verstande, dat de inhoud onverwijld aan de gereformeerde kerken wordt afgestaan.

Voorts kwam van de kerk van Brussel bij het moderamen in een verzoek om samenspreking over den arbeid onder de verstrooiden in Frankrijk. De praeses en assessor van de synode van Middelburg hebben namens het moderamen aan dit verzoek voldaan en te Brussel den kerkeraad gehoord. Hun bleek, dat de dienaar des Woords van Brussel meer tijd noodig heeft voor den arbeid in Frankrijk dan op de synode van Middelburg werd medegedeeld en ten minste 4 maanden daar werkzaam is. De kerkeraad van Brussel drong er ten eerste op aan, dat de toelage der synode voor dezen arbeid verhoogd werd, doch het moderamen had geenerlei vrijheid deze verhooging toe te staan, daar de synode van Middelburg besloten had, dat een som van f 3000 zou worden gegeven uit de „Afscheidingscollecte”.

Ten slotte deelt het moderamen mede, dat het als deputaat voor de correspondentie met de Hooge Overheid in de vacature-wijlen Exc. A. W. F. Idenburg uit de secundi heeft aangewezen Zijne Exc. S. Baron van Heemstra, Commissaris der Koningin der provincie Gelderland en dat in de vacature van wijlen br G. van Zeggelaar in het deputaatschap voor toezicht op het archief geen ander is benoemd.

Namens het moderamen voornoemd,

Amsterdam, 1 September 1936.

K. DIJK, rapporteur.

BIJLAGE XXXVIa.
Art. 178.

RAPPORT van het comité „Overvloed van werk en werkkrachten in de gereformeerde kerken” (agendum T 6).

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, welke gehouden zal worden op Dinsdag 25 Augustus 1936 en volgende dagen.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Het comité „Overvloed van werk en werkkrachten in de gereformeerde kerken” heeft in zijn vergadering van 21 April 1936 besloten ter kennis van uw synode

te brengen zijn oprichting op initiatief van prof. dr F. W. Grosheide en ds J. L. Schouten, en uw instemming te vragen met zijn doelstelling; n.l. om kerken die aan de hulp van een candidaat in de theologie behoefte hebben, daarbij te helpen door het bieden van finantieelen steun.

Voorts zal het op prijs worden gesteld, zoo uw synode er toe mocht kunnen besluiten, aan uw commissie, welke de boeken der onderscheidene quaestores zal hebben te onderzoeken, op te dragen ook de boekhouding van ons comité na te zien en van haar onderzoek te rapporteeren aan uw vergadering.

Het comité droeg aanvankelijk den naam „Plan Grosheide-Schouten”. In zijn publicatie van 11 Mei 1935 deelde het mede zich ernstig te hebben beraden over de wijze waarop aan het plan de beste uitvoering zou kunnen worden gegeven. Het schreef in genoemde publicatie:

Over het plan „Overvloed van werk en werkrachten”, dat bedoelt noodzakelijk werk in de gereformeerde kerken te doen verrichten door werklooze candidaten in de theologie, is in geruimen tijd niets medegedeeld. Dit wil echter niet zeggen dat aan dit plan niet is gewerkt, zooals blijkt uit het feit dat zich thans een zoogenaamd landelijk comité heeft gevormd, dat deze zaak met kracht ter hand zal nemen.

Omdat er vele bezwaren geopperd zijn tegen de assistentie van candidaten voor het werk in de groote steden, kan het comité in dezen geen verdere stappen doen, tenzij door de gevers bij het overmaken van hun bijdragen of giften daartoe uitdrukkelijk het verlangen wordt kenbaar gemaakt. Men zal in de groote steden voor deze zaak zelf zooveel mogelijk voorziening moeten treffen, wat met eenigen goeden wil niet tot de onmogelijkheden behoort. Wij wekken dan ook ernstig op, aan deze zaak alle aandacht te wijden, omdat het werk in onze groote steden voor onze werklooze candidaten maar voor het grijpen ligt. Voorts werd de gedachte geopperd candidaten te werk te stellen in buurtschappen waar slechts een klein aantal gereformeerden woont, dat echter door den afstand van het kerkgebouw der gemeente, waartoe men behoort, niet geregeld ter kerk kan gaan. In de derde plaats heeft het comité het oog gericht op het werk der evangelisatie. Ook hier is op onderscheiden plaatsen voor onze candidaten overvloed van werk. De bedoeling is dat kerkeraden (resp. classes of synoden) die van oordeel zijn dat er gelegenheid is voor evangelisatie-arbeid, een candidaat benoemen en zich dan desgewenscht tot het comité wenden tot het verkrijgen van geldelijken steun.

Op den voorgrond moet blijven staan, dat leiding en toezicht op het werk in handen van de daartoe bevoegde kerkelijke vergaderingen blijven; en voorts dat van alle finantieele handelingen van het comité rekening en verantwoording zal worden gedaan aan de eerstkomende generale synode. Reeds vroeger werd er op gewezen, dat het comité op dezelfde wijze wenscht te werken als het Noord-Hollandsch crisiscomité. Het comité wenscht m. a. w. alleen finantieele hulp te bieden, al zal het noodig zijn, dat het in elk voorkomend geval de vraag beoordeelt of steun kan worden verleend.

Saamstelling van het comité:

Prof. dr F. W. Grosheide, voorzitter, Amsterdam.
 Ds J. L. Schouten, vice-voorzitter, Amsterdam.
 Ds A. Schweitzer, secretaris-penningmeester, Amsterdam.
 J. W. Bonda, lid van het moderamen, Oegstgeest.
 Ds J. H. Binnema, Emmen
 A. M. Brouwer, notaris, Utrecht.
 Ds Th. Delleman, Aalten.
 Dr K. Dijk, 's Gravenhage.
 Ds W. H. den Houting, Huizum.
 Dr H. Kaajan, Utrecht.
 Ds P. N. Kruyswijk, Hilversum.
 Ds F. C. Meijster, Rotterdam.
 Prof. dr J. Ridderbos, Kampen.
 Ds A. Scheele, Kapelle Biezeling.
 Ds D. Steenhuis, Sneek.
 Ds J. Wristers, Helmond.
 Dr L. van der Zanden, Groningen.

Sub-comité's.

In de groote plaatsen werd de oprichting van sub-comité's ter hand genomen

en het ligt in de bedoeling om deze actie voort te zetten. Ook zal er naar worden uitgezien, dat binnen elke classis één of meer comité's worden gevormd, om belangstelling binnen het ressort der classis voor het doel van het comité te wekken en medewerking te verleenen bij het vragen van jaarlijksche bijdragen en giften in eens.

Vaste bijdragen en giften.

De eerste inzet was het richten van een vertrouwelijk schrijven aan al onze predikanten en hoogleeraren in de theologie, met het verzoek dat zij zich zouden verbinden voor een jaarlijksche bijdrage.

Een aardig bedrag is hierop binnengekomen.

Er werd voorts hulp verwacht van particulieren, maar daar door het ontbreken van sub-comité's er volstaan moest worden met een oproep in de pers, werden wij, op enkele loffelijke uitzonderingen na, teleurgesteld.

Waar subcomité's werden opgericht, is het gebleken dat niet tevergeefs een beroep op de broeders en zusters behoeft gedaan te worden. Het comité Groningen kon f 1500.— afdragen.

Doleantie-collecte.

Groot was onze blijdschap, toen wij van het comité tot herdenking van de Doleantie vernamen, dat het de collecte, welke van de kerken als dankoffer zou worden gevraagd, na aftrek van uitgaven en onkosten, aan ons comité zou overdragen.

In het belang van deze collecte is 20 Januari 1936 door ons comité een circulaire aan alle kerkeraden verzonden. Er werd op gewezen, dat er tal van kerken zijn, aan welke de zorg voor omliggende plaatsen is opgedragen, maar dat er met den besten wil van de intensieve bearbeiding van deze plaatsen niet veel terecht kan komen, omdat men er geen menschen, geen tijd en geen geld voor heeft.

Het was een oorzaak van vreugde, dat Zijne Excellentie dr H. Colijn een afzonderlijk woord van aanbeveling voor de circulaire deed toekomen, dat hieronder volgt:

„Volgaarne gevolg gevend aan het verzoek tot onderteekening van de algemeene aanbeveling tot inzameling van gelden ter bevordering van de tewerkstelling van candidaten tot den Heiligen Dienst, voeg ik daaraan nog iets toe.

Er is nood. Nood voor de candidaten. Nood voor zeer vele anderen. Dat is erg, maar het ergste is het niet. Het is vooral de geestelijke nood van ons volk, die in dezen tijd zich op zoo beklemmende wijze doet gevoelen.

Wij leven in een tijd die in wezen niet verschilt van de jaren rond den overgang van de 18e tot de 19e eeuw. Op bijna elk terrein is er sterke overeenkomst. Niet het minst op geestelijk gebied, nu ook thans veel wat vast geworteld scheen blijk geeft spoedig aan ontworteling bloot te staan.

In den strijd voor het behoud van een waarachtig levensgeluk en voor de bevestiging van een gezonden grondslag voor ons volksleven, is slechts één ding van werkelijke beteekenis. Dit is, dat men zich vastklemme aan het Evangelie van Christus! Daarin alleen wordt rust en zekerheid verkregen.

Als men zeggen kan: Rust, mijn ziel, uw God is Koning! dan kunnen de stormvlagen van dezen tijd ook ons wel schade brengen, maar het diepste en het beste in ons kan ons dan niet ontnomen worden.

Daarom vooral verdient het werk van het comité ons aller steun.

Intusschen moet hieraan nog iets worden toegevoegd. Echte gereformeerde actie leunt niet uitsluitend op hulp van buiten, maar begint met zelf de handen uit de mouw te steken en aanvaardt alleen hulp wanneer de eigen kracht volstrekt ontoereikend is. Van dit juiste beginsel getuigt ook de houding van vele predikanten, die begonnen zijn uit hun waarlijk niet overvloedig inkomen de eerste bijdragen af te zonderen. Dit moet een spoorslag zijn om in de kringen waar hulp noodig is, eerst zelf te doen wat mogelijk is. Maar *als* men dit gedaan heeft, dan is de medewerking van anderen niet langer als een blijk van welwillende genegenheid voor dit werk te zien, doch dan wordt die medewerking een heilige plicht. Dan *mag* men zich niet onthouden te doen wat wij *kunnen* doen.”

H. COLIJN.

Ook stemde het ons tot dankbaarheid, dat mannen, die op sociaal en politiek

terrein een vooraanstaande plaats innemen, eveneens bereid werden bevonden onder een woord van aanbeveling hun naam te plaatsen.

Wij mogen wel hier hun namen laten volgen:

Mr J. A. de Wilde, Minister van Binnenlandsche Zaken.

Mr J. Donner, Lid van den Hoogen Raad.

Dr A. A. L. Rutgers, Lid van den Raad van State.

H. Amelink,

J. J. C. van Dijk,

Mr T. A. van Dijken,

Chr. van den Heuvel,

J. Schouten,

C. Smeenk,

Mr J. Terpstra,

A. Zijlstra,

G. M. den Hartogh,

H. H. Kuyper,

V. H. Rutgers,

K. Schilder,

A. Borst Pz., Vice-Voorzitter van de Chr. Werkgeversverenigingen en Groot-handelaren.

W. A. van der Velden, Directeur van de Rotterdamsche Boazbank.

Hulpaanvragen.

De volgende hulpaanvragen hebben geleid tot het toezeggen van steun aan de na te noemen kerken:

Zuid-Beijerland: voor Piershil.

Dirkshorn: voor Dirkshorn en St Maarten Stroet.

Schermerhorn: voor Schermerhorn en De Rijp c. a.

Rotterdam-Zuid: voor de aanstelling van twee kandidaten ten dienste van den evangelisatie-arbeid.

Halle (Gelderland).

Oudehorne en Donkerbroek: voor Oldeberkoop en Nijeberkoop.

Beilen-Nieuweroord: voor Drijber.

Vledder: voor Nijensleek, Noordwolde en Wapserveen.

Twijzelerheide: voor Zwaagwesteinde.

Oosterend (Tessel): voor Burgh c. a.

Munnekeburen.

Gorinchem: voor Spijk en Arkel.

Zaandam: voor het evangelisatiewerk.

Sloten (Friesland).

Alkmaar: voor Egmond aan Zee.

Heerlen: voor Waubach.

Beekbergen: voor Hoenderloo c. a.

Oisterwijk (N.-Br.).

Eindhoven: voor Eindhoven-Noord, Woensel, Acht, Best, St Oedenrode.

Goor: voor Goor, Markelo en Diepenheim.

Kootwijk: voor Kootwijkerbroek.

Dirkshorn: voor Schagen c. a.

's-Hertogenbosch: voor Oss c. a.

Olst (Overijssel).

Hemrik (Friesland): voor Hemrik, Lippenhuizen en Wijnjeterp.

Daarlerveen (Overijssel).

Zevenbergen: voor Rozendaal c. a.

Stad Vollenhove: voor Stad Vollenhove, Giethoorn en Steenwijk.

Veendam-Wildervank: voor het evangelisatiewerk op beide plaatsen en omgeving.

Antwerpen: voor Mechelen en Luik.

Bergen op Zoom: voor Wouw c. a.

Roermond: voor het evangelisatiewerk onder de schippers.

Heemse: voor Rheezerveen c. a.

Toezegging van hulp.

Hulp werd toegezegd aan bovengenoemde kerken tot een gezamenlijk bedrag van f 18000.—. Bovendien werd aan Dirkshorn en Daarlerveen elk f 1000.— toegezegd, te verdeelen over 3 jaren in aflopende termijnen, waardoor deze kerken nu reeds tot het beroepen van een candidaat konden overgaan. De

verwachting wordt gekoesterd, dat zij na den laatsten termijn in staat zullen zijn uit eigen inkomsten ten volle voor het predikantstraktement te kunnen zorgen. In elk geval zullen zij dan niet opnieuw om hulp aankloppen.

In behandeling zijn nog aanvragen van Berkum bij Zwolle, Grouw-Irsum en van de commissie voor contact, beraad en samenwerking tusschen de kerken van burgerlijk Amsterdam voor den evangelisatie-arbeid.

Benoemingen:

Om de kerken als hulpprediker of in den arbeid der evangelisatie te dienen werden, dank zij den toegezegden steun, benoemd de kandidaten:

J. Bos te Schermerhorn.
 L. Batelaan en J. C. Jonkers te Rotterdam-Zuid.
 E. Zijlstra te Halle.
 W. C. Huismans te Nijeberkoop.
 H. van Minnen te Noordwolde.
 L. Berger te Den Burgh (Tessel).
 F. Strikwerda te Munnekeburen.
 M. Schenkeveld te Spijk c. a.
 K. Dekker te Zaandam.
 J. C. Everaars te Sloten (Friesland).
 C. v. d. Boom te Piershil.
 J. Goris te Waubach.
 H. van Twillert te Beekbergen (Hoenderloo).
 G. van 't Riet te Goor.
 J. Blum te Olst.
 W. Vis te Hemrik.
 A. Douma te Stad Vollenhove.
 Ch. M. Swen te Egmond aan Zee.
 L. J. Schalekamp te Bergen op Zoom.
 S. Greving, beroepen als dienaar des Woords te Dirckshorn.
 B. Geuchies, beroepen als dienaar des Woords te Daarlerveen.
 A. B. Roukema te Heemse.
 J. Slager te Roermond.

Er zijn 11 kerken, welke toezegging van steun hebben ontvangen, maar nog in beraad zijn over de benoeming. Binnenkort zal dus, naar verwacht mag worden, het getal der benoemde kandidaten toenemen met 11 en dan geklommen zijn tot 35.

Het comité is dankbaar voor het verkregen resultaat van zijn arbeid, maar wil verder. Want als alle hierboven genoemde kerken tot een benoeming zijn overgegaan zullen nog ruim 40 kandidaten verlangend uitzien om te werk gesteld te worden. Zal dit mogelijk zijn, dan zal het bedrag der jaarlijksche bijdragen en giften zeker moeten klimmen tot rond f 50.000.—.

Een aanzienlijke som!

Maar zouden onze kerken en zouden onze broeders en zusters dit bedrag niet kunnen bijeenbrengen? Een collecte van de kerken vragen durven wij haast niet, als we letten op het groot getal collecten, waarvoor de kerken zich zien geplaatst. Wij willen deze zaak aan de wijsheid van uw vergadering gaarne overlaten. En wij vertrouwen, dat in elk geval een krachtige opwekking van uw synode zal uitgaan om het comité den noodigen steun niet te onthouden.

Uw synode bij alle haar beraadslagingen en besluiten de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

Namens het comité voornoemd, met heilbede,

Het moderamen,

F. W. GROSHEIDE, *voorzitter.*
 J. L. SCHOUTEN, *vice-voorzitter.*
 A. SCHWEITZER, *secretaris-penningmeester.*
 J. W. BONDA.

Amsterdam, 18 Augustus 1936.

FINANTIEN.

Ontvangsten en uitgaven over 1 Juli 1935—30 Juni 1936.

<i>Ontvangsten</i>		<i>Uitgaven</i>	
Bijdragen	f 4020.75	Uitkeeringen	f 2852.90
Giften	- 1010.75	Onkosten	- 641.35
Collecte	- 5.—	Kassaldo	- 21542.25
1ste storting Doleantie- collecte - 20000.—			
	<hr/>		<hr/>
Totaal	f 25036.50	Totaal	f 25036.50
	<hr/>		<hr/>

BIJLAGE XXXVIb. **RAPPORT over het comité Grosheide-Schouten**
Art. 178. (agendum T 6).

Het comité „Plan Grosheide-Schouten” nader gewijzigd in comité „Overvloed van werk en werkrachten in de gereformeerde kerken” besloot officieel ter kennis van de synode te brengen zijn oprichting op initiatief van prof. dr F. W. Grosheide en ds J. L. Schouten en instemming te vragen met zijn doelstelling, n.l. de kerken die aan de hulp van een candidaat in de theologie behoefte hebben, daarbij te helpen door het bieden van finantieelen steun. Mede in verband met bij de oprichting van het comité gedane toezegging, zou het comité het zeer op prijs stellen zoo de synode er toe mocht besluiten, aan de commissie welke de boeken van de onderscheidene quaestores zal hebben te onderzoeken op te dragen ook de boekhouding van het comité na te zien en van haar onderzoek aan de synode te rapporteeren.

Uw commissie is van oordeel, dat de doelstelling van het comité: noodzakelijk werk in de gereformeerde kerken te doen verrichten door werklooze kandidaten in de theologie, hartelijke instemming verdient.

De vraag zou kunnen worden gedaan of het geen aanbeveling verdient dezen arbeid in kerkelijke banen te leiden, maar wij achten dit minder noodzakelijk, nu de arbeid van het comité mede in verband staat met de crisis en dus een tijdelijk karakter draagt, terwijl voorts het comité nadrukkelijk op den voorgrond heeft gesteld dat *leiding* en *toezicht* op het werk in handen van de daartoe bevoegde kerkelijke vergaderingen blijven.

Wat aangaat het verzoek aan de synode om te besluiten aan de commissie welke de boeken der onderscheidene quaestores zal hebben te onderzoeken op te dragen ook de boeken van het comité na te zien en van haar onderzoek aan de synode te rapporteeren, is uw commissie van oordeel, dat, hoewel formeel genomen de synode hier geen taak heeft, aangezien het hier een comité betreft dat niet door de synode is ingesteld, het toch, teneinde het vertrouwen in den arbeid van het comité te behouden of te versterken, aanbeveling kan verdienen aan het verzoek te voldoen.

En wat betreft de finantieele zijde van de zaak, is uw commissie van meening, dat het niet gewenscht moet worden geacht voor dit doel een collecte uit te schrijven, maar dat er alle reden is deze sympathieke zaak in de belangstelling van de kerken aan te bevelen.

Op grond van deze overwegingen, heeft uw commissie de eer aan de synode voor te stellen: [volgt in artikel 178].

P. ZUIDEMA, *rapporteur*.

BIJLAGE XXXVII. **RAPPORT inzake de studie tot voorbereiding voor**
Art. 181. den missionairen dienst (agendum S 1 Zending-
rapport 7 1 en 12 2).

In handen van uw commissie werd gesteld het voorstel van de zendings-
commissie van de kerk van Middelburg en van de zendingsdeputaten van de

classes der drie zuidelijke provinciën, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, betreffende de studie tot voorbereiding voor den missionairen dienst.

De generale synode van 1914 (Acta, artikel 95, 2°) besloot:

„aan de zendende kerken *aan te bevelen* om de missionaire dienaren des Woords, die zij zullen uitzenden, in de gelegenheid te stellen in de Indologische vakken, speciaal van die, welke voor het bepaalde terrein van belang zijn, studie te maken.

In den regel zal daarvoor een studie van twee jaar wel noodig zijn”.

Van de genoemde commissie kwam nu het voorstel in om het hier bepaalde aldus aan te vullen: „van wat hier als aanbevelenswaardige regel wordt gesteld kan worden afgeweken in overleg met generale zendingsdeputaten, zoodat een beroepen dienaar of candidaat reeds na korter studie hier te lande tot het zendingsexamen kan worden toegelaten onder verplichting om na het slagen daarvoor zich nog verder voor te bereiden voor het zendingswerk onder leiding van de docenten te Djocja, welke voorbereiding voldoende wordt geacht, wanneer van deze docenten een testimonium ontvangen is”.

Door uw deputaten voor de zending werd over dit voorstel praeadvies gevraagd aan de Afzonderlijke Vergadering van missionaire predikanten op Java en op Soemba, alsmede aan de deputaten ad artikel IV van de Zendingssorde.

De conclusies van deze adviezen zijn vermeld in het Zendingssrapport, blz. 11—13.

Het gemotiveerd advies van de Afzonderlijke Vergadering op Java is geconcipieerd door de docenten van de Opleidingsschool aldaar en rondgezonden aan de leden, die, met uitzondering van ds Allaart, hiermee hun instemming betuigden.

Zij achten de gelegenheid, die Middelburg wil openen om afwijking van den aanbevolen regel mogelijk te maken, niet gewenscht.

Het groote belang van de kennis van land en volk maakt *vaste* regelen noodzakelijk, die alleen mogen wijken, wanneer door toepassing daarvan een *algemeen* zendingsbelang geschaad zou worden. In zoodanig geval zou door de generale deputaten dispensatie kunnen worden verleend.

Wordt het Middelburgsche voorstel tot besluit verheven, dan vreezen zij, dat het belang der opleiding licht verschoven wordt achter een schijnbaar belang der praktijk om den Dienaar te spoediger op zijn terrein werkzaam te stellen.

Zij achten daarom een *vaste* regeling gewenscht.

Wel oordeelen zij — en hiermee komen zij in de lijn van Middelburg — dat als regel gesteld zou kunnen worden, dat de tijd van voorbereiding over Holland en Indië wordt verdeeld:

het 1e jaar in Holland voor wat betreft de geschiedenis en de theorie der zending naar gereformeerde beginselen;

het 2e jaar te Djocja onder leiding van de docenten aan de Opleidingsschool voor de kennis van land, volk en taal en voor de elenctiek, wijl het onderwijs in Leiden of Utrecht *principieel* niet kan voldoen, terwijl men *praktisch* de gelegenheid mist om toe te passen, wat men bij zijn taalstudie leert.

Zij willen dus geen *aanvulling* van het bepaalde in 1914, maar wel een *herziening* in den geest van de Middelburgsche commissie, zóó dat als regel wordt gesteld, dat de voorbereidende studie tusschen Holland en Indië wordt verdeeld, overeenkomstig de conclusies, vermeld op blz. 11 van het Zendingssrapport.

Alleen ds Allaart had hiertegen overwegend bezwaar. Nog afgedacht van de groote kosten, acht hij, dat die verbrokkeling van tijd en studie de resultaten nadeelig zal beïnvloeden.

Ook de Afzonderlijke Vergadering van Soemba kan zich in het voorstel der Middelburgsche commissie niet vinden.

Vooreerst is er het *materieele* bezwaar, dat de opleiding te Djocja niet voldoenden nadruk legt op de studie van de Soembaneesche en Maleische talen en kennis van land en volk van Soemba;

daarnaast het *formeele* bezwaar, dat de bevestiging en de intrede bij den missionairen predikant eerst kan plaats hebben, *nadat* het onderzoek in de missionaire vakken heeft plaats gehad (Acta generale synode 1905, artikel 95, 2°). Geschieden deze toch in Holland zonder het vereischte testimonium van Indië, dan geschieden ze niet geheel naar waarheid. Ze worden dan ook onmiddellijk na de bevestiging voor een jaar ingetrokken.

Voor hen blijft de studie in Holland preferent. De algemeene opleiding moet geschieden vóór men in Indië komt. Op het zendingsveld zelf kan dan nog een tijd genomen voor de studie van de landstalen en de specifieke volksverhoudingen op het eigen terrein.

In dezelfde lijn ligt ook het advies, dat door de deputaten ad artikel IV Z.O. gegeven wordt.

Zij hebben ernstige bezwaren zoowel tegen het voorstel van de zendingscommissie van Middelburg, annex de classes, als tegen dat van de Afzonderlijke Vergadering van Java.

Bezwaren allereerst van *kerkrechtelijken* aard.

Volgens de bestaande regeling wordt het zendingsexamen in zijn geheel afgenomen door de classis, bijgestaan door de deputaten der generale synode. Daarna kan dan de bevestiging plaats hebben, hier in ons land.

Het voorstel van de Afzonderlijke Vergadering splitst het examen in tweeën: het 1e deel, dat afgenomen wordt door de classis, bijgestaan door de deputaten der generale synode, wordt dan feitelijk een praeparatoir examen;

het 2e deel, dat afgenomen wordt door de Afzonderlijke Vergadering, het peremptoir examen, wijl dit den missionaris de bevoegdheid geeft om tot zijn missionairen arbeid te worden ingeleid.

Die Afzonderlijke Vergadering is echter geen kerkelijke vergadering. Het recht der kerk om zelf te examineeren degenen, die zij roept tot het ambt, lijdt hier alzoo schade.

En wijl de bevestiging niet plaats kan hebben vóór het examen *volledig* afgelegd is, dus ook het Indische gedeelte, en die bevestiging naar artikel VII Z.O. in de roepende kerk moet geschieden, zou bijgevolg overkomst uit Indië hiervoor noodzakelijk zijn.

Daarbij komt, dat de Opleidingsschool van karakter zou veranderen, wanneer haar docenten onderwijs hebben te geven aan wie van uit Nederland tot den dienst des Woords worden uitgezonden, daar zij, naar artikel XI Z.O., opleidingsschool is tot vorming van helpers bij den dienst des Woords.

Uw deputaten voor de zending zijn van oordeel, dat er *uit practisch oogpunt* veel is, dat voor het voorstel van de Afzonderlijke Vergadering op Midden-Java pleit. Niettemin meenen zij, dat vanwege de *kerkrechtelijke* bezwaren, door deputaten ad artikel IV Z.O. aangegeven, dit voorstel niet kan worden aanvaard. Zij achten, dat de wetenschappelijke en principieele studie hier te lande moet geschieden, terwijl tot verdere voorbereiding voor den arbeid een practische na-studie van enkele maanden in Indië wenschelijk wordt geacht.

Uw commissie heeft zoo het eene als het andere nader overwogen.

Zij kan zich met het oordeel uwer deputaten voor de zending ten volle vereenigen en stelt u voor, overeenkomstig hun advies, te besluiten: [volgt in artikel 181].

S. IDEMA, *rapporteur*.

BIJLAGE XXXVIII. **RAPPORT over de vraag of de docenten der opleidingsscholen gewone leden zijn van de afzonderlijke vergaderingen van dienaren des Woords (agendum S 1 Zendingsrapport 12 3).**

Art. 186.

Artikel 2 van het Reglement der scholen voor theologische opleiding op Java en Soemba bepaalt, dat het schoolhoofd is een dienaar des Woords met den titel van docent.

Artikel 6 luidt: „Het toezicht op de school wordt uitgeoefend door een Raad van toezicht. Leden van den Raad van toezicht zijn de leden der Bijzondere Vergadering, uitgezonderd de leden, die zelf aan de school zijn verbonden”. Uit deze bepaling blijkt, dat de dienaren des Woords, die aan de School zijn verbonden, volgens voorschrift der generale synode gewone leden zijn van de Bijzondere Vergadering van dienaren des Woords.

Zoo mogelijk nog duidelijker blijkt hetzelfde ook voor de Algemeene Vergadering, uit artikel XX van de Zendingsoorde. Het eerste lid luidt:

De dienaren des Woords, de onderwijzers en de artsen op het zendingsterrein houden Algemeene Vergaderingen en elke categorie houdt Afzonderlijke Vergaderingen.

Als het dan in het volgende lid heet:

De dienaren des Woords van gereformeerde kerken van Europeanen in Nederlandsch-Indië hebben tot deze vergadering toegang met *adviseerende* stem, dan moet worden aangenomen, dat de dienaren des Woords op het zendingsterrein, waartoe naar reglementaire bepaling ook de docent behoort, een *concludeerende* stem hebben.

Ofschoon de bedoeling van hetgeen onze kerken in synodale vergadering op dit punt hebben vastgesteld, naar de meening van uw commissie duidelijk is, acht zij het voorstel van de generale deputaten een speciale uitspraak ad hoc te doen toch te aanvaarden. Immers volgens mededeeling van uw deputaten zijn niet allen, die bij den zendingsarbeid betrokken zijn, overtuigd van het gewone lidmaatschap van den docent.

Om onjuist inzicht te genezen en moeilijkheden te voorkomen, stelt daarom uw commissie aan de generale synode voor, de geldigheid van hetgeen uit door de kerken vastgestelde bepalingen wettig is af te leiden en ook algemeene toepassing vindt, nog nader te sanctionneeren en uit te spreken: [volgt in artikel 186].

G. M. DEN HARTOGH, *rapporteur*.

BIJLAGE XXXIX.

Art. 187.

RAPPORT over de voorbereiding van een algemeene herziening van de Zendingsorde (agendum S 1, Zendingsrapport 12, 4).

Onze Zendingsorde is berekend op die phase van den zendingsarbeid, waarin het zaad des Evangelies wordt uitgestrooid en de eerstelingen van den oogst den Heere Christus worden toegebracht. Ze is niet ingesteld op de tweede periode, waarin de heidensche of Mohammedaansche inheemschen, die tot het geloof en tot den Heiligen Doop zijn gekomen, eigen gemeenten onder eigen kerkeraad en met eigen voorganger hebben gevormd en in eigen kerkverband zich hebben vereenigd. Het spreekt vanzelf, dat bij den overgang van de incomplete gemeenten naar den toestand van kerkelijke mondigheid de verhouding tusschen de missionaire dienaren en de inheemsche christenen zich wijzigt en de eigen kerkelijke organen der Javaansche en Soembaneesche kerken ook voor de verspreide inheemsche christenen een nieuwe taak hebben. Deze verandering moet, zal ze niet in schadelijke veelvormigheid ontaarden, haar uitdrukking en algemeene regeling vinden in de Zendingsorde.

Daarom wil uw commissie, evenals de deputaten voor de zending instemmen met de gedachte van de zendingsarbeiders op Midden-Java en met overneming van het ontwerp van deputaten uw vergadering voorstellen: [volgt in artikel 187].

G. M. DEN HARTOGH, *rapporteur*.

BIJLAGE XL.

Art. 188.

RAPPORT over de ambtelijke positie van docent Bergema (agendum S 1, Zendingsrapport 21, 6, S 6 a en b, S 12, S 15).

Ds Bergema, als opvolger van ds Krijger benoemd tot docent aan de Opleidingschool op Soemba, wenscht missionair dienaar des Woords te blijven en geen emeritaat aan te vragen, voornamelijk omdat hij het hem wachtende werk van de opleiding van helpers bij den Dienst des Woords als wezenlijke voortzetting in gewijzigden vorm van zijn missionairen arbeid beschouwt.

Zal zijn wensch in vervulling gaan, dan moet hij, niet langer bestemd voor den dienst van de kerk van Heeg op haar zendingsterrein, beroepen worden door die kerk, tot welker zendingsressort Karoeni, de plaats, waar de zendingschool gevestigd is, behoort.

De generale deputaten voor de zending, allen van oordeel, dat de wensch van

ds Bergema rechtmatig is, hebben aan de kerk van Nijverdal in overweging gegeven, hem te beroepen als missionaire dienaar. De kerkeraad van de kerk van Nijverdal is in principe tot die beroeping bereid. Een commissie van onderzoek uit de deputaten van de Soemba-zending heeft zich bij het gevoelen van ds Bergema en de generale deputaten aangesloten, ried evenwel geen beslissing te nemen vóórdat van de meening van de Bijzondere vergadering van missionaire dienaren des Woords op Soemba was kennis genomen. De zendingssynode, waaraan de kerk van Nijverdal verbonden is, nam nu Juni 1936 het besluit

1° oordeel en advies in te winnen van de Bijzondere vergadering (bovengenoemd) op Soemba;

2° te vragen aan de kerk van Nijverdal een uitspraak in deze aangelegenheid aan de generale synode te verzoeken.

De Bijzondere vergadering liet meedeelen, dat zij in haar geheel instemde met den inhoud van eenige brieven van ds W. van Dijk van Karoeni, waarin deze verschillende gronden aanvoerde tegen een beroeping van ds Bergema door de kerk van Nijverdal.

De voornaamste bezwaren van ds Van Dijk c. s. waren:

1° dat het werk van opleiding tot helpers bij den dienst des Woords in wezen stond buiten de roeping van den missionaire dienaar des Woords, waarom ook de tot docent benoemde niet in waarheid het jawoord kon uitspreken op enkele vragen van het bevestigingsformulier;

2° dat er gemakkelijk conflicten konden ontstaan tusschen een docent-missionair dienaar des Woords en de andere missionaire dienaren des Woords op hetzelfde zendingsterrein.

De vragen, door de kerk van Nijverdal aan uw vergadering voorgelegd, staan met deze bezwaren in het nauwste verband.

Omdat de Opleidingsscholen door de gezamenlijke kerken onderhouden worden, de benoeming en instrueering van de docenten geschiedt door of namens de generale synode, de scholen onder leiding staan van deputaten der generale synode en ook de handeling van deze deputaten ter bevordering van een beroeping van ds Bergema aan het oordeel van de generale synode is onderworpen, acht uw commissie het op den weg van uw vergadering te liggen om op de gestelde vragen een antwoord te geven.

De eerste vraag is deze:

„behoort de vorming van helpers bij den dienst des Woords op Soemba niet tot een integreerend deel van den arbeid van een missionaire dienaar des Woords?”

Bij de beantwoording dezer vraag mag er op worden gewezen, dat ook ds Van Dijk c. s. den overgang van een missionaire dienaar des Woords tot het werk van docent aan de Opleidingsschool volstrekt niet ziet als een overgang tot een anderen staat des levens. Ook hij beschouwt dus dezen arbeid als althans eenigermate onder te brengen bij den dienst des Woords. Hij wenscht echter toch, dat de missionaire dienaar des Woords, tot docent benoemd, emeritaat zal aanvragen, omdat hij niet meer met het gewone werk van een missionaire dienaar des Woords is belast.

Uw commissie is het met ds Bergema, de generale deputaten en de commissie van onderzoek uit de deputaten van de Soembazending eens, dat de opleiding van helpers bij den dienst des Woords een echt zendingswerk in engeren zin is, dat het een bepaalde vorm van woordverkondiging, kerkplanting en zorg voor de gemeenten en de uitbreiding van Gods koninkrijk op het zendingssterrein kan worden genoemd.

Men moet de ambtstaak van een missionaire dienaar des Woords niet beperken tot het gewone preeken, sacramenten bedienen, bidden en tucht oefenen, maar in overeenstemming met hetgeen ons in de Heilige Schrift over het ambtelijke zendingswerk wordt meegedeeld, al naardat de omstandigheden zijn, andere werkzaamheden tot de ambtelijke roeping rekenen.

Omdat op het zendingsterrein veelal middellijk, met name door den dienst van inheemschen, moet gearbeid worden, is het voor een ambtelijke taak van den missionaire dienaar des Woords te houden, om geloovigen uit heidenen of Mohammedanen in een beginstadium of in een verdere periode te vormen tot goede helpers.

Dat hier geen principieel onderscheid moet gemaakt worden tusschen de vorming aan de Opleidingsschool en de voortgaande leiding van een missionaire dienaar des Woords, blijkt o. m. daaruit, dat de docent, wiens taak juist op de *praktijk* van het zendingswerk gericht is, geregeld met zijn leerlingen „de kampong” ingaat om het Evangelie te brengen. Gelijk ds L. P. Krijger nog in

een schrijven van 31 Augustus 1933 uit Karoeni als het karakter van de opleiding aangaf, „dat de leerlingen vooral ook voor de praktijk van hun werk geschoold worden”.

De tweede vraag van de kerk van Nijverdal luidt:

„is beroeping door een kerk van den aanstaanden docent der Opleidingsschool op Soemba, in verband met de op Java ten dezen gevolgde gedragslijn, niet de beste weg ter bevordering van diens arbeid in de opleiding tot helper bij den dienst des Woords voor de vier zendingsterreinen op Soemba?”

Uw commissie kon zich weer vereenigen met ds Bergema, de generale deputaten en de commissie ad hoc uit de deputaten der Soemba-zending, die allen van oordeel zijn, dat ook voor het vlotte verloop van den arbeid de beroeping van den aanstaanden docent tot missionaire dienaar des Woords de aangewezen weg is. Hij moet het *recht* hebben met de aan zijn zorgen toevertrouwde aspirant- helpers op het zendingsterrein missionair werk te verrichten. Hij moet als gelijkgerechtigde staan naast de andere missionaire dienaren om zich met het oog op zijn voor de praktijk opleidend werk van alle toestanden op het zendingsterrein op de hoogte te kunnen stellen en mede leiding te kunnen geven.

Zeker zullen zich hier moeilijkheden kunnen voordoen, maar de gang van zaken op Java heeft duidelijk geleerd, dat door goede, voorafgaande regelingen, door voortdurend onderling overleg en vooral door de oprechte begeerte van alle betrokkenen om in eenigheid des Geestes gezamenlijk de komst van Gods koninkrijk te bevorderen, bezwaren kunnen worden voorkomen of gemakkelijk uit den weg geruimd.

De derde vraag is deze:

„zou met het oog hierop in het formulier van bevestiging van missionaire dienaren des Woords bij de verklaring van het ambt niet aldus kunnen worden gestipuleerd: „afgezonderd tot den dienst der zending, speciaal voor opleiding tot vorming van helpers bij den dienst des Woords” en in de dankzegging kunnen worden weggelaten de stipulatie van voorziening in nooddrift: „en bereidwillig en genoegzaam voorziende in zijn nooddrift?”

Het komt uw commissie voor, dat tegen de bedoelde toevoeging geen bezwaar is, mits ze op een andere plaats wordt aangebracht. Geschiedde het, gelijk in de vraag wordt aangegeven, dan zou volgens het redebeleid van het formulier een verklaring ook van het speciale van de opleiding van helpers verwacht worden, die echter niet zou volgen. Aan de strekking der vraag wordt voldaan, indien in denzelfden volzin van het formulier na den naam wordt ingelascht: „die bijzonder geroepen zijt voor de opleiding tot vorming van helpers bij den dienst des Woords”. De tweede verandering, die in verband staat met de betaling van het traktement van den docent uit de generale kas, verdient met het oog op den werkelijken toestand stellig aanbeveling.

Tenslotte vestigt uw commissie met nadruk de aandacht van uw vergadering op het feit, dat met goedkeuring van alle betrokken generale synoden alle drie tegenwoordige docenten op Java missionaire dienaren des Woords zijn. Hoezeer het gewenscht is, dat er continuïteit zij in de beslissingen der generale synoden en gelijkheid in de ambten bij degenen, die met eenzelfde taak in eenzelfde tijd belast zijn, behoeft voor u geen nader betoog.

Uw commissie stelt dus voor, op de drie vragen van de kerk van Nijverdal te antwoorden: [volgt in artikel 188].

G. M. DEN HARTOGH, *rapporteur*.

BIJLAGE XLI.
Art. 195.

**RAPPORT der deputaten inzake radiokerkdienst
(agendum E 1).**

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Deputaten bovengenoemd hebben het genoegen, u te rapporteeren over de navolgende punten:

1. Mandaat inzake tarief der diensten.
2. Onderhandelingen met de N.C.R.V.

3. De selectie van predikanten.
4. De verhouding tot de kerk van Bloemendaal.
5. De z.g. morgenwijding.
6. Rapport statistiek inzake verrichten arbeid.
7. Rapport statistiek inzake de finantiën.

1. *Mandaatquaestie.* 2. *Onderhandelingen met de N.C.R.V.*

Het feit, dat de deputaten ondanks hun dringend verzoek op de generale synode van Middelburg niet aanwezig zijn geweest, om door de commissie der synode te worden gehoord, heeft ten gevolge gehad, dat de zaak der radio-kerkdiensten, die toen zeer eigenaardige moeilijkheden meebracht, zonder hun advies is behandeld.

Dit was temeer te betreuren, omdat onmiddellijk zich ernstige bezwaren voordeden, welker oplossing de synode niet onder het oog had kunnen zien, bij gebrek aan de gegevens, die in het bezit waren van haar deputaten.

Volgens artikel 127 c der Acta van Middelburg werd door de generale synode besloten, aan de deputaten op te dragen: „zich ten aanzien van den door de N.C.R.V. aangeboden prijs tot dien aangeboden prijs te bepalen”. Nu wilde de genoemde organisatie zelfs wel geheel kosteloos de diensten der deputaten verzorgen, echter met dien verstande, dat daarmede de zelfstandigheid der kerken duchtig in het gedrang kwam. Uw deputaten oordeelden, dat dit in geen geval in de bedoeling der generale synode had gelegen, ook gezien de zeer besliste houding der voorgaande synoden op dit punt. Zij wendden zich derhalve onverwijd tot het moderamen, daar dit toch aangewezen was tot eventueele nadere afwikkeling van zaken, met verzoek om nadere adstructie en instructie. Dit moderamen heeft toen ten stelligste geconcludeerd, dat de uitzending tegen den aangeboden prijs nimmer ten gevolge hebben mocht, dat de kerken haar zelfstandigheid ten koste van de N.C.R.V. zouden verliezen. Zij machtigden de deputaten stappen te doen, om de door de generale synode gegeven opdracht zoo zorgvuldig mogelijk uit te voeren *met behoud van hun zelfstandige positie*, welke ze een uitermate gewichtig belang achtten.

Resultaat van langdurige en uitvoerige onderhandelingen was, dat de N.C.R.V. f 125.— vaststelde als kostenden prijs. Deputaten verbonden zich, dit bedrag te betalen, zoodat ze eenvoudig als huurders van den zender werden aangemerkt en de volle zelfstandigheid der kerken gewaarborgd bleef. De kerken konden desgewenscht met f 75.— volstaan, zoodat de deputaten in zulk een geval tot een maximum van f 50.— uit de opbrengst der collecten bijpasten. In deze regeling kwam ten aanzien van de N.C.R.V. de clausule „met behoud van rechten” voor.

Nadat deze regeling met terugwerkende kracht vanaf 1 Augustus 1933 tot aller bevrediging had gewerkt, kwam het weder tot nieuwe samensprekingen en ontvingen deputaten in 1935 een schrijven van de N.C.R.V. met de mededeeling, dat vanaf 1 Juli van dat jaar geen verplichte kosten meer in rekening zouden worden gebracht. Ampele samenspreking en uitvoerig overleg, waarbij ook de mogelijkheid van een soort subsidiesysteem onder de oogen werd gezien, had ten slotte tot resultaat, dat de N.C.R.V. met het navolgende voorstel kwam:

„De kosten der radio-uitzendingen van kerkdiensten worden volledig door de N.C.R.V. betaald; de N.C.R.V. doet afstand van haar recht, om invloed te oefenen op de keuze van predikanten en kerkgebouwen, zoodat de kerken haar volledige zelfstandigheid behouden. Deze regeling wordt geacht te zijn ingegaan op 1 Januari 1936”.

Door de deputaten is dit aanbod in dezen vorm met dank aanvaard. Zij hebben sterken nadruk gelegd op de verwachting, dat bij deze regeling het aantal van de hun toe te wijzen beurten niet zal worden ingekrompen.

Uit dit alles blijkt, dat de onderhandelingen met de N.C.R.V. veel tijd en zorg hebben gekost, omdat de deputaten met de meeste beslistheid voor de zelfstandigheid der kerken zijn opgekomen, en omdat zij in den geest van hun instructie steeds het standpunt hebben ingenomen, dat de uitzendingen van kerkdiensten *kerkelijke* uitzendingen zijn en blijven moeten.

Deputaten wenschen dit onderdeel van hun rapport te besluiten met het uitspreken van hun erkentelijkheid en waardeering voor de medewerking en de tegemoetkomende houding van den kant der N.C.R.V.

3. *Selectie van predikanten.*

Zijn uw deputaten verblijd, dat ingevolge de hierboven vermelde beslissing de finantieele moeilijkheid in zoo gunstigen zin werd opgelost (men zie over de

effectueering en de consequenties hierbeneden sub 7), op een ander punt vermenigvuldigen zich thans de bezwaren. En wel ter zake van het zeer groote getal kerken, die als gegadigden voor de uit te zenden diensten zich aanmelden. Er zal selectie moeten worden gevoerd. Uiteraard zullen de deputaten daarbij rekening moeten houden met de vraag, of de zich aanmeldende kerk vóór 1936, overeenkomstig de uitspraak der generale synode van Groningen, alsmede die van Arnhem en Middelburg den arbeid der deputaten heeft gesteund, dan wel of zij in gebreke is gebleven. Verdere factoren zullen zijn moeten de overweging, dat er onder uitzendende kerken zijn, die van het begin af, ook in den duursten en zwaarsten tijd kordaten en regelmatigen steun hebben geboden en voorts de overweging dat een zekere geographische verdeling naar provinciën te betrachten zal zijn. Het spreekt vanzelf, dat in dit opzicht den deputaten een vrij groote mate van zelfstandigheid voorbehouden blijven moet, zoodat naar hun oordeel de nieuw te benoemen deputaten voorzien moeten worden van een uitgebreid mandaat. Zij staan op het standpunt, dat ook door de N.C.R.V. gedeeld wordt, dat de uitzendingen van de kerkdiensten op een zoo hoog mogelijk peil behooften te staan, zoodat er een strenge selectie zal moeten geschieden, opdat de meest geschikte dienaren des Woords worden aangewezen. Zij achten dit ook in het belang der kerken.

4. *Verhouding tot de kerk van Bloemendaal.*

De verhouding tot de kerk van Bloemendaal was in alle opzichten gunstig. Deputaten hebben voldaan aan de opdrachten van finantieelen aard, hun door de synode van Middelburg verstrekt. De kerk van Bloemendaal gaf den wensch te kennen, dat de goede verstandhouding ook publiek zou blijken uit ruilbeurten, waarin de dienaren des Woords uit de deputaten nu en dan voor den Bloemendaalschen zender optreden. Deputaten vertrouwen, dat dit de goedkeuring uwer vergadering wegdraagt.

Aangaande den geldelijken steun meenen uw deputaten dat een bedrag van f 500.— jaarlijks daarvoor zeker wel in aanmerking komt. Zij adviseeren, het bedrag van f 200.— vastgesteld door de synode van Middelburg, in dien zin te verhoogen.

5. *Morgenwijding.*

De z.g. morgenwijding met evangeliseerende strekking ging regelmatig voort. De spreektijd werd beperkt. Reden tot bijzondere opmerking is hier niet, behalve dat deputaten het van belang achten, dezen arbeid op de thans gebruikelijke wijze voort te zetten.

6. *Statistiek van verrichten arbeid.*

Blijkens artikel 269 der Acta van Middelburg sub 4 werden als deputaten aangewezen: ds J. A. Tazelaar te Rotterdam (met de samenroeping belast); ds W. Bouwman te Leiden; ds J. C. Brussaard te Bloemendaal; mr A. van der Deure te Bennekom; ds G. Kerssies te Wildervank; ds Jac. van Nes te 's Gravenhage en W. de Vries Gzn te Amsterdam. Zij constitueerden zich aldus: ds W. Bouwman, voorzitter; ds J. A. Tazelaar, secretaris; ds Jac. van Nes Czn, penningmeester.

Hun werd opgedragen:

- a. ernaar te staan, dat op een zoo groot mogelijk aantal Zondagen een zender voor het uitzenden van kerkdiensten van gereformeerde kerken beschikbaar zij;
- b. de uitzending van kerkdiensten van onderscheiden gereformeerde kerken, voor zoover die daartoe bereid zijn en daarvoor in aanmerking komen, te regelen;
- c. de collecten en bijdragen te beheeren en zoo voordeelig mogelijk te besteden en zich ten aanzien van de N.C.R.V. tot den aangeboden prijs te bepalen;
- d. saam te werken met deputaten in Nederlandsch Indië en voorts al datgene te doen, dat de eer Gods en de uitbreiding van zijn koninkrijk te dezen opzichte kan bevorderen, mede door de z.g. morgenwijdingen met evangeliseerende strekking en eventueel, indien noodzakelijk en mogelijk, door uitzendingen voor de zieken;
- e. de kerken uit te noodigen tot het houden van een collecte voor de radio-kerkdiensten;
- f. aan de volgende generale synode over de verrichte werkzaamheden en over de finantiën te rapporteeren.

Intzake a. rapporteeren uw deputaten dat ten volle aan de opdracht werd voldaan. Uitgezonden werden, sinds zij hun arbeid aanvingen:

1927—1936	M.w.	V.m.	N.m.
1927	5	5	7
1928	6	13	18
1929	4	11	21
1930	6	11	21
1931	6	10	23
1932	6	10	22
1933	6	11	23
1934	6	12	24
1935	6	12	23
1936 (tot syn.)	3	7	16
	48	102	198

Totaal 348 diensten.

De regeling geschiedde overeenkomstig de opdracht der deputaten door den secretaris, die de correspondentie voerde zoowel met de kerken als met de N.C.R.V.

Inzake *c.* verwijzen de deputaten naar wat hierboven afzonderlijk werd gerapporteerd.

Wat betreft *d.* vermelden zij, dat voor Indië niet veel behoefde te worden gedaan, omdat uit en door Indië zelf geregeld kerkdiensten worden uitgezonden, thans zelfs voor het eerst uit Batavia in de Maleische taal.

Ad *e.* Aan de kerken werd de uitnodiging tot het houden van een collecte verzonden. Inzake de opbrengst van deze collecte alsmede verdere finantieele zaken verwijzen de deputaten naar het bijgevoegde rapport van den penningmeester.

7. Finantiën.

Uit hetgeen sub 2 is gerapporteerd, volgt, dat de finantieele omstandigheden voor de deputaten aanmerkelijk gunstiger zijn geworden. Naar het oordeel van de deputaten is dan ook de noodzakelijkheid voor het houden van een collecte vervallen, althans wat betreft de periode van 3 jaren, welke met de zitting uwer vergadering aanvangt.

Dat niet behoeft te worden gecollecteerd, is niet alleen te danken aan de vrijgevigheid der N.C.R.V., maar evenzeer aan de trouw en aan de offervaardigheid der kerken. Uit de thans voorhanden middelen zullen, indien uw vergadering daaraan haar goedkeuring kan hechten, alsdan worden bestreden de bureau- en vergaderkosten; tevens zal daaruit worden betaald de jaarlijksche bijdrage ten behoeve van de kerk van Bloemendaal.

Uw deputaten vestigen er de aandacht op, dat wat aangaat de periode, volgend op die welke met uw synodale vergadering ingaat, het voor de hand ligt, dat aan de deputaten ad hoc alsdan het recht verblijft, indien dat noodig is, nieuwe maatregelen ter voorziening in de finantiën voor te stellen.

Ten besluite veroorloven uw deputaten zich, de navolgende punten onder uw aandacht te brengen.

a. dat zij u in overweging geven, het college van deputaten, benoemd door de synode van Middelburg, te continueeren tot 31 December 1936 en het nieuw te benoemen college in functie te doen gaan op 1 Januari 1937, zulks in verband met de afwikkeling van de zaken en vooral van de boekhouding. Misschien is deze gedachte ook van waarde met het oog op andere deputaatschappen.

b. Dat zij het noodzakelijk achten, dat een lid van hun moderamen in de gelegenheid wordt gesteld, mondeling het onderhavige rapport toe te lichten voor uw vergadering of voor haar commissie, omdat met hun arbeid tal van quaesties annex zijn, tot de beoordeeling waarvan zij uiteraard alleen over de volledige en betrouwbare gegevens beschikken.

Conclusie.

Deputaten stellen aan uw vergadering voor:

1. den arbeid der deputaten goed te keuren en hen te dechargeeren van het finantieel beheer;

2. wederom zeven deputaten te benoemen en hun op te dragen:

a. ernaar te staan, dat op een zoo groot mogelijk aantal Zondagen een zender voor het uitzenden van kerkdiensten van gereformeerde kerken beschikbaar zij;

b. de uitzending van kerkdiensten van onderscheiden gereformeerde kerken, die daartoe bereid zijn en daarvoor in aanmerking komen, te regelen;

c. de voorhanden middelen te beheeren, en daaruit de onkosten en de bijdrage aan de kerk van Bloemendaal te betalen;

d. voorts al datgene te doen, wat de eere Gods en de komst van zijn koninkrijk te dezen opzichte kan bevorderen, mede door de gebruikelijke morgenwijdningen;

e. aan de volgende generale synode over de verrichte werkzaamheden en over de finantiën rapport te doen.

De deputaten:

W. BOUWMAN, *voorzitter.*

JAC. VAN NES Czn, *penningmeester.*

J. C. BRUSSAARD.

A. VAN DER DEURE.

G. KERSSIES.

W. DE VRIES Gzn.

J. A. TAZELAAR, *secretaris-rapporteur.*

BIJLAGE XLII.
Art. 196.

**RAPPORT der deputaten voor radio-kerkdiensten
in Nederlandsch-Indië (agendum E 2).**

*Aan de generale synode der gereformeerde kerken in
Nederland, vergaderd te Amsterdam in 1936.*

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Namens de deputaten voor de radio, benoemd door de classis der gereformeerde kerken in Nederlandsch-Indië, moge ik u het volgende mededeelen betreffende hun werkzaamheden gedurende de afgelopen drie jaren:

Uitzendingen.

Geregeld werden in de afgelopen periode des Zondags uitzendingen verzorgd van onze kerkdiensten. Al was het (hoofdzakelijk om geldelijke redenen) niet mogelijk om twee diensten per Zondag te doen uitzenden, deputaten hebben van meet af het ideaal gesteld dat er iederen Zondag tenminste één gereformeerde kerkdienst zou worden gebroadcast en dit ideaal houden zij nog tot op dit oogenblik vast. De classis Batavia heeft in haar laatstgehouden vergadering nog de wenschelijkheid uitgesproken dat dit ideaal verwezenlijkt moge worden.

De uitzendingen werden in den loop van de laatste drie jaren verzorgd door plaatselijke, particuliere zenders.

In het bijzonder verdient hier vermelding de zender van *Bandoeng*. Door middel van een zender hier ter plaatse (die thans niet meer functionneert) werd éénmaal een preek van Bandoengs kerk uit beluisterd in Curaçao, waarover een rapport bij deputaten binnenkwam. En door middel van den thans nog in Bandoeng in gebruik zijnden zender, den zgn. P.M.Y., werd éénmaal een preek beluisterd in Californië, waarover de predikant die den dienst had geleid een rapport ontving van één zijner familieleden aldaar. Deze beide feiten mogen een bewijs zijn van de groote kracht waarover deze zenders beschikken. Omdat te Bandoeng de krachtigste particuliere zender van Java geplaatst is, worden ook van Bandoeng uit meer diensten uitgezonden dan van andere plaatsen uit. Vooral de avonddiensten van Bandoeng uit worden in verren omtrek, ook op de buitengewesten beluisterd; reden waarom de classis de wenschelijkheid uitsprak, dat deze avondzendingen zouden worden gecontinueerd.

Behalve van Bandoeng uit werden kerkdiensten uitgezonden van *Batavia* en *Soerabaya*. Deze uitzendingen zijn niet alleen van belang voor deze plaatsen zelf, maar ook voor haar omgeving.

Ook te *Medan* vinden geregeld uitzendingen plaats. Deze geschieden echter geheel buiten bezwaar van de kas der deputaten en zijn een aangelegenheid die door de kerk van Medan zelf geregeld en bekostigd wordt. In verband hiermee is Medan ontheven van de classicale verplichting om de onkosten van het radiowerk mede te dragen.

Tenslotte wordt van *Solo* uit in den laatsten tijd elken Zondagavond van 6—6.30 uur een preek uitgezonden, welke uitzending geheel gratis geschiedt.

Dit wat betreft de uitzendingen via de particuliere zenders.

Sinds 1933 is er in de Indische radiowereld een groote verandering gekomen door het optreden van de N.I.R.O.M. (Nederlandsch Indische Radio Omroep Maatschappij). Deze organisatie stelt zich de taak om het indische radioleven te intensiveren en te centraliseeren. Zij zoekt voor alle luisteraars een programma te verzorgen, dat alle partijen bevredigt.

Aanvankelijk zond de Nirom via vier zenders, nl. te Batavia, Bandoeng, Semarang en Soerabaya. Maar sedert ruim een jaar is zij van tactiek veranderd en zendt ze alleen van Batavia en Soerabaya. Met dien verstande dat er in totaal gemiddeld twee diensten van onze kerken per maand via deze zenders worden gebroadcast. Deze uitzendingen geschieden geheel gratis. Echter meenden deputaten met twee kerkuitzendingen per maand niet te kunnen en mogen volstaan en legden zij er zich op toe, om dit getal van twee per maand te vergrooten door middel van uitzendingen via particuliere zenders.

Samenwerking.

Deputaten hebben de afgelopen drie jaar zeer gewaardeerde medewerking mogen ontvangen van de zijde der N.I.C.R.O. (Nederlandsch Indische Christelijke Radio Organisatie). Het contact van deputaten met de plaatselijke zendvereeningen en evenzoo met de Nirom loopt over de Nicro.

Geregeld verzorgt de Nicro ziekenuurtjes, wijdingsstonen en godsdienstig-cultureele lezingen, waaraan ook onze predikanten meewerken. Den laatsten tijd is de Nicro bezig om te komen tot geregelde preekuitzendingen in de maleische taal, terwijl door de zendingsarbeiders in Midden-Java hetzelfde wordt nagestreefd in de javaansche taal.

Finantiën.

De kosten der uitzendingen liepen in den loop der laatste drie jaar terug van 3000 op 600 gulden. Dit is te verklaren hieruit, dat de plaatselijke zendvereeningen toenamen in ledental en dus den zendprijs konden verlagen (een uitzending via bijv. den P.M.Y.-zender te Bandoeng kost f 10.— plus telefoonkosten die echter zeer laag zijn) en op de tweede plaats hieruit, dat de Nirom-uitzendingen gratis worden verzorgd.

Niettemin heeft de classis Batavia in haar laatste vergadering deputaten op het hart gebonden om alsnog de grootst mogelijke zuinigheid te betrachten, gezien de moeilijke geldelijke positie van onze kerken.

Intusschen werken deputaten met blijdschap voort aan hun bescheiden deel van de taak het evangelie bekend te maken aan alle creaturen.

En verblijven zij met heilbode voor uw vergadering

R. C. HARDER, *rapporteur.*

BIJLAGE XLIII.
Art. 197.

RAPPORT inzake zekerstelling kerkelijke goederen (agendum R 6).

*Aan de generale synode der gereformeerde kerken in
Nederland.*

Welaerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

Bij besluit van de generale synode der gereformeerde kerken te Middelburg, Acta no. 269, werden ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort, prof. dr H. H. Kuyper te Bloemendaal en ondergeteekende te Amsterdam, benoemd tot deputaten voor advies inzake de zekerstelling van bezittingen der gezamenlijke kerken.

Terzake van de door hen verrichte werkzaamheden hebben deputaten de eer u het navolgende te berichten.

Bij een bespreking, op het departement van finantiën gehouden, werd de mededeeling ontvangen, dat wanneer in verband met het nieuwe artikel LXXXIV der Kerkenordering overschrijving van onroerende goederen plaats zou vinden, geen registratierecht terzake van deze overschrijving zou worden gegeven.

Een zeer voornamelijk vraag voor uw deputaten was deze, of zij aan kerken en deputaten, die hen om advies zouden verzoeken, zouden durven aanraden de

overschrijving van de onroerende goederen te doen plaats vinden op de lichamen bedoeld in artikel LXXXIV.

Gezien de zeer belangrijke juridische consequenties aan de overschrijving verbonden, meenden deputaten, dat het gewenscht was de grootst mogelijke zekerheid te verkrijgen, dat het ontworpen artikel door den burgerlijken rechter civielrechtelijk zou worden erkend.

Geschiedde namelijk de overschrijving op de lichamen bedoeld in artikel LXXXIV en zou de burgerlijke rechter aan de daar bedoelde lichamen rechtspersoonlijkheid ontzeggen, dan zou het gewenschte doel, dat de kerken met de aanvulling van de Kerkenordering zich hadden gesteld, practisch niet worden verwezenlijkt.

Uw deputaten besloten derhalve om langs minnelijken weg in een z.g. proef-procedure een beslissing van den Hoogen Raad der Nederlanden uit te lokken.

Het doet deputaten leed, dat zij er niet in geslaagd zijn een uitspraak van ons hoogste rechtscollege vóór de synode van Amsterdam te verkrijgen.

Omtrent den tegenwoordigen stand der procedure kan het navolgende worden opgemerkt:

De gereformeerde kerk te Eindhoven was zoo welwillend zich voor de proef-procedure beschikbaar te stellen.

Er werd een uitkeering gedaan door deputaten voor de hulpbehoevende kerken.

De classis 's Hertogenbosch vordert in rechten van de kerk van Eindhoven het gestorte bedrag terug.

De kerk van Eindhoven erkent het feit de f 400.— ontvangen te hebben, alsmede het ten onrechte ontvangen hebben van dit bedrag.

Zij voert echter het verweer, dat de classis 's Hertogenbosch geen rechtspersoonlijkheid bezit en dus niet in rechten kan optreden om het ten onrechte uitbetaalde bedrag terug te vorderen.

Overeengekomen werd, dat gebruik zou worden gemaakt van de mogelijkheid deze zaak onmiddellijk bij een gerechtshof te brengen.

Zij werd aanhangig gemaakt bij het gerechtshof te 's Hertogenbosch.

Wellicht is de beslissing van bedoeld hof nog te verwachten, voordat uw synode haar beraadslagingen zal hebben gesloten.

Naar het oordeel van uw deputaten zal, hoe ook het arrest van het gerechtshof Den Bosch moge uitvallen, het gewenscht zijn, dat de z.g. verliezende partij in cassatie gaat, teneinde op deze wijze een uitspraak van ons hoogste rechtscollege worde verkregen.

Hieruit vloeit naar het oordeel van deputaten tweeërlei voort:

1° dat de verschillende kerken met de overschrijving der onroerende goederen, die daarvoor in aanmerking komen, wachten totdat de uitspraak van ons hoogste rechtscollege bekend zij;

2° dat het naar het oordeel van uw deputaten gewenscht is, dat uw synode opnieuw deputaten voor advies, als boven omschreven, benoeme.

Volledigheidshalve zij hier nog medegedeeld, dat door ons namens deputaten adviezen werden verstrekt aan en correspondentie gevoerd met:

deputaten van de particuliere synode van Groningen voor de evangelisatie in de provincie;

deputaten voor de zending onder de Joden der gereformeerde kerken in Nederland;

de gereformeerde kerk te Brielle;

de gereformeerde kerk te Hasselt;

den Ontvanger der registratie en domeinen te Kampen in verband met de toepassing van de Successiewet en makingen aan de Theologische School te Kampen;

den heer P. G. Hoek, candidaat-notaris te Hilleegersberg;

het moderamen der voorloopige zendingssynode van de gereformeerde kerken in Drenthe, Groningen en Overijssel en de oud-gereformeerde kerken in Duitschland.

Waar onroerende goederen nieuw werden verkregen adviseerden deputaten de overschrijving ten hypotheekkantore te doen geschieden, overeenkomstig de bepalingen van artikel LXXXIV der Kerkenordering.

Met hoogachting en heilbede,

namens deputaten voor advies inzake de zekerstelling van bezittingen der gezamenlijke kerken

Mr G. H. A. GROSHEIDE, *scriba van deputaten.*

Amsterdam, 26 Augustus 1936.
Keizersgracht 586.

BIJLAGE XLIVa.
Art. 203.

RAPPORT van de deputaten voor de generale kas tot steun van hulpbehoevende kerken en personen, naar artikel XI K.O. (agendum G 1).

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

Deputaten voor de generale kas tot steun van hulpbehoevende kerken en personen naar artikel XI K.O. hebben de eer, u het volgende te rapporteeren omtrent hun handelingen en den staat dezer kas over de jaren 1933/34, 1934/35 en 1935/36.

Waar door de synode van Middelburg, overeenkomstig de aanwijzing der respectieve particuliere synoden, opnieuw dezelfde deputaten werden benoemd (Acta, artikel 268), daar konden de leden van het vorige moderamen ook voorloopig hun functies blijven waarnemen, zonder dat een vervroegde algemeene vergadering noodzakelijk was. Als deputaat voor Friesland (N.G.) trad later op ds K. Veen van Oude Bildtdijk, terwijl door de vergadering der deputaten van 19 Juli 1934 opnieuw tot leden van het moderamen werden aangewezen dr Keizer als voorzitter; ds Koopmans als vice-voorzitter en ds H. Meijering als secretaris-penningmeester.

De werkzaamheden uwer deputaten waren in dit driejarig tijdvak van meerderen omvang dan te voren, wat inzonderheid mede zijn oorzaak had in de extra-collecte die gehouden werd in October 1934 (bij de herdenking van de Afscheiding in 1834) en betreffende welke collecte de synode besloten had „dat de opbrengst geheel zou komen ten behoeve van de kas naar artikel XI K.O. voor de hulpbehoevende kerken” (Acta, artikel 249). Dit werd al spoedig openbaar. Want toen deputaten in Juli 1934, volgens gewoonte, hun eerste algemeene vergadering hielden, kwam daarin behalve de gewone werkzaamheden van het behandelen der ingekomen aanvragen om steun, ook reeds de vraag aan de orde, of deputaten ook nog iets hadden te doen met het oog op de te houden jubileum-collecte. En al was deze collecte aanvankelijk reeds krachtig aanbevolen door het moderamen der synode in zijn circulaire aan de kerken, waardoor het van bovengenoemd besluit kennis gaf, daar meenden deputaten zich toch geroepen tot eenige nadere voorbereiding van deze, nu de synode de opbrengst bestemd had voor de kas, waarvan het beheer aan hen is opgedragen. In deze meening werden zij nog versterkt door het bezoek van den gewezen assessor ds J. L. Schouten op hun vergadering, die mededeeling deed van een door hem en prof. Grosheide ontworpen „plan van arbeid” in het belang van de vele kandidaten in de theologie, die tevergeefs uitzien naar een arbeidsveld en waarvoor hij de medewerking der deputaten begeerde, juist ook in verband met de te houden jubileum-collecte. En ofschoon deputaten, na ernstige overweging van een en ander, eenparig van oordeel waren, dat zij in dezen geheel zelfstandig een taak hadden, afgedacht van het plan dezer broeders, daar stemden zij echter volkomen in met de gedachte van ds Schouten, dat deze collecte nader krachtig voorbereid en bij de kerken aanbevolen diende te worden, met het oog op den nood van zoo vele hulpbehoevende kerken en dien der vele kandidaten. Zij droegen daarom aan hun moderamen op, dit te doen niet alleen in een aan alle kerken te zenden circulaire, maar ook door in onze kerkelijke bladen telkens weer op deze collecte de aandacht te vestigen en haar bestemming nader te motiveeren. Nadat deze collecte gehouden was kwamen echter de hieruit voortvloeiende meerdere werkzaamheden voor de deputaten en in het bijzonder voor hun moderamen en secretaris-penningmeester eerst recht naar voren. Niet alleen doordat zij deze collecten hadden te innen en te administreeren, maar vooral door de vele en velerlei aanvragen, die zich van stonde aan „haastten tot dezen buit”.

Nu stonden deputaten van den beginne aan op het standpunt, dat de gelden dezer collecte, als zijnde gegeven voor één keer en, in verband met de voorafgegane aanbeveling, voor bepaalde doeleinden, van de gewone inkomsten der kas dienden gescheiden te worden gehouden en afzonderlijk geadministreerd. Met het oog hierop besloten zij dan ook op voorstel van het moderamen, om een tweeden penningmeester te benoemen, aan wien deze administratie kon worden opgedragen. Voor deze functie werd met eenparige stemmen aangewezen de deputaat voor Noord-Holland, ds E. A. Groenewegen van Halfweg, die haar op zich nam onder beding, dat hij zich, voorzoo veel noodig, mocht doen bijstaan door een hulpkracht en, wat de belegging der gelden aangaat, in overleg met de andere leden van het moderamen, door een paar vertrouwde en deskundige advi-

seurs. En al zal nu deze in een afzonderlijk rapport nader verslag doen van de handelingen der deputaten in dit verband en van zijn gehouden finantieel beheer, zoo zij hier nog vermeld, dat deputaten te dezen opzichte op hun vergadering van 23 November 1934 voor zeer moeilijke vragen kwamen te staan. Dat uit deze collecte allereerst het tekort op de gewone rekening der kas over 1933/34 diende aangezuiverd en tevens een bedrag voor de toekomst als kasgeld gereserveerd, alsmede de door de synode gevoteerde hulp aan de kerk van Brussel voor den arbeid onder de verstrooide gereformeerden in Frankrijk, voorzoover deze reeds door den penningmeester van het moderamen der synode was uitgekeerd, moest gerestitueerd, hierover waren deputaten het spoedig eens. Ook stond het voor hen vast, in verband met de gegeven aanbeveling, dat de gelden dezer collecte moesten besteed worden tot steun van kerken die in finantieelen nood verkeerden en van die welke hulp noodig hadden om tot beroeping van een predikant te kunnen overgaan; maar reeds de vraag, welke categorie kerken hierbij den voorrang moesten hebben en welk deel van de totaalsom voor de eerstgenoemde en hoeveel voor de laatste moest beschikbaar gesteld, gaf aanleiding tot ernstige beraadslagingen. Resultaat hiervan nu was, dat, ook al werd het grootste deel der beschikbare gelden, in verband met de vele aanvragen, door deputaten bestemd voor kerken die tot beroeping wenschten te komen, zij toch van oordeel waren, dat de kerken die in oogeblikkelijken finantieelen nood verkeerden en in hun bestaansmogelijkheid bedreigd werden, in dezen alleréerst dienden geholpen te worden, aangezien het hun niet juist voorkwam, tot het in het leven roepen van nieuwe predikantsplaatsen, met de daaruit voortvloeiende finantieele verplichtingen mede te werken, terwijl reeds bestáánde niet bij machte waren, om zich op behoorlijke wijze te handhaven en aan haar reeds geldende verplichtingen te voldoen.

Moeilijker echter nog was de vraag, wánnere en op welke gronden dit laatste kon worden geconstateerd en in welken vorm dan steun aan dergelijke kerken diende verleend te worden, door uitkeering van een bedrag in ééns of door een toelage over enkele jaren verdeeld; door schuldaflossing of door dekking van tekorten op de jaarrekening enz. In allerlei vorm toch waren aanvragen om steun ingekomen.

Na ernstige overweging meenden deputaten in dezen niet één bepaalden vorm of methode van hulpverlening te kunnen vaststellen, maar elke aanvraag op zichzelf te moeten beoordeelen; evenwel met dien verstande, dat van aflossing van hypothecaire- of obligatieschulden geen sprake kon zijn, aangezien alsdan slechts enkele kerken van het beschikbare bedrag zouden kunnen profiteren en zulks ten koste van andere, wier finantieele moeilijkheden niet minder groot waren.

Ook ten opzichte van het verlenen van steun aan kerken die tot beroeping wenschten te komen deden zich verschillende moeilijkheden voor. In de eerste plaats stonden deputaten hierbij voor het groote bezwaar, dat zooveel mogelijk moest worden vermeden, om door het verlenen van dezen steun voor de toekomst nieuwe hulpbehoevende kerken te creëren, die het jaarlijksch budget van de gewone rekening nóg meer en blijvend zouden verzwaren, aangezien de steun uit de Afscheidingscollecte niet een steeds voortdurende kon zijn. Eveneens was de beslissing zeer moeilijk, waar het de aanvragen gold van kerken, die in de gelegenheid werden gesteld om een candidaat te beroepen op een tractement dat als „ver beneden peil” moest worden beschouwd. Immers, zou door de toezegging van deze gevraagde hulp eenerzijds de betrokken candidaat wel tot het door hem zoozeer beoogde doel komen en de kerk in het bezit van een eigen predikant, hier tegenover stond, dat zulke gevallen niet alleen een ongewenschten invloed zouden kunnen uitoefenen op het peil van de predikantstractementen in het algemeen, maar tevens ook het niet denkbeeldig gevaar, dat, bij mogelijke verandering in de finantieele omstandigheden van den betrokkene, deze in de toekomst in groote ongelegenheid zou geraken.

Overtuigd van hun groote verantwoordelijkheid in dezen kwamen uw deputaten, na ernstige overweging van dit alles, dan ook ten slotte tot het besluit, dat door hen geen hulp aan eenige kerk, tot welke categorie ook behoorende, kon worden verleend, dan na overlegging niet alleen van een duidelijk overzicht van haar finantieele omstandigheden, maar tevens ook van een gemotiveerd advies van de betrokken classis en van de particuliere synode (of van haar deputaten ad artikel XI K.O.) waaronder zij ressorteert.

Van dit besluit — waardoor de verantwoordelijkheid voor den door deputaten te verlenen steun en de hieruit eventueel voortvloeiende gevolgen in de eerste plaats komt voor rekening van de betrokken classes en particuliere synodale

ressorten — is aan de kerken kennis gegeven en dienovereenkomstig ook gehandeld.

Komende thans tot de gewone rekening over de afgelopen jaren, moet allereerst geconstateerd, dat het aantal hulpvragende kerken geleidelijk toenam. Meenden deputaten voor het boekjaar 1933/'34 aan 22 kerken hulp te moeten toezeggen, het volgende jaar kwamen als zoodanig 28, in 1935/'36 30 in aanmerking, terwijl dit getal voor het thans ingetreden boekjaar klom tot 34; in verband waarmede, als van zelve, ook de jaarlijksche begrotingen der uitgaven steeds hooger werden en respectievelijk f 10000, f 10675 en f 11900 bedroegen, terwijl ze voor het komende boekjaar zelfs moest vastgesteld worden op f 13575 — voorzeker een cijfer, dat de niet onbelangrijke en steeds toenemende teekenis van deze kas duidelijk in het licht stelt, vooral wanneer men het vergelijkt met dat in vroegere jaren. Immers, toen steller van dit rapport voor nu juist 25 jaren geleden de administratie van wijlen br J. Fukkink overnam, bedroeg het totaal budget der uitgaven juist even zooveel honderden als thans duizenden gulden n.l. f 1317.99.

Nu hielden de ontvangsten met deze gestadige vermeerdering der uitgaven, helaas, geen gelijken tred. Integendeel. Voor de in het eerste jaar benodigde f 10000 toch waren de zuivere ontvangsten slechts f 7859.64, zoodat de toegezegde bedragen niet ten volle konden worden uitgekeerd. Ook in het volgende jaar bleven de inkomsten ruim f 1500 beneden het bedrag der begroting, niet-tegenstaande deputaten toen, volgens het besluit der synode, een volle collecte van de kerken hadden gevraagd, onder mededeeling van wat naar het percentage voor de kosten van het kerkverband naar billijkheid uit de provinciale synodale ressorten mocht verwacht worden. En al was misschien voor dit boekjaar deze mindere opbrengst mede te verklaren uit het feit, dat toen ook de extra-jubileum-collecte werd gehouden, ook over het laatste jaar werd het gevoteerde bedrag niet bereikt en bleven de inkomsten pl.m. f 1100 daar beneden.

Ofschoon nu deze tekorten voorloopig konden worden aangezuiverd uit wat deputaten van de Afscheidingscollecten voor de gewone kas hadden gereserveerd, daar verstaat toch een ieder, dat het zóó niet kan voortgaan. Dit gereserveerde bedrag toch was bedoeld voor kasgeld, om den penningmeester in staat te stellen, de noodige uitkeeringen op tijd te kunnen doen, ook al waren de te verwachten bijdragen nog niet alle ingekomen, maar geenszins om deze aan te vullen of te vervangen.

Het zal daarom ook noodig zijn, dat vanwege deze synode een ernstige aanmaning tot de kerken uitga, om jaarlijks toch vooral een volle collecte voor deze kas te houden en tevens tijdig af te dragen. Ook dit laatste is noodig, aangezien juist het niet „op tijd” inkomen van de bijdragen het den quaestor dikwerf moeilijk maakt.

Wat ten slotte de hulpbehoevende *personen* betreft, die tot dusver uit deze kas mede uitkeering ontvingen, zij allereerst vermeld, dat de laatstovergeblevene van de „catechiseermeesters, die door de actie van '86 in finantieele ongelegenheid kwamen”, br K. van der Blom in den loop van het eerste boekjaar door den dood wegviel. En ofschoon deputaten hadden geoordeeld, aan diens weduwe de helft van zijn toelage, ad f 200, te moeten blijven uitkeeren, daar bleek ook dit niet noodig te zijn, waar zij al spoedig haar man volgde en eveneens de eeuwige rust inging.

Ook verviel in het 2e boekjaar de uitkeering aan ds J. Bakker, gewezen predikant van Gronau, wegens zijn emeriteering, ten gevolge waarvan hij pensioengerechtigd werd en ten laste kwam van de generale kas naar artikel XIII K.O.

Tegenover het wegvallen van deze beide gegadigden stond echter, dat deputaten meenden aan het verzoek van de particuliere synode van Gelderland te moeten voldoen, om tot op deze synode f 500 per jaar uit deze kas bij te dragen in het wachtgeld van br J. L. Jaspers, voorheen predikant te Lunteren.

Deputaten vonden hiertoe vrijmoedigheid in verband met het zeer exceptioneele van dit geval en de inderdaad zeer groote finantieele lasten, waarvoor de kerken van Gelderland zich geplaatst zien ten opzichte van de hulpbehoevende kerken, het aan uw vergadering overlatende, hoe in dezen verder zal moeten worden gehandeld.

Meenende, hiermede te kunnen volstaan, moge ten slotte bij wijze van rectificatie nog worden opgemerkt, dat in den staat van ontvangsten over het boekjaar 1931/32, zooals die werd opgenomen in de Acta der synode van Middelburg, bldz. 286, bij het afdrukken blijkbaar een onjuistheid is ingeslopen, wijl de bijdrage van de classis Deventer genoteerd staat voor f 200.—, wat moet zijn f 220.—, terwijl de daaropvolgende bijdrage van de classis Zwolle, ad f 247.11

geheel is uitgevallen, zooals bij optelling uit het aangegeven eindcijfer kan blijken.

In de hoop, dat uw vergadering de boven gememoreerde handelingen der deputaten zal kunnen goedkeuren, danken zij, onder overlegging van de noodige finantieele bescheiden, voor het in hen gestelde vertrouwen en bidden haar ook bij de behandeling van de belangen der hulpbehoevende kerken, evenals bij al haar arbeid, de leiding des Heiligen Geestes toe.

H. MEIJERING, *rapporteur*.

BIJLAGE XLIVb. ONTVANGSTEN EN UITGAVEN (recapitulatie)
Art. 203. der generale kas voor hulpbehoevende kerken
ad artikel XI K.O. over de jaren 1933/34,
1934/35 en 1935/36.

Boekjaar 1 Augustus 1933—31 Juli 1934.

ONTVANGSTEN:		UITGAVEN:	
1933		1933/34	
Saldo vorig boekjaar . . . f	359.56	Aan de kerk van	
Van de classis		Gaastmeer . . . . . f	160.—
Almkerk . . . . . -	75.—	Gorredijk . . . . . -	200.—
's Hertogenbosch . . . . -	75.—	Tijnje . . . . . -	160.—
Dokkum . . . . . -	135.25	Hemelum . . . . . -	160.—
Sneek . . . . . -	100.73	Hijken . . . . . -	80.—
Harderwijk . . . . . -	133.55	Zwartemeer . . . . . -	120.—
Amersfoort . . . . . -	100.—	Vledder . . . . . -	240.—
Workum . . . . . -	60.37	Sleen . . . . . -	160.—
Van de provincie		Schoonoord . . . . . -	200.—
Zuid-Holland (Z.G.) . . . -	300.—	Zuulichem . . . . . -	240.—
1934		Randwijk en Heteren . . -	240.—
Van de classis		Elst . . . . . -	160.—
Klundert . . . . . -	80.—	Zaltbommel . . . . . -	90.—
Goes . . . . . -	204.—	Westervoort . . . . . -	50.—
Appingedam . . . . . -	294.82	Voorst . . . . . -	240.—
Utrecht . . . . . -	300.—	Zetten . . . . . -	160.—
Leeuwarden . . . . . -	167.61	De Steeg . . . . . -	200.—
Hallum . . . . . -	184.69	Edam . . . . . -	240.—
Zuffen . . . . . -	75.—	Medemblik . . . . . -	160.—
Kollum . . . . . -	92.21	Helmond . . . . . -	360.—
Heerenveen . . . . . -	81.11	Waardhuizen . . . . . -	160.—
Zwolle . . . . . -	246.96	Moerdijk . . . . . -	90.—
Winschoten . . . . . -	98.60	Antwerpen . . . . . -	550.—
Warffum . . . . . -	204.—	Brussel . . . . . -	550.—
Grootegast . . . . . -	114.—	Aan de classis	
Deventer . . . . . -	182.50	Bentheim (Oost-Friest.) -	500.—
Breukelen . . . . . -	50.—	Aan	
Stadskanaal . . . . . -	80.—	ds J. B te Soestdijk . . . -	900.—
Drachten . . . . . -	110.67	catechiseermeesters . . . -	700.—
Bolsward . . . . . -	65.50	dep. voor Rijn-Pruisen . . -	500.—
Groningen . . . . . -	380.—	reis-, verg.-en drukkosten -	188.40
Ommen . . . . . -	162.50	Saldo aan kas . . . . . -	460.80
Arnhem . . . . . -	235.96		
Apeldoorn . . . . . -	168.25 ^s		
Tiel . . . . . -	46.36 ^s		
Van de provincie			
Zuid-Holland (Z.G.) . . . -	300.—		
Drenthe . . . . . -	575.44		
Zeeland . . . . . -	550.25		
Noord-Holland . . . . . -	929.30		
Zuid-Holland (N.G.) . . . -	900.—		
Totaal f	8219.20	Totaal f	8219.20

Boekjaar 1 Augustus 1934—31 Augustus 1935.

ONTVANGSTEN:	UITGAVEN:
1934	1934
Saldo vorig boekjaar . . . f 460.80	Aan
Van de classis	ds B. te Soestdijk . . . - 250.—
Franeker . . . . . - 191.08	Aan de kerk van
Dokkum . . . . . - 180.—	Vlagtwedde . . . . . - 125.—
Appingedam . . . . . - 33.15	Aan
Zutten . . . . . - 100.—	reis-, verg.-en drukkosten - 198.05
Harderwijk . . . . . - 279.01	1935
Amersfoort . . . . . - 100.—	Aan de kerk van
Van de provincie	Vlagtwedde . . . . . - 325.—
Friesland (Z.G.) . . . . - 200.—	Gaastmeer . . . . . - 240.—
1935	Gorredijk . . . . . - 300.—
Uit de „Afscheidingscoll.” - 7000.—	Tijnje . . . . . - 140.—
Van de classis	Hemelum . . . . . - 240.—
Leeuwarden . . . . . - 399.12	Hijken . . . . . - 120.—
Klundert . . . . . - 80.—	Zwartemeer . . . . . - 180.—
Franeker . . . . . - 185.06	Vledder . . . . . - 360.—
Zwolle . . . . . - 286.38	Sleen . . . . . - 40.—
Hallum . . . . . - 177.12	Schoonoord . . . . . - 250.—
Utrecht . . . . . - 341.12	Borne . . . . . - 135.—
Apeldoorn . . . . . - 307.17	Delden . . . . . - 200.—
Arnhem . . . . . - 386.38	Aalst e. a. . . . . - 150.—
Tiel . . . . . - 86.30	Randwijk en Heteren . - 360.—
Kollum . . . . . - 159.84	Elst . . . . . - 190.—
Ommen . . . . . - 339.04	Zaltbommel . . . . . - 110.—
Deventer . . . . . - 366.87	Zuilichem . . . . . - 360.—
Appingedam . . . . . - 277.25	Westervoort . . . . . - 100.—
Winschoten . . . . . - 104.95	Voorst . . . . . - 360.—
Almkerk . . . . . - 14.04	Zetten . . . . . - 190.—
Warffum . . . . . - 271.89	De Steeg . . . . . - 300.—
Zutten . . . . . - 100.—	Vleuten . . . . . - 300.—
Breukelen . . . . . - 71.35	Edam . . . . . - 360.—
Groningen . . . . . - 195.76	Medemblik . . . . . - 440.—
Stadskanaal . . . . . - 160.—	Westzaan . . . . . - 325.—
Van de provincie	Tuindorp en Oostzaan . - 300.—
Friesland (Z.G.) . . . . - 397.48	Helmond . . . . . - 540.—
Drenthe . . . . . - 670.04	Moerdijk . . . . . - 110.—
Noord-Holland . . . . . - 1275.27	Waardhuizen . . . . . - 240.—
Zuid-Holland (N.G.) . . - 1000.—	Antwerpen . . . . . - 950.—
Zeeland . . . . . - 386.41	Brussel . . . . . - 950.—
Aan rente . . . . . - 33.—	Gent . . . . . - 250.—
	Aan
	catechiseermeesters . . - 600.—
	dep. voor Rijn-Pruisen . - 400.—
	Br. J. te . . . . . - 500.—
	reis-, verg.-en drukkosten - 443.50
	Saldo aan kas . . . . . - 4684.33
Totaal <u>f 16615.88</u>	Totaal <u>f 16615.88</u>

Boekjaar 1 September 1935—31 Juli 1936.

ONTVANGSTEN:	UITGAVEN:
1935	1935/36
Saldo vorig boekjaar . . . - 4684.33	Aan de kerk van
Van de classis	Vlagtwedde . . . . . f 300.—
Almkerk . . . . . - 69.—	Gaastmeer . . . . . - 300.—
Utrecht . . . . . - 57.73	Gorredijk . . . . . - 250.—
Grootegast . . . . . - 228.—	Echten . . . . . - 100.—
's Hertogenbosch . . . . - 10.43	Tijnje . . . . . - 275.—
Dokkum . . . . . - 180.—	Mildam . . . . . - 150.—
Warffum . . . . . - 96.15	Schoonoord . . . . . - 200.—
Amersfoort . . . . . - 100.—	Vledder . . . . . - 300.—
Harderwijk . . . . . - 250.55	Zwartemeer . . . . . - 250.—
Van de provincie	Borne . . . . . - 200.—
Friesland (Z.G.) . . . . - 300.—	Delden . . . . . - 300.—
1936	Aalst e. a. . . . . - 500.—
Van de classis	Kootwijk . . . . . - 300.—
Klundert . . . . . - 95.04	Westervoort . . . . . - 100.—
Hallum . . . . . - 207.72	De Steeg . . . . . - 300.—
Breukelen . . . . . - 90.36	Elst . . . . . - 150.—
Franeker . . . . . - 184.02	Zetten . . . . . - 150.—
Kollum . . . . . - 159.84	Randwijk en Heteren . - 300.—
Ommen . . . . . - 280.—	Zuilichem . . . . . - 300.—
Zwolle . . . . . - 328.04	Zaltbommel . . . . . - 100.—
Zutfen . . . . . - 75.29	Voorst . . . . . - 300.—
Deventer . . . . . - 230.—	Vleuten . . . . . - 300.—
Utrecht . . . . . - 213.45	Edam . . . . . - 300.—
Apeldoorn . . . . . - 334.—	Westzaan . . . . . - 175.—
Arnhem . . . . . - 436.72	Tuindorp en Oostzaan . - 300.—
Tiel . . . . . - 108.87	Medemblik . . . . . - 400.—
Appingedam . . . . . - 314.22	Helmond . . . . . - 450.—
Stadskanaal . . . . . - 80.—	Moerdijk . . . . . - 100.—
Winschoten . . . . . - 247.77	Waardhuizen . . . . . - 200.—
Leeuwarden . . . . . - 186.32	Antwerpen . . . . . - 750.—
Van de gereform. kerk te	Brussel . . . . . - 750.—
Werkendam . . . . . - 11.93	Gent . . . . . - 500.—
Van de provincie	Aan de classis Bentheim -
Zuid-Holland (Z.G.) . . . - 1600.—	(Oost-Friesland) . . . - 1750.—
Drenthe . . . . . - 629.75	catechiseermeesters . . - 500.—
Noord-Holland . . . . . - 1518.75	dep. voor Rijn-Pruisen - 500.—
Zeeland . . . . . - 664.09	de prov. Geld. voor br. J. - 500.—
Zuid-Holland (N.G.) . . . - 1100.—	reis-, verg.- en drukkosten - 252.42
Friesland (Z.G.) . . . . - 335.—	Saldo . . . . . - 2650.95
Aan rente . . . . . - 96.—	
Totaal f 15503.37	Totaal f 15503.37

H. MEIJERING, *secretaris-penningmeester.*

BIJLAGE XLIVc.
Art. 203.

RAPPORT inzake de collecte, gehouden bij gelegenheid van de 100-jarige herdenking der Afscheiding 1834, ten behoeve van de hulpbehoevende kerken.

A. Opbrengst der collecte.

Met dank aan God kunnen uw deputaten vermelden, dat de collecte, die gehouden werd bij gelegenheid van de 100-jarige herdenking der Afscheiding 1834, in totaal, met inbegrip van de giften en nagiften heeft opgebracht de som van f 111.697.78⁵. Voorzover uw deputaten konden nagaan, werd de collecte in alle kerken van ons vaderland gehouden; alsmede in bijna alle kerken van Nederlandsch Oost-Indië, voorts in de Oud-gereformeerde kerken van Pruisen, in Duisburg, Ruhrort, Antwerpen, Brussel en Gent, terwijl bovendien ook uit Curaçao een bedrag binnenkwam.

Uit de verschillende provinciën mochten wij ontvangen:

Groningen	f 14097.22
Friesland N.G.	- 7483.14
Friesland Z.G.	- 4748.25
Drenthe	- 4232.24
Overijssel	- 7934.50
Gelderland (m. inbegrip van Duisburg en Ruhrort)	- 9137.43 ⁵
Utrecht	- 8888.31
Noord-Holland	- 15767.23
Zuid-Holland N.G.	- 15282.55
Zuid-Holland Z.G. (met inbeg. van Antwerpen, Brussel en Gent)	- 12432.04
Zeeland	- 7809.44
Noord-Brabant en Limburg	- 3710.45
	<hr/>
	f 110722.80 ⁵
Uit Nederlandsch Oost-Indië	- 936.88
Uit Curaçao	- 38.10

Totaal f 111697.78⁵

Van de Oud-gereformeerde kerken in Pruisen (classis Oost-Friesland en classis Graafschap Bentheim) kwam bericht in, dat aldaar gecollecteerd was R.M. 2304.25. Later bleek, dat hiervan moest afgetrokken de normale opbrengst eener gewone collecte voor de hulpbehoevende kerken aldaar, zoodat voor de Afscheidingscollecte beschikbaar bleef R.M. 1667.—.

B. Besteding van de collecte.

Na breedvoerig overleg werd door deputaten in overeenstemming met de aanduidingen in de circulaire van het moderamen der vorige synode tot aanbeveling van de herdenking der Afscheiding 1834 en van de bij die gelegenheid te houden extra-collecte voor de hulpbehoevende kerken besloten de opbrengst van deze collecte in hoofdzaak te besteden voor:

a. Steun aan kerken, die in bijzonderen nood verkeerden.

b. Steun aan zwakke, vacante kerken, die aldus in staat gesteld zouden worden tot het beroepen van een eigen predikant.

Hoewel deputaten van oordeel waren, dat in de eerste plaats hulp diende geboden te worden aan kerken, genoemd onder a, meenden zij toch goed te doen, door verreweg het grootste deel der collecte te reserveeren voor kerken genoemd onder b.

Per 31 Mei 1936 was uitgegeven of toegezegd voor steun aan 55 kerken sub a in totaal f 24.250.—.

Oud-gereformeerde kerken in Pruisen.

In overleg met deze kerken werd het gecollecteerde bedrag van R.M. 1667.— verdeeld over 4 hulpbehoevende kerken aldaar.

Brussel.

Volgens het besluit van de generale synode te Middelburg in 1933 werd aan de kerk van Brussel ten behoeve van den arbeid onder de verstrooide gerefor-

meerden in Frankrijk uitgekeerd f 1000.— per jaar, plus, zooals reeds op de voorgaande synode bepaald was, een vergoeding voor reis- en andere kosten in verband met dezen arbeid van ten hoogste f 500.— per jaar. In totaal werd dus aan Brussel uitgekeerd f 4500.—. Hierbij teekenen uw deputaten als hun meening aan, dat deze steun feitelijk onvoldoende is, daar het totaal van de reis- en verblijfkosten van ds Maaskant in Frankrijk grooter is dan f 500.— per jaar. Hoewel deputaten niet verder wilden gaan dan de hun verstrekte opdracht, ondersteunen zij toch gaarne een verzoek van Brussels kerk tot betere voorziening in de kosten aan dezen belangrijken arbeid verbonden. Daarbij zal dan, naar het oordeel van uw deputaten, in aanmerking moeten worden genomen, dat de steun van Brussels kerk uit de Afscheidingscollecte slechts een tijdelijk karakter droeg. Bij de vaststelling van de besteding der gelden dezer collecte is er door deputaten dan ook niet op gerekend, dat deze steun voortaan uit de Afscheidingscollecte zal moeten worden bekostigd.

Toegezegde steun aan zwakke kerken voor het beroepen van een eigen predikant.

Na publicatie van de plannen der deputaten kwamen onderscheidene aanvragen om steun binnen. Voorzoover ze gesteund werden door de classes en particuliere synoden kon er aan worden voldaan. Eén kerk, aan wie reeds een bepaald bedrag was toegezegd, bedankte later voor dezen steun, nl. toen zij besloten had om in combinatie met een vacante genabuurde kerk een predikant te beroepen. Voor deze kerk kwam echter aanstonds een andere in de plaats. Nog twee kerken, die in combinatie wilden beroepen en daarvoor toezegging van een bepaald bedrag hadden ontvangen, trokken zich later terug. Eén ervan vroeg echter dringend om hulp voor het aanstellen van een hulpprediker. En hoewel deputaten in het algemeen meenden, geen steun te moeten bieden voor de aanstelling van hulppredikers, meenden zij in dit speciale geval (evenals in een enkel ander geval meer) zich niet geheel te moeten onthouden. Voor de kerken van Slootdorp en Middenmeer werd een bepaald bedrag gereserveerd in afwachting van de beslissingen uwer vergadering inzake den geestelijken arbeid onder de Zuiderzeewerkers.

Deputaten stelden zich bij de toezegging van den steun op het standpunt, dat zooveel mogelijk moest worden vermeden het aankweken van nieuwe hulpbehoevende kerken en dat mitsdien voor dezen steun allereerst in aanmerking kwamen kerken welke, naar menselijke berekening, hope boden voor het ontwikkelen van eenige groei-kracht in de naaste toekomst. Daarom namen zij ook als gedragslijn aan het bieden van steun gedurende een tiental jaren met een jaarlijks aflopend bedrag. B.v. aan kerk A wordt toegezegd 4000 gulden uit te keeren over 10 jaar, met een jaarlijksche vermindering van f 50.—. Het eerste jaar wordt dan uitgekeerd f 625.— en het laatste jaar f 175.—.

In het geheel werd in dezen geest een accoord aangegaan met 21 kerken. Hiervoor werd toegezegd een bedrag van f 57.450.—.

In totaal werd tot op 31 Mei 1936 aan steun voor beroepende kerken uitgekeerd een bedrag van f 3661.25. Slechts enkele kerken aan wie steun toegezegd werd, waren per 31 Mei nog niet overgegaan tot het beroepen van een eigen predikant.

C. Belegging der gelden.

Op de vergadering van deputaten in November 1934 werd allereerst besloten om van de giften der Afscheidingscollecte f 2000.— te bestemmen voor dekking van het tekort aan ontvangsten over 1933/34 in de gewone generale kas van artikel XI en voorts f 5000.— ter beschikking van deze kas te stellen.

Een ernstige vraag was, wat voorts met deze gelden te doen was zolang ze niet noodig waren voor gebruik.

Verschillende mogelijkheden werden overwogen en tenslotte werd, na ingewonnen deskundig en betrouwbaar advies, besloten om:

a. f 20.000.— voor 3 maanden in deposito te geven tegen onderpand bij de Halfwegsche Bank N.V. en

b. om voor de resteerende beschikbare gelden belegging te zoeken in soliede en courante Nederlandsche of Nederlandsch Indische fondsen.

De nominale waarde van deze stukken bedroeg f 83.100.—. De aankoopwaarde hiervan was f 83.649.50.

Aan de kerk van D. werd, in verband met zeer bijzondere omstandigheden, een leening verstrekt van f 500.—.

Bij den aankoop der effecten in de periode van November 1934—Januari 1935 waren de koersen over het algemeen zeer hoog.